

GUDERIJAN

VOJNII

MEMOAR

DRAJHA -

II-1a-206 np 1

14793



VOJNA BIBLIOTEKA

INOSTRANI PISCI

KNJIGA DVADESET DEVETA

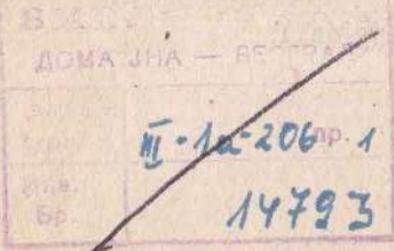
UREĐIVAČKI ODBOR

Rade BULAT, Savo DRLJEVIĆ, Milinko ĐUROVIĆ,
Vekoslav KOLB, Pero LALOVIĆ, Božo LAZAREVIĆ,
Srećko MANOLA, Bogdan PECOTIĆ, Rade PEHAČEK,
Stanislav PODBOJ (odgovorni urednik)



VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD JNA
„VOJNO DELO“
BEOGRAD
1961

GUDERIJAN



VOJNI MEMOARI



NEFIRSKA SLOVAKIJA
SER. III - 16-20611
N. 16820

HEINZ GUDEBRIAN
Naslov dela u originalu:

ERINNERUNGEN EINES SOLDATEN

IV. auflage

Preveo sa nemačkog
pukovnik
MILISAV Đ. PERIŠIĆ

*

Redigovao prema originalu
VLADIMIR BOŠNJAK
pukovnik u penziji

Copyright 1950 by Kurt Vowinckel
Verlag, Heidelberg

S A D R Ž A J

	Strana
NAPOMENE UZ NAŠE IZDANJE	9
I. — POREKLO I MLADOST	11
II. — STVARANJE NEMAČKIH OKLOPNIH JEDINICA	15
III. — HITLER NA VRHUNCU SVOJE MOĆI	54
Godina 1938. Kriza Blomberg — Frič	54
Prisajedinjenje (Anschluss) Austrije Rajhu	57
Prisajedinjenje Sudetske oblasti	68
Ponovno zaoštravanje situacije	71
IV. — POČETAK KATASTROFE	77
U susret ratu	77
Rat protiv Poljske	79
Između ratnih pohoda	98
V. — RAT NA ZAPADU	103
Pripreme za rat	103
Prodiranje do Kanala Lamanša	114
Zauzimanje obalskih pristaništa	132
Hitlerova sudbonosna zapovest za obustavljanje pokreta	135
Prodiranje do švajcarske granice	140
Primirje	157
VI. — RAT PROTIV SOVJETSKOG SAVEZA 1941 GOD.	163
Prethodni događaji	163
Pripreme za rat	171
Prve operacije	181
Prelaz preko Dnjepra	196
Smolensk — Jelnja — Roslavlj	204
Na Moskvu ili Kijev	221
Bitka za Kijev	234
Bitka kod Orela i Brjanska	259
Nastupanje na Tulu i Moskvu	302
Moje prvo otpuštanje iz vojske	302

	Strana
VII. — VAN AKTIVNE SLUŽBE	312
VIII. — RAZVOJ OKLOPNIH JEDINICA (OD JANUARA 1942 DO FEBRUARA 1943)	317
IX. — GENERALNI INSPEKTOR OKLOPNIH JEDINICA	327
Postavljanje i preuzimanje prvi mera	327
Konspekt za referisanje	342
Posete dr Gerdelera	350
»Citadela«	352
Konflikt u drugoj polovini 1943 godine	365
Odlučujuća godina	383
X. — 20 JUL 1944 I NJEGOVE POSLEDICE	396
XI. — NAČELNIK GENERALŠTABA VOJSKE	413
Operacije na Istočnom frontu	439
Ardenska protivofanziva	446
Pripremanje odbrane na istoku	449
Sovjetski napad	460
XII. — DEFINITIVAN SLOM NEMAČKE	506
XIII. — VODEĆE LIČNOSTI TREĆEG RAJHA	513
Hitler	514
Partija	532
Državne i oblasne partiske vođe	539
Hitlerova intimna okolina	542
Vlada	543
XIV. — NEMAČKI GENERALŠTAB	545
Biti ili ne biti? O tome se ovde radi!	561
PRILOZI	563

PREGLED SKICA

- Opšta skica* 1. — Pregled obostranih snaga sa stanjem na dan 31 avgusta i 5 septembra 1939 godine, list I.
- Skica 1a.* — Prodiranje 19 armiskog korpusa, list I.
- Skica 2.* — Pregled operacija u [Poljskoj od 9 do 18 septembra 1939, list I.]
- Skica 2a.* — Prodiranje do Brest-Litovskog, list I.
- Skica 3.* — Nastupanje 19 armiskog korpusa kroz Ardene, list II.
- Skica 3a.* — Prodiranje 19 armiskog korpusa do kanala La-manša, list II.

- Skica 4.* — Borbe za prelaz Meze. (Situacija od 13 do 15 maja 1940) list II.
- Skica 5.* — Borbe za zauzimanje pristaništa na Lamanšu, list II.
- Skica 6.* — Probijanje »Veganove linije« i prodiranje do platoa Langra. (Situacija od 11 do 15 juna 1940), list II.
- Skica 7.* — Prodor do švajcarske granice i u Gornji Alzas, list II.
- Skica 8.* — Nadiranje na istok Oklopne grupe »Guderijan«. (Situacija od 22 do 28 juna 1941), list III.
- Skica 9.* — Razvoj situacije od 28 juna do 2 jula 1941, list III.
- Skica 10.* — Razvoj događaja od 3 do 10 jula 1941, list III.
- Skica 11.* — Prelaz Dnjepra i prodiranje ka Smolensku od 11 do 16 jula 1941, list III.
- Skica 12.* — Razvoj situacije od 17 do 20 jula 1941 na pravcu Jelnje, list III.
- Skica 13.* — Zauzimanje Roslavljja, list III.
- Skica 14.* — Situacija u rejonu Kričev — Miloslavići, 9 avgust 1941, list III.
- Skica 15.* — Stanje 17 avgusta 1941, list III.
- Skica 16.* — Stanje 24 avgusta 1941, list III.
- Skica 17.* — Situacija 26 avgusta sa razvojem događaja do 31 avgusta 1941, list III.
- Skica 18.* — Bitka za Kijev, list III.
- Skica 19.* — Stanje 18 septembra 1941. Kriza u rejonu Romnji — Putivlj, list III.
- Skica 20.* — Razvoj situacije od 19 do 22 septembra 1941, list III.
- Skica 21.* — Stanje 23 septembra 1941, list IV.
- Skica 22.* — Stanje 30 septembra 1941, list IV.
- Skica 23.* — Stanje kod Orela na dan 5 oktobra 1941, list IV.
- Skica 24.* — Stanje 14 oktobra 1941, list IV.
- Skica 25.* — Nastupanje na Tulu. Situacija od 27 oktobra do 14 novembra 1941, list IV.
- Skica 26.* — Bitka za Moskvu, list IV.
- Skica 27.* — Razvoj situacije na Istočnom frontu od 22 februara 1943 do 4 marta 1944, list IV.
- Skica 28.* — Uništenje Srednje grupe armija, list IV.
- Skica 29.* — Razvoj situacije na Baltiku, list IV.
- Skica 30.* — Otsecanje Severne grupe armija, list IV.
- Skica 31.* — Gubljenje Rumunije, list IV.
- Skica 32.* — Borbe u Mađarskoj, list IV.
- Skica 33.* — Nemački poraz. Završne operacije na Istočnom frontu, list IV.

NAPOMENE UZ NAŠE IZDANJE

Guderijan u početku svojih memoara, posle kratkih biografskih podataka, detaljnije govori o tome kako je posle Prvog svetskog rata proučavanjem vojne istorije crcao nove ideje za operativnu upotrebu velikih oklopnih jedinica kao i sa kakvom su se mukom te ideje probijale, savlađujući otpor zastarelih konceptacija, naročito konjičkih i pešadijskih oficira ondašnje nemačke vojske.

Posle operacija u Poljskoj, Belgiji i Francuskoj, Guderijan na početku poglavlja o napadu na Sovjetski Savez kaže: »Nastojao sam da dam tačan opis svoje delatnosti i pokažem sve duševne i fizičke napore kojima je komandant Oklopne grupe bio izložen za vreme operacija na Istočnom frontu«. I u ovome je, izgleda, dosta uspeo. Slikovit je njegov opis kako je popodne, uoči napada na Sovjetski Savez, lično posmatrao sa obale Buga sovjetske vojнике u krugu kasarne u Brest-Litovskom, gde su uz zvuke muzike vežbali paradni marš i ne sluteći šta ih čeka u zoru 22. juna. Potom se ređaju opisi prelaza preko Buga i Dnjepra, bitke kod Smolenska, Kijeva, Orela, Brjanska, kao i prodiranje ka Tuli i Moskvi uz sve jače sovjetske protivnapade. U decembru 1941. nastaju crni dani za nemačke trupe na Istočnom frontu, nepripremljene za zimsko ratovanje. Tada je došlo i do Guderija-

novog smenjivanja sa položaja komandanta 2 oklopne armije. Zatim on govori o razvoju nemačkih oklopnih jedinica od januara 1942 do februara 1943, njegovom određivanju za Generalnog inspektora oklopnih trupa, atentatu na Hitlera od 20 jula 1944 i najzad postavljanju na položaj načelnika Generalštaba vojske na kome je Guderijan ostao sve do pred sam kraj rata.

Čitajući Guderijanove memoare, čitalac će osetiti da ima pred sobom tenkistu, kako u teoriji tako i na praksi, iz stare pruske škole. Ipak će naš čitalac lako uočiti i neke Guderijanove neobjektivnosti i protivurečnosti, kao što su, naprimjer: da nemačka politika nije bila militaristička, jer nijedan nemački kancelar od 1890 do 1933 godine nije obišao vojni poligon u Kunersdorfu, kao da se po tome treba da ocenjuje karakter nemačke politike uoči dva protekla svetska rata; ili, da je radost pri uvođenju opšte vojne obaveze u Nemačkoj bila nepodeljena, a odbacuje postojanje nemačkog militarizma; ili, da nije bilo nijednog nemačkog generala koji nije bio 1 septembra 1939 protiv rata, ali su ipak svi išli do kraja u borbi za ostvarenje Hitlerovih planova o porobljavanju Evrope, itd.

Guderijan nije učestvovao u operacijama na Balkanu, te ga samo uzgred dva puta pominje, ističući kako je Dvadeset sedmi mart pokvario račune silama osovine (napominjući da se jedino Musolini radovao ovom proširenju rata) i žali za snagama koje su u toku rata morale biti upućene na Balkan. Guderijanovo, pak, mišljenje o Hitleru, Geringu i Gebelsu, kao i ostalim nacističkim ličnostima o kojima on govori, spada u memoarske zanimljivosti o naciističkom paklenom delanju i njihovom konačnom uništenju.

Od interesa su i originalne zapovesti o dejstvima oklopnih divizija i korpusa, koje su date u prilozima dela.

Ovo Guderijanovo delo ima značaj i za upoznavanje razvoja oklopnih jedinica uopšte. Guderjan je poznat vojni pisac koji je svoju delatnost između dva svetska rata posvetio problemima motorizacije i mehanizacije nemačke vojske. On je ideje Fulera, Lidel-Harta i Ajmansbergera razvio dalje, stvarajući teorisku osnovu za operativnu upotrebu oklopnih jedinica koju je u ratu primenio na praksi. Zato ovo delo čini nastavak već prevedenog i kod nas objavljenog Ajmansbergerovog dela »Tenkovski rat«.

S obzirom da je maršal Sovjetskog Saveza Jerjomenko već objavio dve svoje knjige o operacijama u kojima je Guderjan učestvovao sa nemačke strane,*) to je čitaocima omogućeno da dobiju potpuniju sliku o nemačko-sovjetskim operacijama na Istočnom frontu, a narocito o dejstvima oklopnih jedinica.

*) Vidi: Jerjomenko, Na zapadnom pravcu, izdanje »Vojnog dela«.

I. POREKLO I MLADOST

Jednog ranog jutra, u nedelju 17. juna 1888., ugledao sam prvi put svetlost dana u Helmnu (Kulmu) na Visli. Moj otac, Fridrih Guderijan, rođen 3. avgusta 1858. u Gros Klonju, Tuholski srez, bio je tada poručnik u 2. pomeranskom lovačkom bataljonu. Moja majka Klara rođena je 26. februara 1865. u porodici Kirhof, u Njimciku, Helmnski srez. Moji dedovi po obe linije bili su zemljoposednici i, ukoliko sam mogao da dokućim o daljim mojim precima, oni su bili poljoprivrednici ili pravnici u Vartegauu, Zapadnoj ili Istočnoj Pruskoj. Moj otac je bio prvi aktivni oficir u celom užem srodstvu.

Moj brat Fric rodio se 2. oktobra 1890. Vojnička karijera je odvela moga oca 1891. godine u Kolmar, u Alzasu, gde sam od svoje šeste godine pohađao školu, dok u decembru 1900. moj otac nije bio premešten za St. Avold, u Lorenu. Kako u ovom malom mestu nije bilo nikakve više škole, roditelji su bili primorani da oba sina pošalju od kuće. Skromne materijalne mogućnosti roditelja u vezi sa željom oba sina, da postanu oficiri, dovele su do izbora kadetskog korpusa za dalje naše školovanje. Tako smo moj brat i ja stupili 1. aprila 1901. godine u kadetski korpus u Karlsruhu, u Badenu, iz kojeg sam ja 1. aprila 1903. bio preveden u Glavni kadetski zavod u Groslicherfeldeu, kod Berlina. Posle dve godine, za mnom je došao i moj brat. U februaru 1907. položio sam u istom zavodu ispit zrelosti. Iz ovih godina mog razvoja ja se sa

najvećom zahvalnošću i poštovanjem sećam svojih pretpostavljenih. Vaspitanje u kadetskom korpusu je bilo u svemu vojničko, strogo i jednostavno, ali je imalo za osnovu dobrotu i pravičnost. Nastava se odvijala po planu realnih gimnazija s tim što je naročiti značaj pridavan živim jezicima, matematici i istoriji. Na taj način, mi smo dobili takvu osnovu za život da ona niučemu nije zaostajala za odgovarajućim srednjim školovanjem u građanstvu.

U februaru 1907 godine bio sam određen kao zastavnik u 10 hanoveranski lovački bataljon u Biču, u Lorenu, čiji je komandant do decembra 1908 bio moj otac. Kroz ovu srećnu okolnost mogao sam posle šestogodišnjeg kadetskog života, još jedared da uživam u roditeljskoj kući. Posle pohađanja Ratne škole u Mecu, od aprila do decembra 1907; unapređen sam 27 januara 1908 u čin potporučnika sa rangom od 22 juna 1906. Otada pa do početka Prvog svetskog rata proživeo sam srećno potporučničko doba. Naš bataljon se 1. oktobra 1909 vratio u svoj matični garnizon, Goslar na Harcu, u provinciji Hanover. Tamo sam se zavoleo sa Margaretom Gerne, mojom dragom ženom, koja je od našeg venčanja 1. oktobra 1913 postala moja verna saputnica i delila sa mnom i zlo i dobro na mnom dugom i vrlo promenljivom, ne uvek laskom, vojničkom životnom putu.

Naša mlada sreća bila je ubrzo prekinuta izbijanjem rata 2. avgusta 1914. Za vreme od četiri godine mogao sam samo povremeno kratkim otsustvima da vidim svoju ženu i u međuvremenu rođenu decu. 23. avgusta 1914 bog nam dade sina Hajnca Gintera, za kojim je 17. septembra 1918 došao i naš drugi sin Kurt.

Na početku rata je umro moj dragi otac koji je posle teške operacije u maju 1914 morao da napusti aktivnu službu, jer je postao nesposoban. U njemu sam izgubio uzor i čoveka i vojnika. Moja majka je živela još preko 16 godina. Ona nas ostavi u martu 1931 godine, posle jednog života punog dobrote i ljubavi.

Posle primirja 1918 godine, stupio sam u graničare na našoj istočnoj granici, prvo u Šleskoj, a docnije na Baltiku. Moja vojnička karijera, u svojim pojedinostima, vidi se iz dodatka na kraju knjige. Tamo je pokazano da sam do 1922 godine naizmenično bio na trupnim i generalstabnim dužnostima. Mada sam bio pretežno pešak, otkomandovanjem u 3 telegrafske bataljone u Koblenzu i služenjem u prvih mesecima Prvog svetskog rata u jedinicama za radio vezu, mogao sam da prikupim izvesna znanja, koja su mi u narednim godinama bila dobrodošla pri izgradnji novog roda vojske*).

*) Pisac misli na stvaranje oklopnih jedinica kao novog roda vojske. — Prim. prev.

II. STVARANJE NEMAČKIH OKLOPNIH JEDINICA

Moja glavna aktivnost između dva svetska rata odnosila se na stvaranje nemačkih oklopnih jedinica. Mada sam ranije bio pešadijski oficir i nisam imao nikakvu tehničku spremu, sudbina me je dovela na položaje koji su bili tesno povezani sa motorizacijom.

Po povratku sa Baltika, u jesen 1919 godine, i kratkog boravka u 10 rajhsver-brigadi u Hanoveru, dobio sam u januaru 1920 četu u mom starom lovačkom bataljonu, u Goslaru. Na neki novi povratak u Generalstab, u kome sam bio na službi do januara 1920, nisam ni mislio. Jer, prvo, moj premeštaj iz Baltika nije bio bez izvesnog treninga, a drugo, ograničen broj od 100.000 vojnika ondašnje naše vojske davao je malo izgleda na neku karijeru. Zbog toga sam utoliko više bio iznenađen u jesen 1921 godine, pitanjem mog cenjenog komandanta puka, pukovnika fon Amsberga, da li bih želeo da se ponovo vratim na službu u Generalstab? Odgovorio sam da pristajem i nisam dugo čekao da se to reši. Već u januaru 1922 godine pozvao me je iz Trupne uprave (*Truppenamt*)^{*} Ministarstva obrane

^{*}) Versajskim ugovorom o miru bilo je zabranjeno da nemačka vojska ima Generalstab. Stoga je u okviru Vrhovne uprave vojske (*Heeresleitung*) organizovana Trupna uprava (*Truppenamt*), ustvari prikriveni Generalstab.

(Walter Görlich, *Der deutsche Generalstab*, str. 325 i 327, Frankfurt a/M, 1956). — Prim. prev.
evolos početku je ovo
zimljeborn munituđen, oivat oia
—večas krasilas pozas dozen unozso

potpukovnik Joahim fon Štilpnagel i zapitao zašto još nisam otišao za Minhen? Od njega sam saznao da se upućujem u Inspekciju saobraćajnih trupa, u Odeljenje za motorizaciju, za koje je inspektor, general fon Čišvic, tražio jednog generalštabnog oficira. Postavljenje je imalo da se izvrši 1 aprila, jer se htelo da mi se omogući da se prethodno praktično upoznam sa službom u motorizovanim jedinicama. Stoga sam bio upućen u 7 bavarski motorizovani bataljon u Minhenu, kuda sam morao odmah da otputujem.

Veoma oduševljen svojom novom komandom, otpuštovao sam i javio se u Minhenu komandantu, majoru Lucu; sa kojim sam narednih godina ne samo zajedno radio, već je iz toga proizašlo pravo poštovanje sa moje strane, a velika naklonost sa njegove. Nastanio sam se u Minhenu i bio pridat 1-voj četi kojom je komandovao raniji vazduhoplovac Vimer, koji je opet docnije otišao u vazduhoplovstvo. Major Luc mi je pri javljanju stavio do znanja da će ja raditi u Ministarstvu na organizaciji i upotrebi motorizovanih jedinica. U pripremi za ove zadatke odvija se, uglavnom, moj rad u Minhenu. Major Luc i kapetan Vimer učinili su sve da mi omoguće što bolje upoznavanje novog roda, i ja sam mnogo naučio.

1 aprila 1922 javio sam se u Berlinu generalu fon Čišvicu i sa velikim elanom primio njegove instrukcije za moju novu generalštabnu dužnost. On mi reče da je prvo bitno nameravao da me odredi za poslove oko upotrebe motorizovanih jedinica. Međutim, načelnik štaba, major Peter, izvršio je novu podelu rada tako da sam dobio pitanja u vezi sa radionicama, skladištima goriva, izgradnjom i tehničkom službom, a potom su mi pripali i putevi sa problemima saobraćaja. Bio sam vrlo iznenaden i izvestio sam generaleta da se ja za ove pretežno tehničke probleme nisam pripremio, niti imam potrebnih znanja za ovakav jedan rad u Ministarstvu. General fon Čišvic odgovori da je on želeo da me odredi za poslove o kojima mi je major Luc bio javio. Međutim, načelnik štaba mu je pokazao da na osnovu nekog propisa kraljev-

sko-pruskog Ministarstva rata još iz 1873 godine, naravno, dopunjeno čitavim nizom izmena i dopuna, načelnik štaba, a ne inspektor, vrši podelu i organizaciju poslova. Na taj način, nažalost, on nije u mogućnosti da mašto menja. Jedino će nastojati da ja posećujem časove nastave koje je on planirao. Moja molba da se vratim natrag u svoju lovačku četu bila je odbijena.

Tako sam se našao na putu tehnike i morao sam po-kušati da se na njemu snađem. Moj prethodnik mi, sem nekoliko nerešenih akata, ništa vrednog ne ostavi. Moja jedina podrška bila je u nekoliko starih službenika ministarstva, koji su poznavali akta i tok poslova i drugarski pomagali. Tačno je da je ceo ovaj posao bio poučan i za moj budući razvoj od velike koristi. Ipak, najkorisnije je bilo proučavanje pitanja motorizovanog transporta trupa, koje je organizovao general fon Čišvic. Ovim proučavanjem, kome je prethodila jedna mala praktična vežba u Harcu, prvi put sam shvatio mogućnosti upotrebe motorizovanih jedinica, i bio primoran da o tome stvorim svoj lični sud. General fon Čišvic je bio veoma strog pretpostavljeni. Svaku je grešku uočavao i na tačnost u izvršenju zadataka polagao veliku važnost. Raditi s njim bilo je od velikog vaspitnog značaja.

Prvi svetski rat dao je čitav niz primera motorizovanog prevoženja trupa. Ali su ova prevoženja uvek vršena pozadi čvrsto stabilizovanih frontova. Nikada ona nisu vršena u pokretnom ratu i u neposrednoj blizini neprijatelja. Da će i budući rat otpočeti sa jako utvrđenim frontovima, za neutvrđenu Nemačku je bilo neverovatno. Mi smo morali računati sa pokretnom odbranom u ratu. Problem motorizovanog prebacivanja trupa ubrzo je nametnuo pitanje obezbeđenja takvih pokreta. Ovo je pak moglo uspešno da se ostvari samo pomoću oklopnih vozila. Tražio sam primere koji bi osvetlili iskustva sa tenkovskim jedinicama. U ovom nastojanju sam naišao i na mladoga poručnika Folkhajma. On je svojim skromnim iskustvom sa malim nemačkim tenkovskim jedinicama i prikupljenim podacima o većoj delatnosti neprijateljskih

tenkovskih snaga bio veoma koristan našoj maloj armiji. Preko njega sam došao i do neke literature i na tako nepouzdanoj teoriji počeo postavljene problema da proučavam. Najviše su iskustva imali Englezi i Francuzi. Dobavio sam njihovu literaturu i učio.

Glavni izvori su bili engleske knjige i članci Fulera, B. Lidel-Harta i Martela, koji su pobudili moje interesovanje i obogatili maštu. Ovi dalekovidi vojnici već su i tada tražili od tenka da bude nešto više sem pomoćno oružje pešadije. Oni su ga postavili usred stvaranja motorizacije naše epohe i tako su postali pioniri jednog novog načina ratovodstva velikog zamaha.

Kod njih sam proučio kako je u bici kod Kambrea izvršena koncentracija tenkova. Sem toga, Lidel-Hart je bio taj koji je isticao upotrebu tenkovskih snaga za dalekometne udare i za dejstvo protiv neprijateljskih komunikacija. On je takođe predložio tip oklopne divizije kombinujući tenkove i oklopnu pešadiju. Duboko impresioniran ovim idejama, pokušao sam da im dam praktičan smisao za našu armiju. Stoga ja dugujem B. Lidel-Hartu mnoge sugestije za dalji razvoj oklopnih snaga.*)

Među slepima, čorav je kralj. I kako se niko ovim problemom nije bavio, ubrzo sam dobio naziv stručnjaka. Ovome su doprineli neki mali članci koje sam ja povremeno pisao u *Militär-Wochenblatt-u*. Urednik, general Altrok, češće me je posećivao i potsećao na pisanje. On je bio prvakasan vojnik i mnogo želeo da otvori stranice svoga časopisa savremenim problemima.

Ova delatnost me je dovela u vezu sa Austrijancem, Fricom Hajglom, piscem »Tenkovskog potsetnika« (*Taschenbuch der Tanks*), kome sam stavio neke primedbe iz domena taktike na njegov rad, i uverio se da je on jedan vrlo dobar nemački čovek.

U zimu 1923/24 godine izvedena je jedna vežba sa motorizovanim jedinicama u sadejstvu sa avijacijom čije je izvođenje potpukovnik fon Brauhič, docniji vrhovni ko-

*) Ovaj stav je uzet iz engleskog izdanja ovog dela, iz 1952 godine, str. 20. — Prim. prev.

mandant vojske, bio preneo na mene. Vežba je bila za-pažena od strane Nastavnog odeljenja Ministarstva vojske, što je imalo za posledicu da ja budem predložen za nastavnika taktike i ratne istorije. Posle položenog potrebnog ispita, poslat sam na takozvano »instruktivno putovanje«. U vezi s tim određen sam u jesen 1924 u štab 2 divizije u Šćećinu (Štetin), za čijeg je komandanta u međuvremenu određen general fon Čišvic, koji mi je sada ponovo postao prepostavljeni.

Pre svog odlaska na novu dužnost imao sam pod rukovodstvom pukovnika Nacmera, Čišvicovog naslednika na položaju inspektora, da izvedem niz vežbi i razradim planove za ratne igre na kojima je trebalo isprobati upotrebu tenkova, naročito za zadatke izviđanja u vezi sa konjicom. Za ovu svrhu raspolagali smo samo zastarem »oklopnim transporterima« koji su nam Versajskim diktatom bili dozvoljeni. Oni su imali pogon na sva četiri točka, ali su ipak, zbog svoje težine, bili vezani, uglavnom, za puteve. Rezultatom mojih vežbi bio sam zadovoljan i izrazio sam na završnoj kritici nadu da se od ovih vežbi za motorizovane trupe može očekivati prelaz od trupa za dotur potreba na trupe za borbu. Moj inspektor je još uvek bio suprotnog mišljenja i dobacio mi je ove reči: »Do đavola sa borbenim trupama! Vi treba brašno da vozite! Ništa nisam odgovorio.

Posle toga sam otišao u Šćećin da predajem taktiku i ratnu istoriju određenim oficirima za buduće štabne poslove. Nova dužnost mi je nametala veliki rad. Slušaoci su bili oštari kritičari, te se moralo mnogo razmišljati pri sastavljanju zadataka. Isto je važilo i za pregledanje njihovih zadataka i spremanje jasnih i ubedljivih kritika njihovih rešenja.

U ratnoj istoriji sam naročito pažnju posvetio Napoleonovom ratu 1806 godine, kome je u Nemačkoj većinom malo pažnje pridavano, svakako zbog toga što je doveo do pruskog poraza. Ali je baš on, sa gledišta vođenja brzo pokretljivih trupa, bio naročito poučan. Isto tako, obratio sam pažnju na rad nemačke i francuske armiske konjice

iz jeseni 1914 godine. Detaljno proučavanje dejstva konjice iz 1914 godine pokazalo se kao veoma korisno za moje otsada sve veće nastojanje da se iskoristi brza pokretljivost kako u taktičkom, tako i u operativnom domenu.

Pošto sam više prilika našao da svoje ideje pri taktičkim vežbama i ratnim igramu izložim, to je privuklo pažnju i mog neposredno pretpostavljenog, majora Heringa, koji je u svojim izveštajima ukazao na tu moju naklonost u rasudivanju. Kao rezultat toga, ja sam bio, posle tri godine nastavničke dužnosti, ponovo premešten u Ministarstvo odbrane, u Transportno odeljenje Trupne uprave (*Transport-Abteilung des Truppenamts*). Tu sam došao pod komandu pukovnika Halma, a docnije potpukovnika Vegera i Kinea, koji su tada sačinjavali jedan poseban odeljak Operativnog odeljenja. Moja dužnost je bila nova i imala je za cilj da se obrade pitanja prevoženja trupa na automobilima. Trupna uprava (*Truppenamt*) bila je za široku primenu prevoženja normalno raščlanjenih jedinica pomoću običnih teretnih kamiona. Ništa drugo tada nismo ni imali na raspolaganju. Proučavanje ovog pitanja bilo je skopčano sa teškoćama koje su stajale na putu takvog transportovanja trupa. Istina je da su Francuzi u Prvom svetskom ratu bili postigli velike rezultate na ovom polju, naprimjer, kod Verdена. Ali se tu ipak uvek radilo o transportovanju pozadi čvrsto stabilizovanog fronta. U takvim uslovima divizija nema potrebe za tim da joj sva formacija vozila, sa stočnom i motornom vučom, budu svakog časa pri ruci, naročito ne za artiljeriju. Međutim, ako bi se u pokretnom ratu cela divizija, sa svom stokom i vozilima, želela da prevozi na kamionima, to bi potreban broj kamiona porastao užasno. Ovaj je problem doveo do mnogih žučnih diskusija na kojima se pokazalo više skeptika od onih koji su verovali u mogućnost izvođenja.

U jesen 1928 godine došao je kod mene pukovnik Štormajster iz Štaba za motorizaciju sa molbom da njezovim slušaocima držim predavanja iz taktike oklopnih

jedinica. Moji pretpostavljeni iz Trupne uprave dozvolili su da se i za to angažujem. Tako sam se opet vratio problemima upotrebe oklopnih jedinica iako samo u teoriji. Međutim, nedostajalo mi je svako praktično poznavanje samog tenka. Do tog vremena ja nikada nisam bio seo u tenk. Sada je trebalo da budem nastavnik. To je zahtevalo, pre svega, jednu marljivu pripremu i proučavanje raspoložive građe.

Kako je sada literatura o Prvom svetskom ratu već bila postala mnogo bogatija i u inostranim se vojskama uočavao vidan razvoj, čije su osnove bile izražene u izdanim pravilima¹⁾, to je teorijski rad bio mnogo lakši nego pri mom prvom služenju u ministarstvu odbrane. Međutim, praktične vežbe su ipak morale da se izvode, u početku samo pomoću imitacija. Te prve imitacije tenkova bile su od platna, koje su vukli vojnici, a docnije su pravljene od lima i dobile motore. Tako smo, dakle, izvodili vežbe sa maketama pri čemu nam je 3 bataljon (u Špan-dauu) 9 pešadiskog puka, kojim su naizmjenično komandovali potpukovnici Buš i Lize, dragovoljno izlazio u susret. Za vreme ovih vežbi upoznao sam svog docnjeg saradnika Venka, tada ađutanta 3 bataljona 9 pešadiskog puka. Sistematski smo prišli poslu i proučavali prvo tenk, kao samostalno odeljenje, zatim vod, pa četu i, najzad, bataljon.

Ma koliko mogućnosti praktičnih vežbi bile skromne, one su ipak omogućile da se postepeno dobije jasna pre-stavka o izgledima tenkova u modernom ratu. Ali je za mene naročito korisno bilo četvoronedeljno boravljenje u Švedskoj, gde sam imao priliku da vidim poslednji nemački ratni tenk »LKII« na vežbi, pa čak i da ga lično vozim.

Putovanje u Švedsku odvelo je moju ženu i mene prvo za Dansku, gde smo u Kopenhagenu i njegovoј lepoj

¹⁾ Privremeno englesko pravilo za oklopne jedinice bilo je prevedeno na nemački jezik i služilo je dugi niz godina kao teorijski putokaz za naš duhovni razvoj u ovom pravcu.

okolini proveli nekoliko interesantnih dana. Veličanstvena Torvaldsenova vajarska dela ostavila su na nas dubok utisak. Na terasi dvorca Helsinger setili smo se Hamleta:

»Ima više stvari na nebu i zemlji, Horacio,
Nego što vaša školska mudrost zamišlja.*)

No, bilo kako bilo, za vreme dok smo stajali na terasi, sunčevi zraci su se razlivali po moreuzu, dajući tamnozeleni sjaj starim bronzanim topovima, i nijedan se duh nije pojавio!

Naše dalje putovanje od Motale obavljeno je brodom kroz kanal Gota i švedska jezera. Jedne noći smo sišli sa broda da bismo razgledali divnu staru crkvu Vreta Čirka. Idućeg dana već je Štokholm bio pred nama sa svojim lepim građevinama, divnog pogleda, Venecija Severa!

Bio sam određen u 2 tenkovski bataljon Gotske garde. Komandant, pukovnik Buren, primio me je veoma ljubazno. Rasporedili su me u četu kapetana Klingspora sa kojim sam se vrlo brzo sprijateljio i to se prijateljstvo održalo sve do njegove prerane smrti. Švedski oficiri, sa kojima sam došao u dodir, prilazili su svojim nemačkim drugovima otvoreno i srdačno. Njihovo gostoprимstvo je bilo prirodno i kao nešto što se po sebi razumevalo. Prilikom praktičnih vežbi na terenu bili smo vrlo rado primani od strane građana. Posetili smo Klingsporovu taštu, cenjenu udovu Cederlund, u njenom veličanstvenom dvorcu Brandalsundu koji divno leži na morskoj obali. Gospoda Cederlund je vlasnik fabrike prvoklasnog švedskog ruma kojeg smo mogli sada na samom izvoru da probamo. Videli smo kraljevsko dobro Tulgarn, čiji je upravnik bio neki rezervni oficir tenkovskog bataljona, po imenu Bager, koji nas je počastio u svom gostoljubivom domu. Sa pukovnikom Burenom išao sam u lov u Šeren. U Skanzenu smo posetili *Freilichttheater* (letnje pozorište) i videli radove poznatog lovačkog slikara Lilje-

*) Ovaj tekst na engleskom glasi:

*There are more things in heaven and earth, Horatio,
Than are dreamt of in your philosophy.*

forsa. U Drotningholmu su nam pokazali kožne tapete iz Valenštajnovog dvorca u Pragu, koje je veliki švedski kralj Gustav Adolf u Tridesetogodišnjem ratu »spasao«. Morali smo se osmehnuti na način pun poštovanja kojim nam je čuvar objašnjavao značaj lepih tapeta. Danas moramo priznati da su zaista neke dragocenosti spasene, koje bi inače teško izbegle uništavanje za vreme Drugog svetskog rata. Takav je slučaj sa *Codex Argenteus*-om iz Praga, koji se čuva u vitrini u Univerzitetskoj biblioteci u Upsali, ispred koje visi ljubičasta zavesa. U neposrednoj blizini ovog neocenjivo važnog dokumenta, uočili smo i Bibliju koju je caru Hejnrihu III poklonila crkva u Goslaru. I ona je pripadala »spasenim« dragocenostima iz preko 250 nemačkih gradova koje je Gustav Adolf osvojio.

Uvek ću se sa zadovoljstvom i zahvalnošću sećati lepog i poučnog vremena koje sam proveo u Švedskoj.

U toj godini, 1929, došao sam do dubokog ubedjenja da tenkovi sami i u vezi sa pešadijom nikada neće moći da postignu odlučujuće rezultate. Proučavanje ratne istorije, vežbe u Engleskoj, kao i vlastita iskustva, stečena sa našim maketama, učvrstili su me u gledištu da će tenkovi tek tada biti u mogućnosti da postignu najveće rezultate kada i drugi rodovi, na čiju su pomoć tenkovi uvek upućeni, budu u pogledu pokretljivosti van puteva i brzine izjednačeni sa tenkovima. Tenkovi će morati u ovakvom združavanju svih robova da vode prvu reč, dok će ostali imati da se prema tenkovima upravljuju. Stoga se tenkovi ne smeju pridavati pešadijskim divizijama, već se moraju stvoriti oklopne divizije koje će sadržavati sve robove i omogućiti tenkovima punu efikasnost u borbi.

Za vreme jedne praktične vežbe na zemljištu 1929 godine postavio sam na jednoj strani oklopnu diviziju. Vežba je uspela i ja sam se uverio da sam na pravom putu. Inspektor za motorizovane trupe, koji je na vežbi prisustvovao, sadašnji general Oto fon Štilpnagel, zabravio je vežbanje sa većim tenkovskim sastavima od tenkovskog puka, jer je bio mišljenja da su oklopne divizije čista utopija.

U jesen 1929 godine zapitao me je načelnik štaba Inspekcije za motorizovane trupe, pukovnik Luc, moj stari prijatelj iz Minhena, da li bih htio da primim komandu nad jednim motorizovanim bataljonom? Odgovorio sam potvrđno i bio sam postavljen 1 februara 1930 za komandanta 3 pruskog motorizovanog bataljona u Berlinskom Lankvicu. Ovaj je bataljon imao 4 čete, od kojih su 1 i 4 bile pri štabu u Berlinskom Lankvicu, 2 na poligonu Deberic—Elsgrundu, a 3-ća u Nisi. 4 četa je bila formirana od jednog eskadrona 3 motorizovanog bataljona. Pošto sam primio bataljon, pukovnik Luc mi je pomogao da izvršim reorganizaciju četa tako da bi četa dobila izviđačke tenkove, a 4-ta motocikle. Ove dve čete bi mogle obrazovati izviđački deo jednog oklopnog izviđačkog bataljona. 2-ja četa je imala da bude tenkovska, zasada naoružana maketama (imitacijama), a 3-ća, u Nisi, protivtenkovska, takođe naoružana drvenim protivtenkovskim topovima. 1 četa je, međutim, imala Versajskim ugovorom dozvoljene stare transportere, ali smo na vežbama, radi štednje, takođe upotrebljavali makete. Jedino je motociklistička četa upotrebljavala svoja prava vozila i bila naoružana mitraljezima.

Sa ovom tako improvizovanom jedinicom mogao sam otsada sa velikim žarom da izvodim praktične vežbe; radostan, najzad, što sam svoj gospodar, pa ma koliko mi jedinica bila mala. Oficiri, podoficiri i vojnici bili su oduševljeni novim kursom koji je unosio svežinu u monotonu svakodnevnu službu dotura u »vojsci od 100.000 vojnika«. Kod svojih prepostavljenih nisam nailazio na pravo razumevanje. Inspektor motorizovanih jedinica toliko je malo imao poverenja u mladu trupu da nam je na poligonu zabranio vežbanje sa drugim bataljonom. Na manevru 3 divizije, kojoj smo i mi pripadali, smeli smo da učestvujemo sa jedinicama u jačini samo do voda. Izuzetak je činio naš komandant divizije, general Joahim fon Štilpnagel, onaj isti oficir koji mi je pre toliko godina saopštio telefonom da sam premešten u Minhen. Ovaj primerni general bio je zainteresovan za

naše probe i voleo je našu jedinicu. On nas je mnogo pomagao. Njegov osećaj pravičnosti uticao je na umerenost u kritikama na kraju vežbi. Nažalost, general fon Štilpnagel je odlučio u proleće 1931 godine da podnese ostavku, pošto je došao u sukob sa Ministarstvom odbrane.

Istog proleća i naš inspektor je otisao u penziju, general Oto fon Štilpnagel. Prilikom pozdravljanja rekao mi je: »Vi ste suviše brzi. Verujte mi da nas dvojica nećemo doživeti da »prohodaju« nemački tenkovi«. Bio je pametan čovek, ali ga je sputavala skeptičnost pri donošenju odluka. Uočavao je probleme, ali nije imao snage da ih reši.

Na njegovo mesto je došao dosadašnji načelnik štaba, general Luc. On je bio vrlo inteligentan i isticao se velikim tehničkim razumevanjem i izvanrednim organizatorskim sposobnostima. On je uviđao taktičke prednosti čijem sam razvoju težio, pa se potpuno stavio na moju stranu. Uzeo me za svog načelnika štaba i u jesen 1931 godine već sam zauzeo svoj novi položaj. Sada je nastao veoma buran i borbeni niz godina, koji se završio najvećim uspehom. U to su vreme udarani temelji oklopnim jedinicama.

Mi smo bili načisto s tim da će budući razvoj oklopnih jedinica morati da omogući njihovu operativnu upotrebu kao odlučujućeg roda. Organizacijski gledano, to će morati da budu oklopne divizije, a docnije i oklopni korpsi. No, sada je trebalo ubediti i druge rodove, kao i vrhovnog komandanta vojske, da je to pravi put. Ali je s tim išlo teško, jer нико nije mogao da pomisli da autovozari, dakle jedinice za dotur, u taktičkom, pa čak i operativnom pogledu stvore nove i plodonosne zamisli.

Stari rodovi, naročito pešadija i konjica, smatrani su glavnim rodovima. Pešadija je sebe nazivala, kao i ranije, »kraljicom bitke«. Pa kako su tenkovi u vojsci od 100.000 vojnika bili zabranjeni, nikо nije ni imao prilike da vidi naša hvaljena borbena sredstva. Zato su naše limesne makete na manevrima izgledale smešne starim ratnicima iz Prvog svetskog rata, te su nas oni sažaljevali

i držali donekle za neozbiljne. Kao rezultat svega toga, tenkovi su primljeni za podršku pešadije, ali ih niko nije priznavao za jedan od glavnih rodova vojske.

Najžešća se borba rasplamsala između nas i Konjičke inspekcije. Naš inspektor je postavio konjanicima pitanje, da li oni u svom budućem razvoju predviđaju konjicu kao rod samo za službu izviđanja ili za neko samostalno bijenje bitaka. Inspektor konjice, general fon Hiršberg, izjasnio se za bitačnu konjicu. On je bio spremna da ulogu operativnog izviđanja prenese na motorizovane trupe. Stoga smo odlučili da naše motorizovane bataljone vežbamo za ove zadatke. Nezavisno od toga, mi smo se borili za formiranje tenkovskih jedinica u oklopne divizije. Najzad, zahtevali smo da se u svim pešadijskim divizijama formiraju motorizovani protivtenkovski divizioni, jer smo bili ubeđeni da će u protivtenkovskoj odbrani imati uspeha samo ono sredstvo koje bude raspolagalo istom pokretljivošću kao i tenk.

Naslednik generala fon Hiršberga, general Knohenhauer, koji je bio pešadijski oficir, nije bio raspoložen da već skoro izgubljene pozicije sasvim preda u naše ruke. On je od tri postojeće konjičke divizije u vojsci od 100.000 vojnika formirao jedan konjički korpus i pokušao da operativno izviđanje opet vrati konjici, i da se dočepa našeg novorođenčeta. Čitava poplava konjičkih oficira imala je da dođe u naše mlade jedinice. Diskusije su često postajale preterano oštare. Ali su, ipak, na kraju triumfovali tvorci novih ideja nad reakcijom, jer je motor pobedio konja, a top koplje.

Sa istom žestinom, analogno formaciji i načinu upotrebe oklopnih jedinica, rešavan je i problem opreme i naoružanja, čime je trebalo pretvoriti naše ideje u stvarnost. Na ovom tehničkom domenu bilo je pripremljeno nekoliko modela. Još od 1926 godine postojao je u inostranstvu jedan opitni nemački poligon na kome su nemački tenkovi imali da se tehnički ispituju i probaju. Uprava za naoružanje je bila naručila kod raznih firmi izradu dva tipa srednjih i tri lakih tenkova, kako se to

onda zvalo. Od svakog tipa imalo je da se izradi po dva primerka tako da je ukupno napravljeno 10 tenkova.

Srednji tenkovi su imali top kalibra 75 mm, a laki tenkovi top od 37 mm. Ovi probni modeli su imali oklop od livenog gvožđa umesto od čelika. Najveća brzina za sve modele iznosila je oko 20, a po boljim putevima i 35—40 km/č.

Odgovorni oficir za izradu ovih modela tenkova, kapetan Pirner, težio je da ostvari čitav niz modernih zahteva u novoj konstrukciji tenkova, kao: hermetičnost protiv bojnih otrova, visok gaz, dejstvo topovske i mitraljeske kupole u punom krugu, dovoljnu visinu dna tenka i uopšte veliku manevarsku sposobnost. Sve mu je ovo u velikoj meri uspelo. Međutim, nezgoda je bila u postavljanju komandnog sedišta u trup tenka, pored vozača, jer odatle unazad komandir tenka uopšte nije mogao ništa da vidi, a i sa strana mu je, zbog visine gusenica i dubine sedišta, preglednost bila jako ograničena. Postavljanje radio stanice još nije bilo rešeno. Mada je konstrukcija dvadesetih godina imala čitav niz poboljšanja u odnosu na dostignuća u Prvom svetskom ratu, ona ipak nije više odgovarala taktičkim zahtevima koji su proizilazili iz novih koncepcija za upotrebu tenkova. Stoga, naravno, nije ni bilo moguće da se ovi probni modeli odmah puste u serisku proizvodnju. Nove konstrukcije su bile neizbežne.

Za definitivno naoružanje oklopnih divizija predviđalo se, prema našem tadašnjem mišljenju, dva tipa tenkova: laki, sa jednim protivoklopnim topom i po jednim mitraljezom u kupoli i u trupu tenka; i srednji tip, naoružan topom velikog kalibra i takođe po jednim mitraljezom u kupoli i trupu tenka. Laki tip tenka bio je predviđen za naoružanje triju lakih četa tenkovskog bataljona, dok je srednji tip bio namenjen za srednju tenkovsku četu koja je imala da se prida svakom tenkovskom bataljonu. Uloga ove čete je bila da u borbi podržava lake čete i da dejstvuje na one ciljeve koji ne odgovaraju kalibru protivoklopnih topova lakih tenkova.

U pitanju kalibra oruđa došlo je do razmimoilaženja sa načelnikom Uprave za naoružanje i inspektorom artillerije. Ova dva stručnjaka smatrala su da je kalibr 37 mm sasvim dovoljan za luke tenkove, dok sam ja tražio kalibr od 50 mm da bi izmakao očitoj težnji u inostranstvu za povećanjem oklopa. No, kako je pešadija već bila u toku naoružanja protivoklopnim topom 37 mm, to da bi se uprostilo pitanje fabrikacije samo jedne vrste malog protivoklopног topa, kao i njegovo snabdevanje municijom, general Luc i ja smo morali popustiti. Ali smo, ipak, uspeli da kupola lakog tenka dobije potreban prečnik koji bi omogućio docnije montiranje topa 50 mm.

Za srednji tenk bio je usvojen kalibr od 75 mm. Ukupna težina tenka nije smela preći 24 tone. Kao mernilo za određivanje ove granice za težinu, služila je prosečna nosivost nemačkih mostova. Za brzinu kretanja postavljen je zahtev 40 km/č. Posada je za oba tipa imala da bude od po 5 ljudi: komandir tenka, nišandžija i punilac u obrtnoj kupoli, u kojoj je bilo predviđeno mesto za komandira tenka iznad nišandžije sa naročitom pokretnom kupolicom za osmatranje, dok su vozač i radista bili u trupu tenka. Komandovanje posadom obavljano je pomoću laringofona. Takođe je bio postavljen i zahtev održavanja radio veze između tenkova u pokretu, kao i mogućnost razgovora. Ako se uporede ovi tehnički zahtevi sa zahtevima koji su pomenuti kod probnih modela tenkova, vide se promene koje su bile uslovljene novim taktičkim i operativnim koncepcijama za upotrebu tenkova.

Pri postavljanju ovako dalekosežnih planova bilo nam je jasno da će morati godine da prođu dok novi tenkovi ne budu spremni za akciju. Dok to ne bude, moraju se za obuku improvizovati pomoćna sredstva. Za ovu svrhu bila je zgodno došla Karden—Lojdova šasija, koja je bila nabavljena u Engleskoj i namenjena za montiranje postolja protivavionskog topa 20 mm. Istina je da se na ovu šasiju i nije moglo ništa više montirati od jedne pokretne kupole sa mitraljezima. Sa ovim lišenjima i improvizacijama tenkova za vežbu moralo se istrajati

do 1934 godine, kada je trebalo da budu gotovi pravi tenkovi. Pod nazivom »Pancer I« naređena je upotreba ove improvizacije. Niko nije verovao 1932 godine da ćemo mi jednog dana morati sa ovim malim tenkovima za vežbu da krenemo na neprijatelja.

Kako se fabrikacija glavnih vrsta tenkova produžila mnogo više nego što se to u početku očekivalo, general Luc se odlučio za jedno drugo, privremeno rešenje, tj. da uvede kao »Pancer II« improvizaciju firme MAN, koja je bila naoružana topom 20 mm i jednim mitraljezom.

U letu 1932 godine general Luc je prvi put izveo združene vežbe na kojima su pešadijski pukovi bili ojačani tenkovskim bataljonima, razume se sa maketama, na trupnom poligonu Grafenver i Jiterbog. Na tom manevru su se prvi put te godine, od Versajskog ugovora, pojavila nemačka izviđačka kola sa čeličnim oklopom koji je bio montiran na šasije kamiona sa 6 točkova. Školska deca, naviknuta da gledaju naše makete, koje su svojim olovkama mogla da buše da bi videla šta je unutra, doživela su sada prvo iznenađenje. Isto tako i pešaci, koji su se ranije kamenicama branili od »tenkova«, bili su iznenađeni kada su od tih preziranih »tenkova« bili isključeni iz borbe. Bajonet se takođe pokazao nemocnim sredstvom protiv čeličnog oklopa.

Na ovom manevru probana je mogućnost motorizovanih i tenkovskih jedinica u izvođenju operacija. Na kritici od strane konjičkog rukovodstva bilo je nekih neobjektivnih napada, ali je naš uspeh bio toliko očevidan da te neobjektivnosti nisu zapažene. U redovima mnogih mladih konjičkih oficira pravilno je sagledan put razvoja novog roda. Veliki broj konjičkih oficira je prišao k nama, svestan da se osvedočeni način dejstva konjice može u naše doba ostvariti samo ako se konj zameni novim sredstvom.

Ovaj manevr iz 1932 godine bio je poslednji na kom je učestvovao i stari maršal fon Hindenburg. Na završetku kritike i on je govorio. Bio sam zapanjen njezinim jasnim uočavanjem grešaka. U vezi sa pitanjem

vođenja konjičkog korpusa, stari vojnik je rekao: »U ratu uspevaju samo proste stvari. Obišao sam štab konjičkog korpusa. Ono što sam tamo video nije bilo prosto«. Imao je potpuno pravo.

U 1933 godini je Hitler postavljen za kancelara Rajha sa čime su nastupile velike promene kako u unutrašnjoj tako i u spoljnoj politici. Prvi put sam video i čuo Hitlera početkom februara, prilikom otvaranja jedne automobilske izložbe u Berlinu. Bilo je neverovatno da kancelar Rajha lično drži govor pri otvaranju izložbe. A ono što je rekao jako se razlikovalo od govora dotačnjih ministara i kancelara u sličnim prilikama. Objavio je ukidanje poreza na automobile i najavio pravljenje autoputeva i fabrikaciju jevtinih automobila za narod (Volkswagen).

Za moj delokrug rada bilo je od značaja postavljanje generala fon Blomberga za ministra vojske i generala fon Rajhenaua za njegovog načelnika štaba (*Chef des Ministeramtes*). Oba ova generala su bila pristalice novih shatanja tako da sam ja naišao na razumevanje za oklopne jedinice i na najvišem mestu oružanih snaga. Uskoro je zatim došlo i do toga da se i Hitler lično zainteresovao za motorizaciju i tenkovske jedinice. Prvi dokaz za ovo dobio sam prilikom jednog tehničkog zbora u Kumersdorfu na kome je Uprava za naoružanje vojske prikazala razvoj naoružanja, gde sam i ja imao zadatak da za pola časa upoznam kancelara sa osnovnim elementima tadašnjeg razvoja oklopnih jedinica. Prikazao sam mu po jedan vod motociklista, protivoklopnih topova i tenkova »Pancer I« u stadijumu tadašnjih proba, kao i po jedan vod lakih i teških izviđačkih tenkova.

Hitler je bio jako impresioniran brzinom i preciznošću kretanja naših jedinica tako da je više puta uzviknuo: »To meni treba! To hoću da imam!«

Posle ovog zbora, stekao sam ubedjenje da bi se šef vlade složio sa mojim gledanjem na sastav jedne moderne oružane sile (*Wehrmacht*), ako bi mi uspelo da ga s tim upoznam. Ali, krutost naših hijerarhiskih odnosa i

suprotan stav nadležnih ličnosti u Generalštabu vojske, koje su stajale između Blomberga i mene, činile su glavnu teškoću.

Uostalom, poznato je u nemačkoj politici da je od 1890 godine jedino knez Bizmark, kao kancelar Rajha, poklanjao posebnu pažnju razvoju naoružanja u vojsci i da je posetio Kumersdorf. Otada pa do pomenute Hitlerove posete, tamo se nikada nije pojavio nijedan kancelar Rajha. To se videlo i iz knjige upisanih posetilaca Uprave za naoružanje, koju je general Beker, kao načelnik ustanove, podneo kancelaru na potpis. Kao što i ova činjenica pokazuje, nemačka politika nije bila »militarička«.

21 marta 1933 sam prisustvovao otvaranju Skupštine, koje je počelo liturgijom u garnizonској crkvi u Potsdamu. Imao sam mesto na emporu, pozadi caričinog praznog sedišta i pozadi sedog maršala fon Makenzena, odakle sam mogao da posmatram njegovo uzbuđenje i divljenje prema bisti nad grobom Fridriha Velikog.

Posle ove državne svečanosti, održane 21 marta 1933 u garnizonској crkvi u Potsdamu, slavlje je nastavljeno 23 marta prihvatanjem ozloglašenog Zakona o punomoćstvu, koji je bio izglasан od strane »Nacionalnog fronta« i Centra i davao novom kancelaru Rajha diktatorska ovlašćenja. Socijaldemokratska stranka, što je bilo za pohvalu, glasala je protiv ovog zakona, čije su rđave posledice za budućnost Nemačke samo malom broju političara bile jasne. Tako su političari, koji su izglasali ovaj zakon, preuzeli s njim i svu odgovornost za njegove posledice.

U letu 1933 godine pozvao me je vođa nacionalsocijalističkog motorizovanog kora, Adolf Hinlajn, na konferenciju SA-voda*) u Godesbergu na koju je bio obećao da dođe i Adolf Hitler. Interesovalo me da vidim Hitlera u krugu njegovih pravovernih. Sem toga, istina je da je Hinlajn bio dobar i ispravan čovek sa kojim se

*) Sa je skraćenica od *Sturm Abteilungen* (Jurišni odredi).
— Prim. prev.

moglo raditi. Hitler je održao jedno predavanje iz istorije revolucije pri čemu je izneo mnoge istoriske činjenice, dokazujući u svom višečasovnom izlaganju da svaka revolucija, posle izvesnog vremena, kada svoj cilj dostigne, mora preći u evoluciju. Taj trenutak je sada došao za Nacionalsocijalističku nemačku revoluciju. Zato je pozvao svoje vernike da o ovoj ideji vode računa ubuduće. Prema tome, moglo se nadati i samo želeti da se ovaj njegov zahtev i na delu sprovede.

Ovom prilikom sam takođe upoznao i vrhovnog partiskog sudiju Buha, jednog ozbiljnog, staloženog čoveka, sa zdravim pogledima, koji se, nažalost, nije mogao održati u narednim godinama.

Tako sam napustio Godesberg u nadi da će se Hitlerova obećana evolucija ubrzo i na delu osetiti.

U 1933 godini ostvaren je veliki uspeh u razvoju naših zamišljenih tenkovskih jedinica. Čitav niz opitnih i poučnih vežbi sa maketama stvorio je u meni jasan uvid u sadejstvo rodova i učvrstio me u mom ubeđenju da će tenkovi, u okviru jedne moderne vojske, samo tako moći da dođu do punog izražaja, ako budu tretirani kao glavni rod te vojske i budu formirani u divizije, potpuno motorizovane i kompletirane ostalim rodovima.

Dok se taktički razvoj odvijao bez naročitih teškoća, tehnički razvoj je zadavao utoliko više briga. Versajskim ugovorom nametnuto razoružanje imalo je za posledicu da je naša industrija provela desetak godina ništa ne radeći za vojne potrebe. Ovo je, pak, učinilo da nije više bilo ni stručnih radnika ni potrebnih mašina da bi se sada našim zahtevima brzo odgovorilo. Naročito je teškoće zadavala proizvodnja čelika za oklope potrebne žilavosti i tvrdoće. Prve ploče, koje su nam bile isporučene, prskale su kao da su od stakla. Isto tako, bilo je potrebno više vremena da se udovolji i našim dalekosežnim zahtevima na polju radija i optike. Ali se ja, ipak, nikada nisam kajao što sam u svojim tadašnjim zahtevima dobre vidljivosti i mogućnosti upravljanja bio toliko uporan. Na taj način, u pogledu rukovođenja, uvek smo bili iznad

naših protivnika, a to nam je omogućavalo da docnije izravnamo neke inferiornosti naših tenkova.

U jesen 1933 godine postavljen je general fon Frič za komandanta vojske (*Chef der Heeresleitung*). Sa ovom promenom došao je na čelo vojske vojnik koji je uživao poverenje oficirskog kora. Bio je to fini čovek, viteske prirode, a pametan i promišljen vojnik, koji je imao zdrav taktički i operativni kriterijum. On nije raspolagao nekim širim poznavanjem tehnike, ali je uvek bio gotov da nove ideje objektivno razmotri i ispita, pa ako ih nađe da su dobre da ih usvoji. Stoga je službeno opštenje s njim u vezi sa razvojem oklopnih jedinica bilo prijatnije no ma sa kojim drugim pripadnikom Vrhovne komande vojske. No, on se još i kao načelnik 1 odeljenja *Trupne uprave*, u 100.000-toj vojsci, bavio motorizacijom i stvaranjem tenkovskih jedinica, pa je proučavanju oklopne divizije bio posvetio i jedno posebno putovanje. Na svom novom visokom položaju zadržao je za nas isto interesovanje. U ovom smislu biće interesantna ova mala epizoda: Ja sam mu referisao o jednom tehničkom pitanju razvoja tenkova. On nešto posumnja, pa mi reče: »Znate, svi tehničari lažu«. Na to sam odgovorio: »Sigurno je da se često laže, samo se to po pravilu primeti posle jedne ili dve godine, ako se njihove tehničke zamisli ne ostvare. Međutim, i taktičari lažu, ali se to kod njih primećuje tek posle izgubljenog rata, pa je tada sve dockan«. Frič skide, po navici, svoj monokl pre nego što bi odgovorio, pa reče: »Možda imate pravo«.

Iako toliko povučen da je izgledao bojažljiv u većem društvu, Frič je bio među svojim odanim drugovima vrlo otvoren i pristupačan. U takvim časovima pokazivao je i fini humor sa privlačnom ljubaznošću.

Teža ličnost je bio novi načelnik Generalštaba, general Bek. On je bio uzoran karakter, tih i suviše miran, misaon čovek stare škole, obožavalac Moltkea, po čijem je uzoru htio da izgradi i Generalstab nove vojske Trećeg Rajha. Za modernu tehniku nije imao nikakvog razumevanja. No, kako je na sva važnija mesta u Generalštabu

bio doveo samo svoje istomišljenike i tako stvorio uži krug oko sebe, to je vremenom, samo po sebi, dovelo do obrazovanja reakcionarnog fronta u centru vojske koji je bilo izvanredno teško savladati. Prvo se obreo protiv plana za stvaranje oklopnih jedinica. On je htio da tenkovi budu u prvom redu podrška pešadiji, pa, prema tome, i najveća njihova jedinica da bude oklopna brigada. Za stvaranje oklopnih divizija nije mnogo mario.

Stoga sam pretežno sa generalom Bekom morao voditi dugu borbu za formiranje oklopnih divizija i izdavanje pravila za njihovu upotrebu. Najzad, on je bio otisao tako daleko da je dao pristanak za formiranje samo dve oklopne divizije, dok sam ja zahtevao tri. Ja sam mu u svom referatu vatreno izneo sve prednosti naših novih jedinica u superlativu, naročito njihov operativni značaj. On je na to odgovorio: »Ne, ne, ništa od svega toga neću. Suvise ste mi brzi«.

Kada sam tvrdio da je usavršavanje radija osiguralo komandovanje jedinicama uprkos njihovih velikih brzina kretanja, on to nije mogao da veruje. Naročito isticani zahtev u našim pravilima da se sve starešine nalaze što više napred, nikako mu se nije sviđao. »Pa kako mislite komandovati bez stola za karte i telefona?! Zar niste čitali Šlifena?«^{*)}) Da čak i komandanti divizija treba da budu, takoreći, u dodiru sa neprijateljem, njemu nikako nije išlo u glavu.

Nastranu ova borba za razvoj oklopnih jedinica, Bek je uopšte bio neodlučan čovek kako na vojničkom, tako i na političkom polju. Svuda gde se pojavio, bio je kočnica. U svemu je video teškoće ostvarenja i za sve je tražio vremena da razmisli. Karakteristično je za njegovo shvatnje da je mnogo propagirao vid zadržavajuće odbrane, koji je kao takozvana *hinhaltender Kampf* još pre Prvog svetskog rata pominjana u našim pravilima. On je, međutim, taj vid borbe razvio do sistema u našoj 100.000-toj vojsci. Bekov »zadržavajući otpor« je obučavan i spro-

^{*)} Misli se na članak grofa Šlifena *Der Krieg in Gegenwart* koji je objavljen u *Deutsche Revue*, 1909 godine.

vođen naniže sve do streljačkog odeljenja. Način borbe se odlikovao potpunom nejasnoćom, i nijedna vežba nije izvedena koja bi zadovoljila posmatrače. Posle formiranja oklopnih divizija, general fon Frič je zabranio ovakve vežbe.

U 1934 godini dobili smo od načelnika Generalštaba rukopis sa nazivom *Kampfwagenkrieg**). Pisac je bio austrijski general Ajmansberger. General Bek je sumnjao u vrednost ove knjige, dok smo general Luc i ja videli da ona sadrži naše ideje. Stoga nam se nametalo njeno objavlјivanje, jer bi na taj način iz neutralnih izvora potekle ideje koje smo mi želeli da ostvarimo. Ovakva odluka se morala doneti čak i pri opasnosti da bi Ajmansbergerove ideje mogle privući pažnju inostranih stručnjaka, jer se otpor nemačkih zvaničnih krugova morao savladati, a po njihovoј sklonosti da se više oslanjaju na inostrana gledišta nego na savete svojih ljudi, teško bi se drukčije uspelo. Dočnije sam i lično upoznao generala Ajmansbergera i u njemu poštovao jednog pravog nemačkog čoveka i vojnika kome i nemačke oklopne snage mnogo duguju. Njegova knjiga je postala sastavni deo naših trupnih biblioteka, iz koje su naši tenkisti mnogo naučili.

Isto tako dobar, kao i njegov otac, bio je generalštabni pukovnik fon Ajmansberger, koji je dugo i stoјički patio od zadobivenih rana u Drugom svetskom ratu kojima je 1951 godine i podlegao.

Uproleće 1934 godine formirana je Komanda motorizovanih jedinica (*Kommando der Kraftfahrtruppen*) na čije je čelo došao general Luc, dok sam ja postao njegov načelnik štaba. General Luc je i dalje ostao inspektor motorizovanih jedinica, dakle, prepostavljeni 6 odeljenju za naoružanje Opštevojne uprave Ministarstva obrane (*Waffenabteilung In 6 im Allgemeinen Heeresamt des Reichswehrministerium*).

*) Kod nas je ovo delo izdato pod nazivom *Tenkovski rat od Ajmansbergera*, izdanje »Vojnog dela«, 1956. — Prim. prev.

U isto vreme je Hitler učinio prvu posetu Musoliniju, u Veneciji, koja je završena sa, naizgled, neumirujućim tokom. Posle svog povrata, govorio je pred generalima oružanih snaga, vrhovima partije i jurišnih odreda (SA) u Berlinu. Odjek njegovog govora na SA-voćstvo bio je vrlo mali. Pri napuštanju sale čuo sam primedbe, kao: »Adolf će morati još mnogo da uči«. Sa zapanjenjem sam video da postoji jak razdor u partiji. 30. juna je rešen problem. Rem, koji je bio načelnik štaba SA, kao i veliki broj SA-voda, likvidirani su po kratkom postupku. Pa ne samo oni, već s njima i veliki broj potpuno nezainteresovanih ljudi i žena, i to često samo stoga, kako danas saznajemo, što su se makada i u ma kojoj prilici bili ispoljili kao protivnici partije. Među likvidiranim bili su takođe i bivši ministar vojske i kancelar, general fon Šlajher i njegova žena, kao i Šlajherov saradnik, general fon Bredov. Pokušaji da se ova dva generala javno rehabilituju, ostali su bez uspeha. Jedino je stari maršal fon Makenzen prilikom proslave Šlifenove večeri 1935. godine, na uobičajenom godišnjem skupu penzionisanih i aktivnih generalštabnih oficira, rekao da je čast dva čoveka ostala neuprljana. Hitlerova izjava, data ovim povodom u Rajhstagu, nije zadovoljila. Tada se mislilo da će partija ubrzano preboleti svoju dečju bolest. Posmatrano unazad, može se samo žaliti što tadašnje voćstvo oružanih snaga nije uporno tražilo puno zadovoljenje. Oružane snage bi time sebi (*Wehrmacht-u*), kao i celom nemačkom narodu, učinile veliku uslugu.

Nemačku je 2. avgusta 1934. zadesio težak gubitak. Maršal fon Hindenburg je umro, ostavljajući za sobom nemački narod u jeku unutrašnje revolucije čiji ishod нико nije mogao da predvedi. Toga dana pisao sam svojoj ženi:

»Našeg starog gospodara nema više. Svi smo mi dušboko ožalošćeni ovim nezamenljivim gubitkom. Bio je kao otac celom narodu, a naročito vojsci. Ovu veliku prazninu u našem narodnom životu nećemo lako ni brzo popuniti. Samo njegovo postojanje više je vredelo u očima inostran-

stva, nego svi pisani ugovori i lepe reči. On je uživao poverenje u svetu. Mi, koji smo ga voleli i poštivali, naročito smo teško pogodeni . . .

Sutra ćemo Hitleru položiti zakletvu. Biće to zakletva teških posledica! Neka bi bog dao da se sa obe strane sa istom vernošću zakletva održi na dobro Nemačke. Vojska je navikla da se drži zakletve. Neka bi i ovog puta bila u stanju da to sa čašću učini . . .«

»Imaš pravo. Vrlo bi dobro bilo, kada bi vođe organizacija iskoristile ovaj povod, pa sve proslave odložile za ducnije i prestale sa govorima . . . Savestan rad i skromnost sada su nužni.«

Ovi redovi, pisani 2 avgusta 1934, pokazuju raspoređenje, koje je tada ne samo mene obuzimalo, već i mnoge moje drugove, kao i sve ostale dalje krugove našeg naroda.

7 avgusta 1934 su nemački vojnici položili telo ovekovečenog maršala i pretsednika Republike u spomen-grobnicu na Tanenbergu. Poslednje Hitlerove reči glasile su: »Umrli voskovodo!« »Ulaziš u ratnički raj!«

Bilo je objavljeno još 1 avgusta da se, na osnovu zakonskog ovlašćenja za slučaj Hindenburgove smrti, funkcije pretsednika Republike spajaju se funkcijama kancelara. Adolf Hitler je, na taj način, već 2 avgusta bio u isto vreme i poglavar Rajha i vrhovni komandant oružanih snaga. Time što je zadržao položaj kancelara Rajha, objedinio je svu vlast Rajha u svojim rukama. Diktatura je već otsada bila skoro neograničena.

Posle zime, pune rada, saznali smo u martu 1935 godine, da nam je vraćeno pravo slobodnog držanja vojske. Svaki je vojnik sa radošću pozdravio ovaj događaj kao delimično skidanje sramote nanete Versajskim diktatom. Na dan palih heroja, u prisustvu maršala fon Makenzena, održana je parada svih rodova na kojoj se prvi put pojavilo i nekoliko bataljona naših mlađih tenkista, koji su na ovoj pešačkoj paradi većinom bili takođe peške. Za vreme priprema ove parade, tenkovske jedinice su u početku vrlo potcenjivane, jer one, kako mi reče oficir, uredivač parade, »sa svojim kratkim karabinima neće

moći dovoljno da reprezentuju». Uprkos ovom »ozbiljnom« prigovoru, uspeo sam da na paradi uzme učešća pristojan broj ovih jedinica.

16 marta ove godine pozvan sam na neki večernji prijem kod engleskog vojnog izaslanika. Pre nego što sam htio poći od kuće, čuo sam preko radija za odluku naše vlade o uvođenju opšte vojne obaveze u Nemačkoj. Razgovor sa mojim engleskim i prisutnim švedskim poznanicima bio je te večeri neobično živ. Svi su oni pokazali razumevanje za moje zadovoljstvo koje me je ispunjavalo čuvši za ovu iznenadnu i za nemačku vojsku radosnu vest.

U okviru otsada preduzetog naoružanja mi smo teoretski nastojali da dostignemo naše jako naoružane susede. Sto se tiče tenkovskih jedinica, praktično se do daljeg nije moglo ni raditi o nekom ni približnom izjednačenju u broju tenkova ili kvalitetu naoružanja. Mi smo morali izjednačenje u tenkovskim snagama da tražimo na polju bolje organizacije i komandovanja. Strogo formiranje naših malih tenkovskih jedinica u velike oklopne jedinice, divizije, a ovih u jedan oklopni korpus, trebalo je da nadoknadi naš nedostatak u broju tenkova.

No, pre svega, naši vojni prepostavljeni su morali da se uvere da je naš put uopšte realan i ispravan. U ovom cilju je Komanda motorizovanih trupa, formirana u junu 1934 godine, pod komandom generala fon Luca, organizovala za leto 1935 godine četvoronedeljne vežbe sa jednom oklopnom divizijom, sastavljenom od dotada raspoloživih tenkovskih i motorizovanih jedinica. Za komandanta ove nastavne divizije određen je general baron fon Vajks. Divizija je prikupljena na Minsterskom poligonu i sistematski obučavana u četiri taktičke radnje. Ovog puta mi nismo imali za cilj da vežbamo potčinjene u shvatanju zadataka i njihovom inicijativnom izvršavanju, već da samo dokažemo da su pokreti i borba velikih oklopnih jedinica, uz sadejstvo ostalih rodova, uopšte mogućni. Generali fon Blomberg i baron fon Frič pratili su vežbe sa osobitim interesovanjem. Hitlerovo prisustvo, koga je

general fon Luc bio takođe pozvao, bilo je osujećeno pasivnim otporom njegovih vojnih ađutanata.

Rezultati ovih probnih i poučnih vežbi bili su veoma zadovoljavajući. General-pukovnik baron fon Frič, videvši žuti manevarski balon kao znak završetka vežbi, u šali je dobacio: »Sad samo još fali na balonu natpis, da su Guderijanovi tenkovi najbolji.«

General Luc je postavljen za komandanta nove Komande oklopnih jedinica (u rangu korpusa). Uzdizanje ove komande na rang korpusa uobičajenim načinom sprečavao je general Bek kao načelnik Generalštaba.

Na dan 15. oktobra 1935 formirane su 3 oklopne divizije, i to:

- 1 oklopna divizija u Vajmaru, pod komandom generala barona fon Vajksa;
- 2 oklopna divizija u Vircburgu, pod komandom pukovnika Guderijana; i
- 3 oklopna divizija u Berlinu, pod komandom generala Fesmana.

Sastav oklopne divizije iz 1935 godine vidi se iz Priloga 23.

Početkom oktobra napustio sam Berlin da bih rad u centrali zamenio praktičnom službom u trupi. Znao sam da Komanda oklopnih jedinica, na čijem je čelu bio uvaženi general Luc, ostaje u čvrstim rukama. Međutim, moralo se računati sa povećanim otporom u redovima Generalštaba i bilo je pitanje da li će moj naslednik na dužnosti načelnika štaba biti dovoljno jak da se suprotstavi ovim uticajima.*) Isto tako, bilo je pitanje da li će Inspekcija oklopnih jedinica u Vrhovnoj komandi vojske, koja je imala sa načelnikom Opštevojne uprave (*Chef des Allgemeinen Heeresamt*) da se stara o oklopnim jedinicama, nastaviti njihovo dalje razvijanje u započetom pravcu.

*) Novi načelnik štaba kod generala Luca bio je pukovnik Paulus koji je 1943 godine, kao komandant 6 armije, bio zarobljen kod Staljingrada u činu maršala. — Prim. prev.

Na oba se položaja dogodilo ono čega sam se bojao: popustilo se načelniku Generalštaba u njegovom nastojanju da formira tenkovske brigade koje bi imale samo da sadejstvuju u podršci pešadije. U ovom smislu već je u 1936 godini formirana u Štuttgartu 4 tenkovska brigada. Isto tako, popustilo se pritisku stare konjice za sve veći uticaj na motorizovane jedinice, pa se pristupilo formiranju, umesto oklopnih divizija, tri takozvane »lake divizije«, koje su imale: po 2 motorizovana streljačka puka, 1 izviđački puk, 1 puk artiljerije, 1 tenkovski bataljon i ostale potrebne delove. Sem toga, kod tenkovskih bataljona vršene su probe da se tenkovi tovare na teretne automobile sa uređenjem za brz utovar i istovar, kako bi im se uvećala brzina kretanja po drumovima. Ovo je očevidno bilo pogrešno, jer su se na teretne automobile mogli tovariti tenkovi I i II, dok je to bilo nemoguće za tenkove III i IV, koje smo očekivali tek od 1938 godine.

Sem lakih divizija, formirano je još 4 pešadiske motorizovane divizije. One su bile potpuno normalne pešadiske divizije, samo što su bile motorizovane, što je zahtevalo ogroman broj vozila. Tako su formirani: 14 armiski korpus motorizovane pešadije i 15 korpus lakih divizija, dok je od Komande oklopnih jedinica i njene 3 oklopne divizije formiran 16 armiski korpus oklopnih jedinica. Ova 3 korpusa ušla su u sastav novoformirane 4 armiske grupe (*Gruppenkommando 4*) koja je bila stavljena pod komandu generala fon Brauhiča u Lajpcigu, koji je imao da se stara o njenoj nastavi i daljem razvoju.

Dosadašnja otvoreno crvena boja tenkovskih jedinica sada je promenjena. Otvoreno crvena je ostala kod tenkovskih pukova i protivtenkovskih diviziona. Tenkovski izviđački bataljoni prvo su dobili žutu boju, zatim braun, dok su streljački pukovi i motociklisti oklopnih divizija dobili zelenu, a konjički streljački pukovi lakih divizija žutu boju konjice. Motorizovani pešadiski pukovi zadržali su belu boju. Naravno, sve je ovo učinilo da su inspektori pešadije i konjice još mogli da se mešaju.

Ja sam jako žalio za ovo rasparčavanje motorizovanih i tenkovskih snaga, ali nisam mogao sprečiti da razvoj u početku ne uzme ovakav tok. Docnije, on je donekle opet vraćen na pravi put.

Naša inače ograničena raspoloživa sredstva za sprovođenje motorizacije bila su takođe trošena greškama u organizaciji drugih rodova vojske. Tako je načelnik Opštvojnog odeljenja, general From, naredio da se motorizuju protivtenkovske i 14-te streljačke čete u pešadiskim pukovima. Na moj prigovor da je za ove čete bolje, budući u sastavu delova koji idu peške, da ostanu sa stočnom vučom, odgovoreno je: »Pešadija mora takođe imati nešto automobila«. Moje traženje da je bolje, mesto 14-tih četa pešadiskih pukova, da se motorizuju teški artiljerijski divizioni, bilo je odbijeno. Teška artiljerijska oruđa ostala su sa konjskom vučom, tako da su docnije u ratu otkazala, naročito u Sovjetskom Savezu.

Razvoj guseničara za pridate rodove tenkovskim jedinicama takođe nikako nije držao naš željeni tempo. Bilo je jasno da će rezultati tenkova utoliko biti veći ukoliko ih strelci, artiljerija i ostali rodovi budu mogli po svakom terenu što bolje da prate. Stoga smo mi zahtevali poluguseničare, sa lakisom oklopom, za strelce, pionire i sanitetsku službu, a za artiljeriju i protivtenkovske divizione, samohodne oklopne lafete. Za izviđanje i vezu tražili smo takođe tenkove raznih konstrukcija. Popuna divizija sa ovakvim vozilima nikada nije u potpunosti izvedena. Uprkos svih proizvodnih povećanja, ograničen kapacitet nemačke industrije nikada nije mogao da podmiri silne potrebe u naglom razvoju motorizacije oružanih snaga i SS-trupa, kao i privrednog života. Vrhovno voćeštvu se nikada nije htelo, uprkos svih predočavanja od strane stručnjaka, da usmeri prema realnim mogućnostima, jer su ga često iz samoljublja pojedini visoki funkcioneri u ovome podržavali. Kada budemo govorili o ratnim događajima iz 1941 godine još jedared ćemo se navratiti na ovo pitanje.

Sa svim ovim gore pomenutim pitanjima malo sam imao dodira kao komandant divizije u Vircburgu. Moj rad se sastojao u izgradnji i obuci novoformirane divizije, koja se sastojala iz poreklom različitih matičnih delova. Zima 1935/36 godine je protekla neuznemiravano. U starom vircburškom garnizonu bio sam prijateljski primljen, kako od strane dotadašnjeg garnizona pod komandom generala Branta, tako i od grada i okoline. Nastanio sam se u jednoj maloj kući, u Belkeovoj ulici, sa divnim pogledom na grad koji je ispred nas ležao u dolini Majne. Takođe su se videle Marijefeste i Kepele, jedan od bisera iz vremena baroka.

Uproleće 1936 godine iznenadili smo se Hitlerovom odlukom za posedanjem Rajnske oblasti. Kako je ovo posedanje imalo da ostane čisto vojnički čin, nisu upotrebljene oklopne jedinice. Moja divizija je bila samo u pripravnosti i prebačena je ka Minzingenu, na trupni poligon, i to bez tenkovske brigade, koja je ostala u svom starom garnizonu, da se ne bi bez potrebe povećavala zategnutost. Posle nekoliko nedelja sve su jedinice vraćene na svoja stara mesta.

1 avgusta ove godine dobio sam čin general-majora. Na jesenjim manevrima uzeo je učešća samo 4 tenkovski puk iz Švajnfurta. Upotreba samo jednog jednog tenkovskog puka u okviru jedne pešadijske divizije, nije ni mogla dati neku jasnu sliku naših mogućnosti.

Na ovom se manevru među posmatračima nalazio i tek iz istočne Azije prispeli general-pukovnik fon Sekt, kome sam imao čast da dajem i neka objašnjenja iz de-lokruga oklopnih trupa koje su mu dotada bile nepoznate. Takođe sam pozvanim pretstavnicima štampe izložio organizaciju i način dejstva novog roda vojske.

Godina 1937 protekla je na miru. Mi smo se bili marljivo predali izvođenju nastave koja je završena na manevru, u okviru divizije, na trupnom poligonu Grafenveru. Po naređenju generala Luca, napisao sam u toku zime 1936/37 godine knjigu pod naslovom: *Achtung! Panzer!* (*Pažnja! Tenkovi!*) u kojoj sam opisao postanak tenkovskih

jedinica i razvio osnovne ideje po kojima je trebalo da se izgrade nemačke oklopne snage. Hteli smo na ovaj način da naše ideje učinimo pristupačnim jednom širem krugu ljudi nego što je to moguće samo suvim službenim putem. Sem toga, nastojao sam da i putem stručne vojne štampe vrbujem vojne stručnjake za naše gledište, a da obesnažim protivrazloge u kojima se nije oskudevalo. Ubrzo zatim, pojavio se članak sa našim idejama u značnom časopisu Udruženja nemačkih oficira (*Zeitschrift des Reichsverbandes Deutscher Offiziere*) od 15. oktobra 1937., koji doslovno donosim, jer daje potpunu sliku ondašnje borbe i razmimoilaženja u mišljenju:

TENKOVSKI NAPAD U POKRETU I VATRI

Kada se uopšte govori o tenkovskom napadu, običan čovek pomišlja na čelična čudovišta kod Kambrea i Amjena, o kojima je u ratnim izveštajima čitao. On u mislima vidi pred sobom duboke žične prepreke kako se kidaju i lome kao da su od slame; on se seća kako se pod njihovim teretom zakloni ruše i mitraljezi drobe; kakav strah tenkovi zadaju svojom pojavom na bojnom polju, hukom motora i bacanjem plamena, tako da je time objašnjan naš poraz od 8. avgusta 1918. Ali je to mrvljenje svega pred sobom samo jedna, ali ne i najvažnija odlika tenka, mada je u pretstavi mnogih kritičara označena kao najvažnija. Iz tako jednostrane pretstave došlo se do ne-realne slike o napadu tenkova: mnogobrojni tenkovi, u zbijenim formacijama, kreću se ujednačeno, kao ogromne mete ka braniočevim oruđima i artiljeriji, ujednačenom brzinom i skoro istim pravcem, sa ciljem da smrve branioca, ako to rukovodstvo vežbe naredi, bez obzira na osobine zemljišta. Vatreno dejstvo iz tenka se potcenjuje; tenk je slep i gluvi; sporava mu se sposobnost da može osvojeno zemljište da održi. Naprotiv, odbrani se pridaju sve prednosti; ona više, navodno, neće dopustiti da bude iznenađena; njena protivtenkovska oruđa i artiljerija uvek pogadaju, bez obzira na sopstvene gubitke, dim,

maglu, pokrivenost i stvor zemljišta; sem toga, oruđa su uvek baš na mestu i pravcu odakle tenkovi napadaju; ona odlično vide kroz svoju optiku i po magli, i po noći, i čuju uprkos svojih čeličnih šlemova, svaku reč koja se progovori.

Na osnovu ovako nerealne slike, zaključuje se da tenkovski napad više nema nikakvih izgleda na uspeh. Prema tome, tenkove treba baciti u staro gvožde, a tenkovsku epohu, kako je to jedan kritičar predložio, jednostavno preskočiti. Na taj način bi se jednim potezom oslobođili brige oko menjanja taktike za sve stare rodove i spokojno bismo se mogli opet osloniti na poziciski način rata iz 1914/15 godine. Samo se teško skače u pomrčinu kada se ne zna da li će se i na što dočekati. Stoga naši kritičari, sve dotle dok nam ne budu mogli pokazati neki novi i bolji način za uspeh u napadu od onog koji vodi masovnom samoubistvu, mi ćemo se za naše ideje boriti i dokazivati da se u tenkovima, pod pretpostavkom njihove pravilne upotrebe, danas nalazi najbolje sredstvo za izvođenje napada na zemlji. No, da bi cela stvar bila lakša za presuđivanje, izneće se najbitnije karakteristike modernih tenkova.

Otklop tenka

Sva oklopna kola, namenjena za ozbiljnu borbu, zaštićena su najmanje protiv dejstva zrna S.m.K.*). Za borbu protiv neprijateljskih protivtenkovskih oruđa i tenkova, ova zaštita nije dovoljna. Stoga tenkovi, namenjeni za ovakve zadatke, imaju u državama, takozvanim pobednicama Prvog svetskog rata, u prvom redu u Francuskoj, daleko jači oklop. Da bi se, naprimjer, probio oklop tenka Char 2 C, potreban je kalibar od 75 mm. Ako bi neka vojska preduzela napad sa tenkovima u prvom talasu, koji bi protiv mase braniočeve protivtenkovske artiljerije bili zaštićeni neprobojnim oklopom, njihov bi uspeh protiv

*) Zrna S. m. K. (Sthal mit Kappe) imala su specijalan vrh radi boljeg proboja; upotrebjavana su u Prvom svetskom ratu. — Prim. prev.

ovako opasnog neprijatelja bio van svake sumnje, a kroz to, za kraće ili duže vreme, i uspeh protiv neprijateljske pešadije i pionira, koji se, pod zaštitom jakih tenkova, a po neutralisanju protivtenkovskih oruđa, može postići i lakšim tenkovima. Ako bi branilac uspeo da na bojno polje dovede takva protivtenkovska oruđa, koja bi sigurno probijala svaki oklop napadačevih tenkova, i takva oruđa blagovremeno postavi baš na odlučujući položaj, tada bi uspeh tenkova morao biti skupo plaćen, a pri dovoljnoj gustini i dubini protivtenkovske odbrane, i u pitanje doveden. Borba između oklopa i projektila, poznata već hiljadu godina, nije poštovana ni oklopne jedinice. Ona se mora nastaviti, kao što se nastavlja i pri izradi utvrđenja, kod mornarice i, u poslednje vreme, kod vazduhoplovstva. Fakat, da ova borba postoji i da je promenljivog ishoda, ne može biti nikakav povod da se odrekнемo tenkova u borbama na kopnu, jer bismo se time vratili na to da šaljemo ljudе u napad sa jedinom zaštitom u njihovom čohanom odelu za koje se znalo još u Prvom svetskom ratu da je nedovoljno.

Pokretljivost

Obično se kaže: »Samo se pokretom stiže do pobede«.¹⁾ Mi se stim slažemo i hoćemo tehnička sredstva našeg doba da stavimo u službu ove misli. Kretanje služi za to da se trupe dovedu do neprijatelja. Za ovo se koriste ljudske ili konjske noge, železnice ili, u novije vreme, automobili i vazduhoplovi. Kada se dođe do neprijatelja, pokret se najčešće parališe dejstvom neprijateljske vatre. Da bi se kretanje ponovo preduzelo, mora se neprijatelj uništiti ili za zemlju prikovati ili, pak, prisiliti na napuštanje položaja. Ovo se može postići vatrom, koja treba da bude toliko nadmoćna nad neprijateljem da njegovu artiljeriju

¹⁾ Napomene u ovom članku od 1—10 odnose se na primedbe naših protivnika u mišljenju čiji su članci objavljeni u *Militär-Wissenschaftlichen Rundschauen* iz 1937 godine, 3 sveska, str. 326, 362, 364, 368, 369, 372, 373 i 374. Časopis je izdavao Generalstab nemačke vojske.

i mitraljeze ućutka i svaki otpor ugasi. Vatra iz dobro utvrđenih zaklona ima isti toliki domet koliko i masa napadačevog vatrenog oružja za gađanje sa otvorenim osmatranjem. Do ove granice napadačeva pešadija može iskoristiti dejstvo svoje vatre. Za njeno dalje napredovanje, potrebno je da teža oruđa i artiljerija izvrše promenu položaja i kroz novu vatrenu podršku njoj omoguće pokret.

Mnogobrojna oruđa i ogromne količine municije su potrebni da se ovakav borbeni postupak izvede. Pripreme za jedan ovakav napad zahtevaju ogromno vreme i teško ih je prikriti. Iznenadenje, taj bitni preduslov za uspeh, dovodi se u pitanje. Pa čak ako bi iznenadenje i uspelo, sa početkom napada napadač će otkriti svoje karte, a braničeve rezerve će koncentrično pojuriti ka ugroženom delu fronta i preduzeti njegovo zatvaranje. Ovo uspostavljanje novog fronta, otkako su rezerve motorizovane, mnogo je lakše postići nego ranije. Prema tome, izgledi na uspeh napada, koji počiva na planskoj povezanosti dejstva pešadije i artiljerije, mnogo su manji nego u Prvom svetskom ratu.

Sve se, dakle, svodi na to da se treba brže kretati nego dosada; da se kretanje ne prekida, uprkos neprijateljske vatre, te da se time braniocu oteža posedanje i izrada novog odbranbenog položaja, kao i da se silina udara prenosi u dubinu neprijateljske odbrane.

Pobornici oklopnih jedinica smatraju da za ostvarenje svega navedenog, u povoljnim uslovima, imaju sredstvo. Nevernici, pak, sa svoje strane, kažu da »danас ne treba više očekivati negdašnje uslove za upotrebu tenkova«²⁾, jer više neće biti iznenadenja kao u ratu 1918 godine. Prema tome, da li zaista jedan tenkovski napad više ne može iznenaditi branioca? Kako se onda događalo da se u ratu, ipak, postizala iznenadenja, bez obzira na to da li su upotrebljavana nova ili stara sredstva? General pešadije fon Kul je 1916 godine predložio Vrhovnoj komandi da se za uspeh u proboru fronta primarni značaj prida³⁾ iznenadenju, mada mu nijedno novo sredstvo za napad

nije stajalo na raspolaganju. U martovskoj ofanzivi 1918 godine, blagodareći iznenađenju, postignut je veliki uspeh, iako nije upotrebljeno nijedno novo oružje. No, ako se pri inače preduzetim merama za postignuće iznenađenja, raspolaže još i novim borbenim sredstvima, uspeh će biti utoliko veći, ali ova sredstva neće biti preduslov za iznenađenje. Mi verujemo da ćemo moći pri napadu sa tenkovima da ostvarimo brži pokret nego dosada i, što je još važnije, posle izvršenog proboga, da taj pokret produžimo. Mi isto tako verujemo da se ovaj pokret može produžiti, ako se ostvare izvesni preduslovi, od kojih danas zavisi uspeh tenkovskog napada, a to su: koncentracija tenkovskih snaga na pogodnom zemljишtu, otvor u neprijateljskoj odbrani, nadmoćnost nad neprijateljskim tenkovima, da ne navodimo druge. Ako nam se prigovori, da mi ne računamo na bezuslovan uspeh svakog napada, i da sa tenkovskim mitraljezima ne možemo nikakve tvrđave osvajati, mi ćemo morati, na našu žalost, da ukažemo na tolike i još veće slabosti u napadu drugih rodova. Najzad, mi i ne tvrdimo da smo svemogućni.

Tvrdi se da svako oružje razvija svoju najveću efikasnost samo dok je novo i dok nema protivsredstava⁴). Sirota artiljerija, ona je stara više vekova. Sirota avijacija! I ona počinje da stari, jer leti iznad protivvazdušne odbrane. Mi smatramo da uspeh dejstva jednog roda uvek zavisi od stanja odgovarajuće odbrane. Ako tenkovi udare na nadmoćnijeg neprijatelja, nadmoćnijeg bilo u tenkovima ili protivtenkovskoj artiljeriji, oni će nastrandati. Njihova će efikasnost biti slaba. Ako bi bio obrnut slučaj, njihova bi efikasnost bila poražavajuća. No efikasnost jednog roda vojske ne zavisi samo od jačine protivodbrane, već i od njegove volje da se tehnička dostignuća brzo iskoriste i da se ostane na visini svoga vremena. U ovom pogledu, tenkovi neće dopustiti da ih iko prevaziđe.

Kaže se dalje: »Granate braniočeve artiljerije zasada su brže od tenkova, koji na tu artiljeriju napadaju«.⁵) Niko živ do danas u ovo nije sumnjao. Pa ipak je poznato:

da su još 1917 i 1918 godine stotine trikova mogli da se prikupe neposredno pozadi prednjih pešadiskih linija; da su se stotine tenkova probijale kroz zaprečne vatre; da su tenkovi otvarali put desetini pešadiskih, pa čak i konjičkih divizija, i, što je još važnije, sve je to postizano u napadima kojima nije prethodila artiljeriska priprema, te je stvarno tenkovski napad udarao na netaknutu braniočevu artiljeriju. Braniočeva artiljerija je mogla da zaustavi pokret tenkova samo u naročito za njih nepovoljnim slučajevima. No kad god bi se tenkovi uspeli da probiju do artiljeriskih položaja, baterije su vrlo brzo začutale, pa nisu više ni pešadiji smetale. Upravo kruta artiljeriska taktika sa »unapred tačno planiranom vatrom za svaku tačku na ugroženim pravcima«, otkazala je u Prvom svetskom ratu. Stubovi zemlje, prašina i gust dim odbranbene vatre mogu da umanje preglednost iz tenka, ali te smetnje nisu nesavladljive. Mi se vežbamo još u miru da ih savlađujemo. Tenkovi mogu čak i noću, kao i po magli, da voze pomoću busole.

»Nosilac pobede« u napadu, koji se zasniva na uspehu tenkova, nije pešadija, već tenkovi, jer se neuspeh njihovog napada završava opštim neuspehom napada, dok uspeh tenkovskog napada donosi pobedu. /

Vatra

Oklop i pokretljivost čine samo deo borbenih svojstava oklopnih jedinica, dok je njihova najvažnija odlika vatrica.

Otvaranje vatre može da usledi iz mesta i iz pokreta. Kod oba načina dejstva, nišanjenje je neposredno. Ako se vatra otvara iz mesta i na dobro otkrivene ciljeve, pri neposrednom nišanjenju i kroz dobre optičke sprave, na praktičnim daljinama se može za najkraće vreme i uz minimalan utrošak municije očekivati uništavajuće dejstvo. Uočavanje ciljeva posluži tenkovskih oruđa, za vreme kretanja tenka, kako je otežano, dok se s druge strane, visinom vatrene linije oruđa ovo donekle olakšava, čak i pri pokrivenom zemljištu kulturama. Tako je mnogokri-

tikovana visoka silueta tenka, koja braniocu nudi dobar cilj, tenkovskim oruđima donekle korisna. Ako se mora iz pokreta da dejstvuje, tačnost pogađanja je na malim otstojanjima dobra, ali se smanjuje: sa povećanjem otstojanja, brzinom kretanja i ispresecanošću terena.

Pa, ipak, u borbi na zemlji, jedino je tenk u stanju da svojom vatrom iz pokreta dejstvuje po neprijatelju, i to čak i onda kada nisu svi braniočevi mitraljezi i topovi učutkani. Mi ne sumnjamo u to da oruđe na mestu postiže veću tačnost pogađanja od oruđa u pokretu, i mi to sami možemo najbolje dokazati, pošto imamo mogućnost da dejstvujemo na oba načina. No, ne zaboravimo da se »samo pokretom stiže do pobeđe«. Treba li, dakle, sada koristiti tenkovski napad za pripremu juriša za probijanje duboko ešelonirane odbrane, zaposednute pešadijom i artiljerijom i protivtenkovskim oruđima, kao u bitkama materijala u Prvom svetskom ratu? Svakako da ne. Ko bi to pokušao, pošao bi sa gledišta čisto pešadijskih tenkova, tj. tenkova čiji se zadatak iscrpljuje tesnim sadejstvom sa pešadijom i drugim rodovima, po jednom za nas isuviše sporom zajedničkom planu borbe. Mi ne možemo i nećemo da provodimo nedelje i duge mesece u izviđanju neprijatelja, niti da se oslanjamo na utrošak ogromnih količina municije, već hoćemo da neprijatelja za najkraće odmereno vreme jednovremeno parališemo na celoj dubini njegove odbrane. Nama je jasno da se mi sa ograničenim zalihama municije naših tenkova ne možemo zanositi nikakvim »planskim artiljeriskim pripremama«, niti nekim »koncentracijama artiljeriskog bombardovanja«. Naprotiv, mi predviđamo sasvim suprotno: neposredno nišanjenje i siguran pojedinačan pogodak, jer mi baš iz višegodišnjeg ratnog iskustva znamo da i višenedeljne bubenjarske vatre najjačih artiljerija na svetu nisu uspevale da pešadiji omoguće pobedu.

Mi takođe verujemo, na osnovu iskustva naših protivnika, da jedan uspešan i brz tenkovski napad, izveden jednovremeno na dovoljnoj širini i celokupnoj dubini neprijateljske odbrane, može više doprineti izvođevanju

pobede nego sistem ograničenih prodora po obrascu iz Prvog svetskog rata. Naša precizna vatra neće »fućati« iznad neprijatelja poput gađanja prostorija sa besciljnim rasipanjem municije, već će pri dovoljnoj gustini biti zaista taktički uništavajuća za sve uočene ciljeve na potreбnoj širini i dubini napada. Kroz ovako stvoreni prodor u neprijateljskoj odbrani, ubaciće se pokretljivije rezerve nego što je to bilo moguće 1918 godine. Mi želimo da te rezerve budu sastavljene od oklopnih divizija, jer mi ne poznajemo druge redove koji bi imali veću borbenu prodornost, brzinu i pokretljivost, koje su osobine za izvođenje napada i eksploataciju uspeha neophodne. Stoga mi u oklopnim jedinicama ne gledamo »pomoćno sredstvo za dobijanje bitke, koje u sadejstvu sa ostalim rodovima treba u svakom mogućem slučaju da pomogne pešadiji u pokretu«.⁷⁾ Jer, ako bi bio samo ovo zadatak tenkova, sve bi ostalo po starom, kao u 1916 godini. Ako se ne bi htelo iz njih ništa više da izvuče, moralo bi se otpočetka računati sa rogovskim ratom i pokopati svaka nuda na brzi ishod u budućnosti. Stoga nas u našem shvatanju ne može poljuljati ni proricana nadmoćnost u naoružanju naših potencijalnih neprijatelja u jedom budućem ratu, niti povećan domet i tačnost pogadanja oruđa svih kalibara, kao ni njihova savršenija tehnika gađanja, već naprotiv! Mi u oklopnim jedinicama gledamo glavno sredstvo napada i tako ćemo na njih sve dотle gledati, dok nam tehnika ne bude nešto savršenije dala. Mi nećemo ni pod kojim uslovima rizikovati da vršimo duge pripreme i da time dovedemo u pitanje faktor iznenadenja samo zato da bismo se dosledno držali učenja: »da je jedino vatra ta koja omogućava pokret«.⁸⁾ Mi smo suprotnog gledišta: nama motori i oklopi tenkova omogućuju da naša oruđa prenosimo, bez artiljeriske pripreme, do neprijatelja, vodeći računa o tome da se ispunе osnovni uslovi za njihovu upotrebu: pogodan teren, iznenadenje i upotreba u masi.

Izraz »upotreba u masi« nevernicima prosto ide na živce. Oni pišu: »Postoji, dakle, organizacisko pitanje, da

li je uopšte opravdano skupljanje svih tenkovskih jedinica u jedinstvenu formaciju oklopnih jedinica, ili je iste pažnje vredno i drugo rešenje, po kome se tenkovske jedinice formaciski pridaju pešadiji da bi joj povećale napadnu snagu«.⁹⁾ Mi u ovoj primedbi, pre svega, zapazeno tvrđenje da je pešadija bez tenkova nesposobna za napad, a zatim zaključujemo da ako jedan rod vojske ima toliku napadnu moć da treba da ga i drugima daje, besumnje je da takav rod mora biti glavni rod vojske. Što se tiče pitanja, da li tenkovske jedinice treba da se organizacioni pridaju pešadiji ili ne, pokazaće se na ovom teroriskom primeru:

Crveni i plavi su u ratnom stanju. Svaka strana ima po 100 pešadiskih divizija i 100 tenkovskih bataljona. Crveni su svoje tenkove pridali pešadiskim divizijama, dok su ih plavi formirali u tenkovske divizije i задржали neposredno pod Vrhovnom komandom. Uzmimo da na jednom bitačnom frontu od 300 km ima: 100 km fronta na kome tenkovi sigurno ne mogu biti upotrebljeni; na drugih 100 km upotreba je mogućna, ali sa teškoćama, i na ostalih 100 km fronta teren je baš za tenkove. Za napad se lako može pretpostaviti ovako grupisanje snaga: crveni imaju znatan broj svojih divizija sa pripadajućim tenkovima, pred položajima plavih gde je isključena upotreba tenkova, te će oni ostati neiskorišćeni. Na drugom delu fronta tenkovi su u nešto boljem položaju, ali ni oni nemaju izgleda za uspešan probor. Na ostalom delu fronta, pogodnom za upotrebu tenkova, crveni će moći da upotrebe samo jedan deo svojih tenkovskih snaga.

Plavi su, međutim, prikupili sve svoje tenkovske snage tamo gde treba tražiti i rešenje i gde će, s obzirom na zemljiste, biti najcelishodnija upotreba tenkova. Stoga oni imaju mogućnost da otpočnu bitku napadom sa najmanje dvojnom nadmoćnošću u tenkovima, pa ipak da se na ostalim delovima fronta uspešno drže u obrani protiv crvenih napada sa podeljenim tenkovima. Jedna pešadiska divizija, koja ima preko 50 protivtenkovskih oruđa, razume se, lakše će se braniti protiv 50 nego pro-

tiv 200 tenkova. Stoga mi u predlogu za podelu tenkova na pešadijske divizije vidimo vraćanje na prvobitnu englesku taktiku iz 1916/17 godine, koja je već i tada bila potpuno krahirala, tako da je do uspeha kod Kambrea doveća samo pomoću docnije masovne upotrebe tenkova.

Mi hoćemo pobedu brzim dejstvom neposredno na neprijatelja, tj. direktnom vatrom iz naših oklopljenih motorizovanih vozila. Oni kažu: »Motor nije nikakvo novo oružje, već on samo prenosi staro oružje u novom obliku«.¹⁰⁾ Da se motorom ne puca, to svako zna. Ali mi, kada o tenkovima govorimo, kao o nečem novom, mi mislimo na novi rod vojske. U mornarici je, naprimer, blagodareći motoru, došlo do podmornica. Isto tako, avion, a preko njega i celo vazduhoplovstvo, svoj postanak duguje isključivo motoru. Prema tome, i ovde se radi o »novom rodu vojske«. Mi se stoga i osećamo »rodom« i ubedeni smo da će naši uspesi u budućoj bici utisnuti svoj pečat događajima. Stoga, ako hoćemo da naš napad uspe, ostali rodovi moraju biti u mogućnosti da se ravnaju prema našem tempu. Mi zato zahtevamo da se, za eksploataciju našeg uspeha, osposobe potrebni delovi ostalih rodova za kretanje brzinom kao i mi, i da nam se oni još u miru pridaju. Jer, za izvojevanje velikih operativnih odluka, neće biti nužno da na licu mesta bude masa pešadije već masa oklopnih jedinica.

*

U poznu jesen 1937 godine izvedeni su veliki manevri naših oružanih snaga, na kojima su učestvovali, pored Hitlera, u završnoj fazi manevra još i mnogi strani gosti: Musolini, britanski maršal sir Siril Devrel, italijanski maršal Badoljo, kao i jedna mađarska vojna misija. Od oklopnih jedinica učestvovalle su: 3-ća oklopna divizija, pod komandom generala Fesmana, i 1-va tenkovska brigada. Ja sam bio glavni sudija za oklopne jedinice.

Pozitivan rezultat ovog manevra bio je dokaz da se oklopna divizija može upotrebiti. Službe snabdevanja i opravke materijala nisu zadovoljile. Morale su se preduzimati mere za poboljšanje ovih službi. Ja sam u ovom smislu učinio predlog Komandi oklopnih jedinica. Nažalost, predlog nije odmah uzet u postupak, tako da su se uočljivi nedostaci na manevru ispoljili u proleće 1938 godine u punom zamahu.

Poslednjeg dana manevra izveden je za strane goste veliki završni napad, na kome su, pod mojoj komandom, uzele učešća sve tenkovske snage koje su bile na manevru. Utisak je bio strašan, iako smo tada raspolagali samo našim malim tenkovima tipa I.

Posle manevra, održana je u Berlinu vojna parada, a potom je bila zakuska koju je general-pukovnik baron fon Frič bio priredio za strane vojne goste na koju sam i ja bio pozvan. Ovom sam prilikom imao čitav niz interesantnih razgovora, među kojima i sa britanskim maršalom ser Siril Devrelom i italijanskim maršalom Badoljom. Badoljo je govorio o svojim iskustvima iz rata u Etiopiji. Maršal Devrel me je pitao za mišljenje o motorizaciji. Mladi britanski oficiri su se interesovali za pitanje, da li bi se na stvarnom bojnom polju mogli kretati toliki tenkovi, kao na manevru pred Musolinijem. Oni nisu hteli u to da veruju i otvoreno su bili pristalice teorije pomoćnog roda. U svakom slučaju, razgovor je bio veoma zanimljiv.

III. HITLER NA VRHUNCU SVOJE MOĆI

GODINA 1938. KRIZA BLOMBERG — FRIČ. PRISA-JEDINJENJE (ANSCHLUSS) AUSTRIJE I SUDETA

Puna događaja 1938 godina je otpočela za mene neočekivanim unapređenjem u čin general-potpukovnika, noću 2/3 februara, čemu je sledovalo naređenje da 4 februara budem na konferenciji kod Hitlera u Berlinu. Rano izjutra, 4 februara 1938, saznao sam na ulici u Berlinu od jednog poznanika koji mi je iz tramvaja doviknuo da sam određen za komandanta 16 korpusa. Moje iznenadenje je bilo ogromno. Odmah sam kupio jutarnje novine i sa zaprepašćenjem pročitao da je čitav niz najviših oficira penzionisan, među kojima Blomberg, Frič i moj dobar general Luc. Razlog za ovo je dat, bar delimično, na pomenutoj konferenciji. Svi komandanti korpusa oružanih snaga stajali su u polukrugu u jednoj sali kada je ušao Hitler da nam saopšti da je ministra rata, general-feldmaršala fon Blomberga zbog njegove ženidbe otpustio iz službe. Isto tako, zbog krivičnog prestupa, bio je prisiljen da otpusti i vrhovnog komandanta vojske, general-pukovnika fon Friča. U vezi sa ostalim udaljavanjima iz vojske, nije se pobliže izjašnjavao. Mi smo bili kao okamenjeni. Tako teške optužbe protiv naših najviših prepostavljenih, koje smo mi smatrali za besprekorno poštene ljudе, pogodile su nas do srži. Čovek nije mogao

da veruje, ali je u tom trenutku ipak morao reći, da sve to ni vrhovni poglavar Rajha nije iz vazduha uzeo. Pošto je završio svoj govor, Hitler je napustio salu i mi smo se razišli. Niko nije bio u stanju ni reč da kaže. Pa šta bi se u ovom trenutku uzbuđenja i moglo reći, bez poznavanja svega što je prethodilo!

Blombergov slučaj je bio jasan. Njegov opstanak na položaju ministra bio je nemoguć. Druga je stvar bila sa general-pukovnikom fon Fričom. Sudska istraga je bila naredena. Pretsednik vojnog suda je bio Gering. Sud je uprkos svog pretsednika našao da je optužba potpuno neosnovana. Sramna sumnjičenja, upućena general-pukovniku Friču, nisu mogla biti ničim dokazana. Posle nekoliko meseci od ove sramne klevete, ponovo smo se sakupili, ali ovog puta na jednom aerodromu, gde smo iz usta pretsednika vrhovnog vojnog suda, generala Hajca, čuli presudu i njena voma podrobna obrazloženja. Pre saopštenja same presude, data je jedna kratka Hitlerova izjava u kome je on izražavao svoje žaljenje i obećanje da se ovakvi slučajevi nikada više neće ponoviti. Mi smo sada tražili potpunu rehabilitaciju general-pukovnika. Novi vrhovni komandant vojske, po Blombergovom predlogu general-pukovnik fon Brauhič, postigao je samo toliko da se general-pukovnik fon Frič postavi za komandanta 12 artiljeriskog puka*) u Šverinu i da je na taj način opet upisan u ranglistu aktivnih oficira. Nikada više nije dobijao komandu. Ovo je bila sasvim nedovoljna kompenzacija prema uniženju koje mu je naneto. Istina je da je Hitler naredio da se stavi pod sud onaj bednik koji je lažno svedočio, dok su mnogo opasniji tvorci ovog kukavičkog akta ostali nekažnjeni. Smrtna presuda nad denuncijantom poslužila je samo kao maska. 11 avgusta je obavljeno na trupnom poligonu kod Gros Borna, u Pomeraniji, predavanje komande nad 12

*) U nemačkoj vojsci je praktikovano da su neki generali, po smeni sa viših položaja, da ne bi ostali van redova aktivnih oficira, postavljeni nominalno za komandante pojedinih pukova.
— Prim. prev.

artiljeriskim puškom general-pukovniku baronu fon Friču. Međutim, 13 avgusta je Hitler na istom poligonu prisustvovao jednoj vežbi, ali se njih dvojica nisu saštajali.

Veličanstveno uzdržavanje, koje je general-pukovnik baron fon Frič u narednim mesecima pokazao, izazvalo je divljenje. Da li je ovo u borbi protiv njegovih političkih protivnika bilo pravilno, drugo je pitanje. Nарavno, ovo mišljenje je zašnovano na docnjem saznanju događaja i međusobnih odnosa ovih ličnosti.

Hitler je 4 februara 1938 lično preuzeo vrhovnu komandu nad oružanim snagama (*Wermacht*). Mesto ministra rata ostalo je prazno. Glavni načelnik Ministarstva (*Ministeramt*), general-pukovnik Vilhelm Kajtel, preuzeo je funkcije i ministra rata, ukoliko ove nisu prešle u nadležnost vrhovnih komandanata vidova oružanih snaga, ali je ipak ostao bez prava komandovanja. On je otada bio načelnik štaba Vrhovne komande oružanih snaga (*Chef des Oberkommandos der Wermacht*, skraćeno *OKW*).

Za komandanta 4 armiske grupe (*Gruppenkommando*) u Lajpcigu, pod čiju su komandu potpali i oklopni korpsi, bio je postavljen general fon Rajhenau. On je bio inteligentan i napredan vojnik čiju sam drugarsku naklonost odmah osetio.

Posle 30 juna 1934 bio je 4 februar 1938 drugi crni dan za Vrhovnu komandu nemačke vojske. Povodom oba ova dana učinjeni su nemačkom generalitetu teški prigovori da je podbacio. Ovaj prigovor je mogao da se odnosi samo na izvestan manji broj oficira na vrhu. Za ogromnu većinu, međutim, stvarno stanje stvari ostalo je nerazjašnjeno. Čak i za Fričov slučaj, koji je od samog početka izgledao ne samo neverovatan, već i neshvatljiv, morala se sačekati presuda vojnog suda, pre nego što bi se neki ozbiljni koraci mogli preduzeti. Novi vrhovni komandant bio je naročito zamoljen da ove korake preduzme, ali se on na to nije mogao odlučiti. U međuvremenu, ovaj događaj je bio zasenjen spoljnopoličkim događajima od

mnogo većeg značaja u vezi sa *Anschluss*-om Austrije. Trenutak da se ma šta preduzme bio je prošao. U celini, Fričov slučaj je dokazao da postoji kriza poverenja između poglavara Rajha i vrhova vojske. Ovo mi je bilo jasno, iako nisam poznavao pozadinu cele stvari.

Od svog uvaženog prethodnika, generala oklopnih jedinica Luca, prezuo sam moju novu dužnost. Načelnik štaba 16 armiskog korpusa bio je pukovnik Paulus, moj stari poznanik, vrlo intelligentan, savestan, radan i talentovan generalštabni oficir, u čiju se dobronamernost i patriotizam nije moglo sumnjati. Mi smo odlično i u punoj harmoniji sarađivali. Međutim, protiv docnijeg nesrećnog komandanta 6 armije kod Staljingrada širene su najstrašnije klevete i optužbe. Sve dok Paulus ne bude imao mogućnost da se sâm brani, ja lično ne mogu verovati ni u jednu od širenih optužbi protiv njega.

U međuvremenu su postavljeni novi komandanti oklopnih divizija, i to:

- 1 oklopne divizije, general Rudolf Šmit,
- 2 oklopne divizije, general Fajel, i.
- 3 oklopne divizije, general baron Gejr fon Švenenburg.

PRISAJEDINJENJE (ANSCHLUSS) AUSTRIJE RAJHU

U 16 časova, 10 marta 1938, pozvao me je telefonom načelnik Generalštaba vojske, general Bek, koji mi je u najstrožem poverenju saopštio da Hitler namerava da izvrši prisajedinjenje Austrije i da u vezi s tim izvestan broj jedinica mora biti spreman za pokret. »Vi ćete morati Vašu staru 2 oklopnu diviziju ponovo uzeti«, rekao mi je dalje. Ja sam mu odgovorio da bi general Fajel, moj naslednik, koji je inače bio vrlo sposoban general, mogao biti uvređen. »Vi ćete na svaki način morati u ovom slučaju da komandujete oklopnim jedinicama«, odgovorio je Bek. Ja sam mu predložio da onda mobilišem 16 armiski korpus i da mu potčinim, pored 2-ge di-

vizije, još i ostale jedinice. General Bek se saglasio da druga jedinica bude SS-puk*) »Adolf Hitler«, koji je takođe imao da učestvuje u pohodu. Na kraju je rekao: »Ako prisajedinjenje uopšte treba izvesti, verovatno je sada došao za to najpogodniji trenutak.«

Otišao sam u svoju kancelariju i, prema novoj situaciji, naredio sve što je bilo moguće za pripreme. Zatim sam počeo razmišljati koje bi još mere trebalo preduzeti za izvršenje zadatka. Oko 20 časova ponovo me je pozvao general Bek i između 21 i 22 časa dobio sam naređenje da naredim uzbunu 2-goj oklopnoj i motorizovanom puku »Adolf Hitler«, i da ih prikupim kod Pasave. Ovom prilikom sam saznao da su jedinice, određene za upad u Austriju stavljene pod komandu general-pukovnika fon Boka. Južno od mog korpusa imale su pešadijske divizije da pređu In, dok su ostale snage bile predviđene za Tirol.

U vremenu od 23 do 24 časa izdao sam avizo naređenje i to: 2 oklopnoj diviziji telefonom, a komandantu SS-puka, Sep Ditrihu, lično. Svima jedinicama sam za marševski cilj dao Pasavu. Izvršenje ovog naređenja u SS-puku odvijalo se bez teškoća, dok je kod 2 oklopne divizije bilo izvesnog trenja, pošto se veliki broj viših oficira sa komandantom divizije nalazio na taktičkom putovanju u Trieru (Trier), u oblasti Mozela. Tako je skoro cela divizija, u trenutku dolaska naređenja, bila

*) Ovakvih puškova je bilo u nemačkoj vojsci 4: »Leibstandarte SS-Adolf Hitler«, »Grossdeutschland«, »Germania« i »Der Führer«. Bili su motorizovani. Od njih se za pohod na SSSR puk »Leibstandarte SS-Adolf Hitler« razvio u brigadu sastava: 4 peš. bataljona, 1 bataljon teškog naoružanja, 1 izviđački bataljon, 1 art. puk (1 divizion 105 mm i 1 mešoviti od 2 baterije 150 mm i 1 PA baterije 88 mm), 1 pionirski bataljon, 1 četa za vezu i pozadinski delovi.

Puk »Velička Nemačka« imao je: 3 peš. bataljona, 1 bataljon teškog naoružanja, 1 mešoviti bataljon (1 četa pionira, 1 četa motociklista, 1 PA baterija 37 mm, 1 četa za vezu), 1 mešoviti art. divizion (2 baterije 105 i 1 baterija 150 mm) i pozadinske delove.

U ratu su pridavani u taktičkom pogledu korpusima i armijama, dok su u svemu ostalom bili pod upravom SS-trupa. — Prim. prev.

bez svojih viših starešinà. Stoga su ovi oficiri morali automobilima da se prebace od Mozela do svojih jedinica. Uprkos ovoj okolnosti, naređenje je brzo i energično izvršeno i jedinice su odmah otpočele pokrete.

Udaljenje od mesta stanovanja 2 oklopne divizije u Vircburgu do Pasave iznosilo je oko 400 km, a od Pasave do Beća 280 i od Berlina do Beća 962 km.

U trenutku otpuštanja Sep Ditriha, on mi je rekao da mora hitno ići do Hitlera. Sada mi je bilo jasno da će se ceo poduhvat svršiti bez borbe. Čak je to trebalo da bude povod za obostranu radost. Stoga mi sinu misao u glavu da tenkove ukrasim zastavama i okitim zelenilom. Zamolio sam Sep Ditrniha da mi za ovu meru izdejstvuje Hitlerovo naređenje, koje sam posle pola časa i dobio.

Štab 16 armiskog korpusa stigao je 11 marta oko 20 časova u Pasavu. Tu je izdata zapovest za prelazak austrijske granice 12 marta 1938 u 8 časova. Oko ponoći stigao je i komandant 2 oklopne divizije, general Fajel, na čelu svoje divizije. On nije imao ni karte Austrije, niti goriva za dalji pokret. Za karte sam ga uputio na obične turističke automobilske karte »Bedecker«. Pitanje goriva je bilo teže rešiti. Istina, u samoj Pasavi se nalazio vojno skladište pogonskog materijala, ali je ono bilo namenjeno za strategiski razvoj prema zapadu, radi odbrane Zapadnog bedema (*Westwall*), te se gorivo smelo, prema mobilizaciskim uputstvima, samo za ovaj slučaj uzeti. Nadležni pretpostavljeni nisu bili obavešteni o našem zadatku, pa se noću nisu mogli ni pronaći. Disciplinovani upravnik slagališta nije ni smeо izdati dragoceni materijal sve dok mu nisam pripretio silom, pri čemu je popustio.

Kako nikakva komora nije bila mobilisana, moralo se pristupiti improvizovanju transportne kolone. Pretsednik opštine u Pasavi pomogao nas je dajući nam izvestan broj teretnih automobila od kojih smo brzo formirali neophodne transportne kolone za pogonski materijal.

Sem toga, dat je nalog svim usputnim austrijskim benzinskim stanicama da se pripreme za neprekidnu službu.

Uprkos svih napora, koje je general Fajel preduzimao, nije uspeo da pređe granicu tačno u 8 časova. Bilo je već 9 časova kada su prvi delovi 2 oklopne divizije prošli ispod u vis dignutih graničnih brana i bili veselo pozdravljeni od naroda na austrijskoj strani. Diviziska prethodnica se sastojala od 5 (iz Korvensthajma) i 7 (iz Minhena) izviđačkog tenkovskog bataljona i iz 2 motociklističkog bataljona (iz Kisingena). Ovako sastavljena prethodnica jurila je preko Linca, koji je bio pređen oko podne, dalje za Sankt Pelten.

Ja sam se kretnao na čelu glavnine 2 oklopne divizije, dok se motorizovani SS-puk »Adolf Hitler«, posle dugog marša od Berlina, priključio oklopnoj diviziji, obrazujući začelje kolone. Ukršavanje zastavama i kićenje tenkova sasvim su uspeli. Stanovništvo je videlo da imamo sasvim miroljubive namere i doček je svuda bio veoma srdačan. Stari ratnici iz Prvog svetskog rata, sa odlikovanjima na grudima, stajali su duž puta i pozdravljali. Vozila su na svakom zastanku kićena, a vojnici dobijali životne namirnice. Bilo je srdačnog rukovanja, grljenja i suza od radosti. Nikakav incident nije pomutio sa obe strane već dugo željeno i više puta osućećeno prisajedinjenje. Deca jednog istog naroda, koju je nesrećna politika dugi niz decenija držala razdvojenu, našla su se sada sjedinjena i veselila se.

Marš je izvršen po jednom jedinom putu koji vodi preko Linca. Odmah posle 12 časova stigao sam u Linc, pozdravio civilne vlasti i malo se založio. Baš u trenutku kada sam napuštao grad, idući za Sankt Pelten, sreo sam vođu SS-trupa Himlera sa austrijskim ministrima Sajs-Inkvartom i fon Gles-Horstenauom. Oni mi saopštio da će Hitler u 15 časova stići u Linc i zamoliše me da obrazujem špalir duž puta kuda će Hitler ući u grad kao i na gradskom trgu. U tom smislu sam naredio prethodnici u Sankt Peltenu da stane i čeka, a raspoloživim jedinicama iz glavnine da obrazuju špalir duž ulica i na trgu u Lin-

cu. U ovom špaliru su, po svojoj želji, učestvovale i austrijske trupe iz garnizona. Ubrzo se skupilo oko 60.000 građana koji su ispunjavali ulice i trgove. Ogromno oduševljenje zahvatilo je mase sveta. Vojnici Rajha su bili svuda oduševljeno pozdravljeni.

Hitlerov dolazak se odužio sve do početka pada mračka. Ja sam ga dočekao na ulazu u grad i bio sam živi svedok njegovog trijumfalnog ulaska u grad i govora sa balkona opštinske zgrade. Nikada nisam više, ni pre ni posle, doživeo tako spontano oduševljenje kao u ovom času. Posle održanog govora Hitler se uputio u gradski hotel pošto je obišao nekoliko ranjenika iz bivših sukoba za prisajedinjenje. Otprativši ga do hotela, zamolio sam za dozvolu da produžim marš za Beč. On je bio veoma uzbudjen dočekom na trgu.

Oko 21 časa napustio sam Linc i oko ponoći stigao u Sankt Peltén odakle sam ponovo uputio svoju prethodnicu. Po jakoj mećavi stigao sam na čelu prethodnice, 13 marta 1938 u 1 čas u Beč.

U Beču je već bila završena ogromna bakljada u čast prisajedinjenja tako da su ulice još bile pune oduševljenog naroda. Zato nije bilo nikakvo čudo da je pojava prvih nemačkih trupa izazvala oduševljeno klicanje. Pred Operom je prethodnica prolazila uz zvuke austrijske vojne muzike gde je bio izišao i komandant austrijske divizije u Beču, general Štimfel. Pošto se završio defile, ponovo je izbio talas oduševljenja. Mene su prosto nosili do konačišta. Za tren oka su moja dugmad sa šinjela postala uspomena. Doček je zaista bio veoma prijateljski.

Posle kratkog noćnog odmora, otišao sam 13 marta pre podne u posetu komandantima austrijske oružane sile. Svuda sam bio izvanredno ljubazno dočekan.

14 mart je prošao u pripremama za naređenu paradu za 15 mart. Ja sam bio određen da rukovodim ovim pripremama i imao zadovoljstvo da prvi put službeno šarađujem sa našim novim austrijskim drugovima. Brzo smo se sporazumeli po svim pitanjima pretstojeće parade i idućeg dana sa zadovoljstvom posmatrali ovaj akt javne

manifestacije u Beču, sada već gradu Nemačkog Rajha. Parada je otpočela nailaskom prvo austrijskih jedinica, a zatim su se naizmenično redjale nemačke i austrijske. Oduševljenje naroda bilo je ogromno.

Jedne od narednih večeri sam pozvao izvestan broj austrijskih generala, koje sam tih dana upoznao, na zakusku u hotel »Bristol« da i van službe učvrstimo novo drugarstvo. Posle toga sam preuzeo putovanja i obilaske kako bih upoznao austrijske motorizovane jedinice i stvorio jasan plan kako da se one najcelishodnije uključe u vojsku Rajha. Od ovih obilazaka naročito su mi dva ostala u sećanju. Prvi me je odveo u Nojzidelsko jezero, gde je bio garnizon jednog motorizovanog lovačkog bataljona. Drugi je bio u Bruku na Lajti, kod tenkovskog austrijskog bataljona. Komandant ovog bataljona je bio potpukovnik Tajs, veoma sposoban oficir, koji je jako patio od dobitenih telesnih povreda u jednom teškom nesrećnom slučaju sa tenkom. Njegov bataljon je činio odličan utisak. Brzo sam se sprijateljio sa njegovim mladim oficirima, podoficirima i vojnicima. U obe ove jedinice moral je bio dobar, kao i disciplina, tako da se sa radošću i nadama moglo računati pri njihovom sjedinjavanju sa nemačkom vojskom.

Da bismo pokazali, ne samo nemačkim vojnicima Austriju, već i austrijskim Nemačku, i jačali duh i jedinstvo, poslat je čitav niz austrijskih jedinica u kraću posetu Starom Rajhu. Tako je jedna jedinica upućena u moj stari garnizon Virzburg, gde je pod voćtvom moje žene bila od građana svečano dočekana i ugošćena.

Ubrzo je moja draga žena mogla da dode u Beč, gde smo 25 marta proslavili njen rođendan.

Za nemačke oklopne jedinice ovaj je poduhvat oko prisajedinjenja Austrije bio jako poučan. Uopšte uzev, marš je izveden bez ikakvog većeg trenja. Kvarovi i izostajanje vozila bili su mali, ali kod tenkova veći. Tačnih podataka se više ne sećam, ali oni ipak nisu prelazili 30%. Do dana parade, 15 marta, opet su skoro svi tenkovi bili na svojim mestima. S obzirom na dužinu prevaljenog

puta i brzinu kojom je marš izvršen, broj izostalih vozila nije izgledao preteran, dok je onima, koji nisu ništa razumevali o tenkovima, pa čak i general-pukovniku Boku, ovaj broj bio preveliki. Stoga je posle marša došlo od strane ovih do jakih kritika i napada na mladi tenkovski rod vojske. Neki su smatrali da su tenkovi dokazali svoju nesposobnost za izvođenje dužih marševa. Međutim, realna je kritika došla do sasvim drugih rezultata. Pri oceni marša oklopnih jedinica na Beč, moraju se imati u vidu ove činjenice:

a) Jedinice apsolutno nisu bile pripremljene za pretstojeći zadatak. One su početkom marta tek bile ušle u početnu fazu četne obuke. Teoriska sprema naših oficira, koja je te zime u 2 oklopnoj diviziji bila vrlo intenzivna, trebalo je da se upotpuni na pomenutom putovanju na Mozelu. Na jednu nepripremljenu zimsku vežbu, u okviru divizije, niko nije ni mislio.

b) Više komandovanje je za pretstojeći zadatak bilo takođe nepripremljeno. Odluka je doneta isključivo Hitlerovom inicijativom. Sve u svemu, dakle, radilo se o velikoj improvizaciji koja je za postojeće tenkovske jedinice tek od jeseni 1935 godine bila rizična.

c) Improvizovani marš na Beč zahtevao je od jedinica 2 oklopne divizije savlađivanje nekih 700 km, a od motorizovanog SS-puka »Adolf Hitler« oko 1.000 km, u vremenu od 48 časova! Pa ipak, zadatak je u osnovi uspešno izvršen.

d) Najveći nedostaci, koji su osetno ispoljeni, bili su u nedovoljnim opravkama kvarova, naročito kod tenkova. Ova slabost je ispoljena tek na jesenjim manevrima 1937 godine. Učinjeni predlozi za njeno otklanjanje nisu bili do marta 1938 ni proučeni. Ova se slabost nikada više nije ponovila.

e) Ipak, snabdevanje pogonskim gorivom pokazalo se kao najvažniji problem. Svi nedostaci u ovom pogledu bili su brzo otklonjeni. Pošto nije bilo nikakvog utroška municije, iskustva u ovom pogledu mogla su samo po-

moću analogija sa benzinom da se izvuku. To je ipak bilo dovoljno da se preduzmu potrebne mere i za snabdevanje municijom.

f) I pored svih teškoća, bilo je dokazano da su teoretska tvrđenja o upotrebljivosti oklopnih divizija u operativne svrhe tačna. Postignute dužine i brzine marševa prevazišle su očekivanja. Trupe su se učvrstile u svome samouverenju. Komandovanje je mnogo naučilo.

g) Marš je pokazao i to da se po jednom putu može bez teškoća kretati više snaga od jedne oklopne divizije. Tada se počelo naročito razmišljati o formiranju i operativnoj upotrebi oklopnog korpusa.

h) Ipak se mora naglasiti da su se izvučena iskustva odnosila samo na davanje uzbune oklopnim jedinicama, na njihovo kretanje i snabdevanje na maršu, ali da ničega nije bilo iz borbe. Međutim, budućnost je pokazala da su nemačke oklopne jedinice i u ovom pogledu bile na pravom putu.

Vinston Čerčil je u svojim značajnim i visokocenjenim *Memoarima* (sveska I/1, strana 331, nemačko izdanje, Alfred Šerc, Bern) dao sasvim drukčiju pretstavu o *anslusu**). Ona zasluguje da se doslovno citira:

»Trijumfalni ulaz u Beč bio je davnašnji san austrijskog Kaplara. Za subotu veče, 12 marta 1938, planirala je Nacionalsocijalistička partija bakljadu u Beču za doček pobedonosnih heroja. Ali se niko nije pojavio. Tri smetena Bavarca iz službe snabdevanja, koji su bili došli vozom da bi pripremili smeštaj invazionoj armiji, morali su biti nošeni na ramenima kroz ulice... Uzrok ovome zadocnjenu se malo-pomalo obelodanju. Nemačka ratna mašina se prekotrljala preko granice, ali se već kod Linca morala zaustaviti. Uprkos savršenom vremenu i uslovima puteva, većina tenkova je ostala na maršu. Kod motorizovane teške artiljerije nastali su kvarovi i zastoji na maršu. Put od Linca do Beča bio je postao potpuno zakr-

*)Winston Churchill, *The Second World War*, vol. I, *The Gathering Storm*, p. 242, Cassell and Cc., Ltd., London, 1948. — Prim. prev.

čen zaostalim teškim vozilima. General fon Rajhenau, Hitlerov naročiti ljubimac, komandant 4 armiske grupe, smatra se krivcem za slabosti koje su pokazale nespremnost nemačke vojske u ovom stadijumu njene ponovne izgradnje.

I sam Hitler, koji je u automobilu prošao kroz Linc, video je zakrčen saobraćaj i bio besan od jeda. Laki tenkovi, pošto su oslobođeni iz krkljanca, jurili su pojedinačno u rane nedeljne časove za Beč. Teški tenkovi, međutim, i motorizovana artiljerija ukrcavani su u voz i samo su tako uspeli da na vreme stignu na paradu. Slike Hitlerove vožnje kroz bečke ulice, ispunjene oduševljenim ili zastrašenim svetom, već su poznate. Ali je ovaj trenutak mističnog trijumfa imao zabrinjavajuću pozadinu. Vođa je stvarno bio zapenušao od besa pri očeviđnim slabostima svoje vojne maštine. On je napao svoje generale, i ovi mu nisu ostali dužni u svojim odgovorima. Oni su ga potsetili na njegovo odbijanje da čuje za Fritčovo upozorenje, da Nemačka nije u stanju da rizikuje neki veći spoljnopolitički konflikt. Spoljni izgled je ipak sačuvan. Državne proslave i parade imale su reč...«

Očevidno je da je Winston Čerčil bio pogrešno obavešten. Ukoliko je meni poznato,¹⁾ 12 marta nisu nikakvi vozovi saobraćali između Bavarske i Beča. Prema tome, »tri smetena Bavarca« morala su vazdušnim putem tamo stići. Nemačka ratna mašina je na izričito moje naređenje stala u Lincu da tu dočeka Hitlera, a ne zbog drugog razloga. Inače bi ona još to isto popodne stigla u Beč. Vreme je bilo rđavo; popodne je počela da pada kiša, a

¹⁾ Kao što je Železnička direkcija u Minhenu ljubazno izjavila, prema iskazima službenika koji su bili na dužnosti u vremenu izvršenja marša, nikakvi posebni vozovi sa vojnim licima, niti sa vojnim materijalom, nisu prošli iz Nemačke za Beč. U svakom slučaju, takvi bi transporti zahtevali objedinjenu austro-nemačku železničku službu, koja tada još nije postojala. Pešadijske divizije su uoči dana ulaska u Austriju iskrcane u prigraničnim rejonoma Berthesgadena, Frajlasinga i Simbahaa, a prazni vozovi su brzo vraćeni natrag za novi utovar. Drugog dana po ulasku u Austriju, ove su trupe iskrcane već u Salzburgu i tek trećeg dana prevožene do Beča.

noću je padao jak sneg. Jedini put, koji je vodio od Lincu do Beča, bio je zbog novog nasipanja kilometrima nedovršen, a i na ostalom delu prilično slab. Većina tenkova je došla do Beča bez zastoja. Kvarovi kod teške artiljerije nisu mogli nastupiti, pošto ovakve artiljerije nismo ni imali. Put nije bio nikako zakrčen. General fon Rajhenau je bio primio komandu nad 4 armiskom grupom tek 4 februara 1938., te nije nikako mogao biti odgovoran za eventualne slabosti ratne opreme, pošto je samo pet nedelja bio na tom položaju. Njegov prethodnik, general-pukovnik fon Brauhič, takođe je bio samo vrlo kratko vreme na tom položaju, te se ni njemu ne bi mogla pripisati nikakva odgovornost.

Kao što je gore opisano, ja sam Hitlera dočekao u Lincu. On nije pokazivao nikakvo neraspoloženje. Bio je to možda jedini put da sam ga video duboko uzbuđenog. Za vreme njegovog govora oduševljenim masama sveta, bio sam pored njega na balkonu opštinske zgrade u Lincu i mogao sam ga izbliza posmatrati. Suze su mu tekle niz obraze, i to zaista nije bila nikakva gluma.

Mi smo tada uopšte imali samo lake tenkove u trupi. Teški tenkovi, kao ni teška artiljerija, nisu postojali, pa nisu mogli biti ni tovareni na železničke vozove.

Nijedan od generala nije bio napadnut, bar ne ukoliko je to meni poznato. Tako isto ni pomenuti odgovori nisu mogli postojati, ili bar meni od svega toga ništa nije bilo poznato. Ja sam lično bio, kako u Lincu tako i u Beču, za sve vreme ovih martovskih dana vrlo ljubazno od Hitlera priman. Jedina zamerka koju sam dobio, došla je od general-pukovnika fon Boka, vrhovnog komandanta svih trupa koje su umarširale u Austriju. Ta se zamerka odnosila na pomenuto kićenje tenkova za koje je on smatrao da je protivno pravilskim odredbama. Ali je upozorenjem na Hitlerovu dozvolu i to pitanje bilo rešeno.

Ta ista ratna mašina, koja se ovde »prekotrljala preko granice«, ipak je u proleće 1940 godine, samo sa malim poboljšanjima, bila u stanju da zastarele vojske zapadnih sila nadvlada u onako kratkom roku. Iz *Memoara*

Vinstona Čerčila jasno proizilazi da on hoće da dokaže da su političke vođe Britanije i Francuske mogle 1938 godine stupiti u rat sa velikim izgledima na uspeh. Međutim, vojnički vrhovi su iz dobro opravdanih razloga bili skeptici. Oni su poznavali slabosti svojih oružanih snaga, ali ipak nisu bili u stanju da nađu pravi put za njihovo modernizovanje. Nemački generali su takođe želeli mir, ali ne zbog slabosti ili straha od novih pronalazaka, već iz razloga što su verovali da se nacionalni ciljevi njihovog naroda mogu i mirnim putem postići.

2 oklopna divizija je ostala u rejonu Beča, gde je u jesen primila austrijske regrute. Motorizovani SS-puk »Adolf Hitler« i komanda 16 armiskog korpusa vraćeni su u aprilu 1938 godine u Berlin. U ispraznjene prostorije u Vireburgu došla je u jesen 1938 godine novoformirana 4 oklopna divizija pod komandom generala Rajnharta. Sem toga, formirane su još i 5 oklopna i 4 laka divizija.

Za vreme letnjih meseci 1938 godine posvetio sam se, kao komandant korpusa, mirnodopskim zadacima. Ovi su se, uglavnom, sastojali u obilasku potčinjenih mi jedinica. To mi je dalo priliku da upoznam oficire i ostalo ljudstvo i postavim osnovu za rat potrebnog uzajamnog poverenja na koje sam uvek bio naročito ponosan.

U avgustu iste godine mogao sam da se preselim u dodeljeni mi stan u Berlinu. U ovom mesecu pala je i poseta mađarskog regenta Hortija i njegove supruge, kao i mađarskog predsednika vlade Imredija. Učestvovao sam u dočeku na železničkoj stanici, na paradi, večeri kod Hitlera i svečanoj pretstavi u operi. Posle večere Hitler je malo seo za moj sto i interesovao se za tenkovska pitanja.

Politički rezultati Hortijeve posete bili su uz nemirujući za Hitlera. On se mnogo nadao da će Regenta moći da pokrene na zaključenje vojnog saveza, ali je video da se u tom prevario. Nažalost, on je to svoje razočaranje prilično jasno ispoljio kako u pozdravnom govoru za večerom, tako i svojim držanjem posle večere.

Od 10 do 13 septembra 1938 učestvovao sam sa svojom ženom na partiskoj proslavi (*Reichsparteitag*) u Nürnbergu. U toku ovog meseca zategnuti odnosi između Rajha i Čehoslovačke su bili došli do vrhunca. Atmosfera je bila puna. Ovo se najlepše odražavalo u velikom Hitlerovom završnom govoru koji je održao u nürnbergskoj kongresnoj dvorani. Bliska budućnost je bila ispunjena najvećim brigama.

Sa partiske proslave morao sam otići pravo na trupni poligon Grafenver na kome su se nalazile 1 oklopna divizija i motorizovani SS-puk »Adolf Hitler«. Naredne sedmice su bile ispunjene mnogim vežbama i smotrama. Krajem meseca otpočele su pripreme za upad u Sudete. S obzirom na odbijajući stav Čeha, koji su bili protiv svake koncesije, ratna opasnost je bila sve veća. Situacija je postala vrlo ozbiljna.

Minhenski sporazum je ipak omogućio put miroljubivom rešenju i tako je moglo da se izvrši prisajedinjenje Sudetske oblasti bez krvoprolaća.

Zbog političke situacije morao sam još jednu žrtvu da podnesem, jer sam 1. oktobra sam u Grafenveru proslavio svoju srebrnu svadbu, dok je moja draga žena, takođe sama, sedela u Berlinu, pošto su se obo naša sina nalazila u prigraničnoj oblasti. Najlepši poklon za ovaj dan bio nam je još jedared sačuvani mir u svetu.

2. oktobra je moj štab premešten u Plauen u Fogtlandu, a 3. oktobra je već otpočeo ulazak u Sudetsku oblast.

PRISAJEDINJENJE SUDETSKE OBLASTI

Za ulazak u Sudetsku oblast bile su potčinjene 16 armiskom korpusu: 1-va oklopna i 13 i 20 motorizovana pešadijska divizija. Okupiranje je izvršeno u tri etape. 3. oktobra su zauzeti Heč (Eger), Aš i Františkovi Lazne (Francensbad) od strane 13 pešadijske motorizovane divizije, pod komandom generala Ota, dok je 4. oktobra 1. ok-

lopna divizija zauzela Karlove Vari (Karlsbad), a 5 oktobra su sve tri divizije izvršile pokret na istok do demarkacione linije.

Za vreme oba prva dva dana ulaska trupa, Adolf Hitler je bio u štabu mog korpusa.

U toku noći između 30 septembra i 1 oktobra i 1/2 oktobra prešle su i to: 1 oklopna divizija — iz rejonja Hama do Ajbenštoka u Saksonskoj — 273 km, a 13 pešadijska motorizovana divizija iz rejonja Grafenvera na sever, da bi bila spremna za upad bez borbe u rejon Heba (Egera), što pretstavlja lepe marševske rezultate.

3. oktobra sam sačekao Hitlera na granici prema Ašu i podneo mu raport o uspešno izvršenom maršu mojih divizija. Odatle smo se odvezli kroz Aš do jedne poljske kuhinje pred Hebom, gde je i Hitler doručkovaо. Za doručak je bilo obično vojničko sledovanje — gusta supa sa goveđim mesom. Kada je Hitler primetio da u supi ima mesa, zadovolji se samo sa nekoliko jabuka i zamoli me da sutrašnji obrok bude bez mesa. Naredni doček u Hebu bio je vrlo svečan i veseo. Narod je velikim delom bio u živopisnoj narodnoj nošnji i priredio je Hitleru žive ovacije.

4. oktobra sam dočekao Hitlera pred poljskom kuhinjom štaba 1 oklopne divizije. Za vreme doručka sedeо sam prema njemu i u veselom razgovoru bio živi svedok velikog raspoloženja svih prisutnih, što je rat mogao da se izbegne. Svuda duž puta bile su trupe, pored kojih je Hitler prošao automobilom, otpozdravljajući im. One su činile odličan utisak. Sve je bilo veselo. Vozila su, kao i u martu 1938 godine u Austriji, bila pretrpana zelenilom i cvećem. Posle toga, otišao sam unapred za Karlove Vari gde su pred pozorištem čekale počasne čete, po jedna iz 1 tenkovskog, 1 streljačkog i SS-puka. Na desnom krilu tenkovske čete stajao je, pored komandira čete, i moj stariji sin, adžutant 1 tenkovskog bataljona 1 tenkovskog puka.

Tek što je špalir bio postrojen, naišao je Hitler. On se kroz špalir trupa uputio u pozorište, gde je bio doče-

kan od mase sveta. Napolju je padala jaka kiša. U pozorišnom predvorju odigrale su se uzbudljive scene. Mnoge žene i devojke, u svojim živopisnim nošnjama, ridajući u suzama, klekle su na kolena. Ovacije su bile ogromne. Sudetski Nemci su morali mnogo patiti: beskrajna beda, nezaposlenost, nacionalno ugnjetavanje. Mnogi su bili izgubili svaku nadu. Sada je trebalo da otpočne nov život. Odmah smo počeli sirotinji da delimo hranu iz naših poljskih kuhinja, dok ne stupi u dejstvo socijalna pomoć.

Od 7 do 10 oktobra 1938 bila je prisajedinjena jedna dalja zona sa nemačkim življem. U ovom cilju otišao sam preko Kadena i Zateca za Teplice. Svuda je našim vojnicima bio priređen uzbudljiv doček. Buketi cveća su pokrivali sve tenkove i vozila. Muška i ženska omladina skoro je zaprečavala puteve i otežavala pokret. Hiljade vojnika nemačke krvi, koji su bili otpušteni iz čehoslovačke vojske, marširali su peške za svoju otadžbinu, većina još u češkoj uniformi, sa koferom ili sandučetom na leđima: čitava jedna razbijena vojska. Prva utvrđena češka linija već je bila u našim rukama. Ona nije bila toliko jaka koliko smo mi mislili. Ali je, ipak, bilo dobro što je nismo morali krvavom borbom da osvajamo.

No, za sve nas je najveća radost bila u tome što se politička situacija kretala ka miru. Rat bi, međutim, najviše pogodio baš ovaj prigranični pojas, a mnoge bi nemacke majke dale teške žrtve.

U Teplicama sam se bio smestio u lečilištu, koje je bilo svojina kneza Klari-Aldringena. Knez i kneginja su nas primili veoma ljubazno i gostoljubivo. Upoznali smo čitav niz ličnosti nemačko-češkog plemstva i radovali smo se što su ostali pravi Nemci. Ja verujem da je lord Ransiman pravilno cenio tadašnju situaciju u Čehoslovačkoj i da je njegov glas mnogo doprineo miru. Što ovo miroljubivo rešenje nije moglo biti postojano, to nije njegova krivica.

Na opštu radost svih nas, politička situacija je počela da popušta u svojoj zategnutosti. Meni se ukazala prilika

da idem u lov na jelene i u toku narednih četrnaest dana ulovio sam nekoliko lepih primeraka.

Uz budljiva 1938. godina bila se svome kraju, a vojnici, stojeći dalje od politike, kao što sam i ja stajao, nadali su se, uprkos dosadašnjih bura, da će dalji razvoj događaja uzeti mirniji tok. Mi smo mislili da će Rajhu pripojene oblasti i stanovništvo zahtevati duži period vremena za njihovo asimiliranje, kao i to da će učvršćivanje novoizabranog položaja bez rata toliko ojačati Nemačku u Evropi da će naši nacionalni ciljevi moći da se mirnim putem dostignu. Lično sam video Austriju i Sudetsku oblast. Uprkos velikom oduševljenju kojim je narod pozdravio svoje pripajanje Rajhu, ekonomsko stanje u obe ove pokrajine bilo je tako slabo, a administrativna razlika između njih i Starog Rājha tako velika, da je bio nužan dugi period mira da se izvrši uspešno i trajno spajanje ovih nemačkih zemalja u jednu celinu. Izgledalo je da Minhenski sporazum nudi mogućnost za ovo.

Sem toga, veliki Hitlerovi spoljnopolitički događaji izbrisali su rđavi utisak iz prošle februarske krize. Isto tako je i u septembru zamena načelnika Generalštaba fon Beka sa Halderom ostala pod utiscima uspeha u Sudetima bez naročitih posledica. General Bek je otisao sa položaja pošto se nije mogao složiti sa Hitlerovom spoljnom politikom koju je on smatrao opasnom za Nemačku. Njegov predlog za demonstraciju celog Generaliteta za mir, nažalost, odbio je fon Brauhič, te predlog nije ni objavljen generalima. Tako sam se vraćao iz Sudeta za Berlin u ubeđenju da idem u susret dužem mirnodopskom radu. Međutim, nažalost, bio sam u zabludi.

PONOVNO ZAOŠTRAVANJE SITUACIJE

Krajem oktobra je u Vajmaru prilikom svečanog otvaranja novog krila hotela »Elefant« proslavljen u prisustvu Hitlera oblasni partiski dan (*Gautag*), gde sam i ja bio pozvan kao komandant 16. armiskog korpusa i

pretpostavljeni jedinicama koje su bile nastanjene u Vajmaru. Proslava partiskog dana je zvanično otpočela u gradskom dvoru, a svoj vrhunac je dostigla u Hitlerovom govoru koji je održao pod vedrim nebom pred velikom masom sveta. U ovom govoru je Hitler bio upadljivo oštar protiv Engleske, napadajući naročito Čerčila i Idna. Kako sam se nalazio u Sudetskoj oblasti za vreme njegovog prethodnog govora, održanog u Sarbrikenu, bio sam sada jako iznenađen konstatacijom ovoliko zategnute nove situacije. Posle Hitlerovog govora bio je prijem u prostorijama »Elefant«-a. Hitler me je pozvao da sednem za njegov sto, pri čemu sam imao priliku da provedem dva časa u razgovoru s njim. U toku razgovora upitao sam ga, zašto je tako oštro govorio protiv Engleske? On mi je objasnio da je tome uzrok neiskren stav njegovog partnera Čemberlena u vođenim pregovorima u Go-desbergu, kao i namerno nepristojno držanje visokih posetilaca koji su dolazili k njemu. On je ambasadoru Hendersonu rekao: »Ako mi još neko od Vaših ljudi dođe u posetu u onako nepristojnom odelu, poslaću svog poslanika u London da u puloveru ode kod kralja. Prenesite ovo Vašoj Vladu». U daljem govoru o tim nezgodnim po stupcima Hitler je ponovo pao u vatru i izjavio, da sa engleske strane ne postoji nikakva iskrena želja za izmirenjem. Ovo mu je utoliko teže padalo, što je on otpočetka imao veliko poštovanje prema Engleskoj i gajio želju za stalnom saradnjom s njom.

Prema tome, uprkos Minhenskog sporazuma, Nemačka je i dalje stajala pred veoma zategnutom i neizvesnom situacijom, punom razočaranja i velikih briga.

Proslava partiskog dana završila se večernjom pretstavom *Aide* u Vajmarskom pozorištu. Ja sam imao mesto u Hitlerovoj loži, a na večeri, posle pretstave, bio sam pozvan da sednem za njegov sto. Razgovor se vodio o opštim pitanjima i o umetnosti. Hitler je pričao o svom putovanju u Italiju i o izvođenju *Aide* u Napulju. U dva časa prešao je za sto kod glumaca.

Po povratku u Berlin, pozvao me je vrhovni komandant vojske. Tom prilikom mi je rekao da namerava da stvori jedan nov položaj pod kojim bi stajale motorizovane i konjičke jedinice. To bi bila u neku ruku, kako on reče, Inspekcija za sve brze jedinice. Ovom prilikom mi je pokazao svojom rukom sastavljen koncept naređenja za formiranje ove nove ustanove, koji mi dade da pročitam. Nacrt je obuhvatao prava i dužnosti Inspekcije, gde su spadali i obilasci nastave sa podnošenjem godišnjih izveštaja. S druge strane, nacrt nije davao nikakva prava komandovanja, nikakva prava kontrole nad sastavljanjem i izdavanjem zvaničnih pravila i propisa, najzad, nikakva prava uticaja na organizaciju i personalna pitanja. Zbog svega toga, ja sam bio protivan jednom tako nevinom položaju.

Posle nekoliko dana došao je kod mene načelnik Personalne uprave vojske, general Bodvin Kajtel, mlađi brat načelnika štaba Vrhovne komande oružanih snaga. Po nalogu vrhovnog komandanta vojske, on je ponovo navaljivao na mene da primim novi položaj. No, ja sam to i ovog puta, uz puno obrazloženje, odbio. Posle toga, Kajtel mi je poverio da se ovaj položaj ne stvara po Brăhićevoj inicijativi, već po izričitoj Hitlerovoj želji, i da ga ja zato ne mogu odbiti. Nisam krio svoje žaljenje, zašto mi vrhovni komandant nije otpočetka rekao od koga je poteklo naređenje za stvaranje ovog novog položaja, ali sam ipak odbio da ga primim, moleći Kajtela da izloži Vođi razloge mog odbijanja, kao i moju gotovost da mu ih ja sve lično izložim.

Posle nekoliko dana, Hitler je naredio da mu se javim. Primio me je nasamo i pitao za razloge mog odbijanja. Izložio sam mu komandne odnose u Vrhovnoj komandi vojske i objasnio osnove nacrta za delokrug rada na novom položaju, kako je to zamislio vrhovni komandant vojske. Prema tom njegovom nacrtu, ja bih sa svog dosadašnjeg položaja, kao komandant tri oklopne divizije, imao mnogo veći uticaj na razvoj oklopnih jedinica, nego sa novog položaja koji mi se nudi. Na osnovu svog tačnog

poznavanja stava merodavnih ličnosti u Komandi kopnene vojske (OKH), koji je, u vezi sa pitanjem razvoja oklopnih jedinica, bio suprotan tome da se one razvijaju u smislu roda sposobnog za operativna dejstva velikog stila, morao sam ovo novo rešenje osećati kao korak unazad. Uzimao sam na težnju koja je u Komandi kopnene vojske postojala, da se tenkovske jedinice podele pešadiji. Sećajući se borbe, koja je u vezi sa ovim pitanjem vođena u prošlosti, rekao sam da za budućnost ne vidim mnogo nade za napredak. Sem toga, spajanje sa konjicom usledilo je protivno želji ovog starog roda vojske, koji inače u meni gleda svog suparnika, pa će i na reorganizaciju gledati sa nepoverenjem. Međutim, modernizovanje konjice bilo je nužno, ali se i u vezi s tim pitanjem naišlo ipak na otpor u Komandi kopnene vojske i kod nadležnih starih konjičkih oficira. Svoje iscrpljeno izlaganje završio sam ovim rečima: »Predviđena prava na novom položaju ne bi mi omogućila da savladam sve te otpore, usled čega će stalna trenja i razmimoilaženja biti neizbežna posledica. Stoga molim da ostanem na svom dosadašnjem položaju.«

Hitler me je slušao oko dvadeset minuta, bez prekida. Zatim je obrazložio svoju želju za stvaranjem novog položaja potrebom za centralizovano rukovođenje razvojem motorizovanih jedinica i konjice. Stoga je odbio moju molbu i naredio mi da primim novu dužnost. On je na kraju rekao: »Ako se primeti ma kakav otpor, o kome ste mi govorili, doći ćete mi neposredno na raport. Mi moramo sprovesti potrebnu modernizaciju. Stoga Vam naređujem da primite novu dužnost!«

Do neposrednog izveštavanja, naravno, nikada nije ni došlo, mada su teškoće odmah nastupile.

Tako sam unapređen u čin generala oklopnih jedinica i postavljen za načelnika »Brzih jedinica«. Svoje vrlo skromno novo nadležstvo smestio sam u Bendlerovoj ulici. Dobio sam dva generalstabna oficira, potpukovnika fon le Suira i kapetana Retigera. Moj adutant je bio potpukovnik Ribel. Za svaku granu poverenih mi jedini-

ca dobio sam po jednog referenta. Tada sam se bacio na posao. Bio je to herkulovski poduhvat. Tenkovske jedinice dotada nisu imale, takoreći, ni osnovna pravila za obuku. Odmah smo ih napisali i poslali projekt Nastavnom odeljenju na odobrenje. Tamo nije bilo nijednog tenkovskog oficira. Stoga se na projekat pravila nije gledalo sa stanovišta potreba tenkovskih jedinica, već se pri njihovoj oceni rukovodilo nekim sasvim drugim obzirima. Tako je projekt odbijen sa motivacijom: »Raspored gradiva nije saobražen sa rasporedom gradiva u pravilima za pešadiju. Zato se projekt odbacuje«. Dakle, ujednačenost rasporeda gradiva i ujednačenost »terminologije« bili su bitni uslovi kroz koje je naš rad cenjen. Potrebe trupe nisu igrale nikakvu ulogu.

A što se tiče konjice, smatrao sam da je neophodno da se ona reorganizuje u moderno naoružane i luke za komandovanje divizije, pa sam u tom smislu učinio i svoj predlog. No kako je za ovo bilo potrebno nabaviti 2.000 konja, sa čime se nije složio načelnik Opšte vojne uprave, general From, to je predlog propao. Tako je konjica sve do rata ostala u svom starom sastavu koji nije odgovarao potrebama. Izuzimajući samo jednu jedinu brigadu u Istočnoj Pruskoj, konjica je bila primorana da učestvuje u obrazovanju mešovitih izviđačkih odreda pešadijskih divizija. Sastav izviđačkih odreda je bio: eskadron konjice, četa biciklista, motorizovan eskadron sa nedovoljnim brojem tenkova za izviđanje, protivtenkovskih topova i raznih konjičkih oruđa. Komandovanje ovakvom mešavinom bilo je skoro nemoguće. Prilikom mobilizacije konjica je mogla ovakvim odredima da obezbedi samo mirnodopske pešadijske divizije. Novoformirane divizije su se morale zadovoljiti samo biciklistima. Stoga je bilo nužno da se ovaj problem iz osnova drukčije reši. Konjica je tako dospela u beznadežnu situaciju, iako su sve njene pretpostavljene starešine polagale veliku nadu u nju. Ali, takva je razlika između teorije i prakse!

Još jedna, naizgled nevažna činjenica, baca svetlost na postojeće odnose: moj ratni raspored, iako sam bio mirnodopski načelnik »Brzih jedinica«, postavljao me je za komandanta jednog rezervnog pešadiskog korpusa. Trebalo je mnogo muka da taj raspored izmenim i opet ostanem sa oklopnim jedinicama.

IV. POČETAK KATASTROFE

U SUSRET RATU

Mart 1939 godine doneo je priključenje Češke Rajhu u obliku Protektorata. Ovo je dovelo do veoma teškog pogoršanja spoljnopoličke situacije. Inicijativa za ovaj korak potekla je isključivo od Hitlera.

Ujutru, kada je otpočela okupacija, pozvao me je vrhovni komandant vojske i, pošto me upoznao sa situacijom, naredio mi je da otputujem za Prag i prikupim iskustva o zimskom maršu naših oklopnih jedinica i ocenim češke tenkove.

U Pragu sam našao mog naslednika na položaju 16 oklopnog korpusa, generala Hepnera, koji mi je izložio svoja iskustva sa marša. Pored toga, obišao sam razne jedinice i prikupio neposredne utiske. U Brnu sam video češke tenkove koji su činili priličan utisak. Za vreme operacija u Poljskoj i Francuskoj oni su nam dobro poslužili, dok su u operacijama protiv Sovjetskog Saveza morali ustupiti mesto nemačkim teškim tenkovima.

Posle Češke, pripojena je Rajhu bez borbe i oblast Memela (Klajpeda). Hitler je 20 aprila 1939 proslavio velikim defileom svoj 50-ti rođendan. Sve zastave oružanih snaga (Wermacht) bile su svrstane u zastavni bataljon i tako izvršile pozdrav Hitleru. Hitler je bio na vr-

huncu svojih uspeha. Da li će moći da se uzdrži i postigute uspehe učvrsti, a da ne okine i onako već do krajnosti zategnuti luk ratne strele?

On je 28 aprila 1939 otkazao Flotni sporazum sa Engleskom i Nemačko-poljski pakt o nenapadanju.

Italijanski ministar spoljnih poslova, grof Čano, posetio je 28 maja Berlin. Ministar inostranih poslova Rajha priredio je u njegovu čast veliki prijem. Da bi dobio više prostora, razapeo je dva ogromna šatora koji su pokrivali ceo njegov park. Ali je u te majske dane još bilo vrlo hladno, te su šatori morali da se greju, što nije bilo lako izvesti. Hitler je bio na prijemu. Gostima je priređena kabaretska pretstava u kojoj su, između ostalih, učestvovali u svojim igramama i sestre Hefner. Za prikazivanje pretstave prešlo se u jedan od šatora u kome je bila pripremljena potrebna bina. Na početak pretstave moralо se jedno vreme čekati, dok nije pronađena i dovedena glumica Olga Čehova, pored koje je Hitler želeo da sedi. Hitler je naročito voleo glumice i rado se nalazio u njihovom društvu. Politički cilj Čanove posete bio je jasan: da upozori Hitlera na opasnost od rata. Da li je on ovaj Musolinijev nalog dosledno i dovoljno efikasno sproveo sve do kraja svoje posete, nepoznato mi je.

Najzad, u junu 1939 godine, došlo je i do posete Berlinu jugoslovenskog namesnika kneza Pavla i njegove lepe supruge. I ovom prilikom je priređena velika parada, uglavnom motorizovanih trupa koje su bile takomnogobrojne da je njihov prolazak više zamarao nego što je impresionirao. Bilo je značajno da je namesnik Pavle iz Berlina produžio za London. Ukoliko je meni poznato, Hitlerova očekivanja u vezi sa ovom posetom, nisu ispunjena.

Politička upozorenja nisu nedostajala. Ali su Hitler i njegov ministar inostranih poslova Ribentrop bili ubedili sebe da se zapadne sile neće odlučiti da stupe u rat protiv Nemačke, i da će ona na taj način imati slobodne ruke za dostignuće svojih ciljeva u istočnoj Evropi.

Moj zadatak u letnjim mesecima 1939 godine sastojao se u pripremanju velikog jesenjeg manevra koji je bio predviđen sa motorizovanim jedinicama. Manevar je imao da se izvede preko Rudnih Planina (Erzgebirge) sa upadom u Sudetsku oblast. Ogromne pripreme za ovaj manevr bile su uzaludne.

RAT PROTIV POLJSKE

(Vidi skice: 1, 1a, 2 i 2a u prilogu)

22 avgusta 1939 dobio sam naređenje da oputujem na pomeranski trupni poligon Gros Born i da s tamo novoformiranim štabom 19 armiskog korpusa, koji je bio dobio naziv »Pomeranski štab za utvrđivanje«, preduzmem utvrđivanje duž državne granice protiv poljskog napada. U sastav 19 armiskog korpusa su ušli: 3 oklopna i 2 i 20 motorizovana pešadijska divizija i korpusni delovi. 3 oklopna divizija bila je ojačana školskim tenkovskim bataljonom koji je raspolagao našim najnovijim tenkovima modela III i IV. U korpusne jedinice spadao je između ostalih i školski izvidački bataljon iz Deberic-Krampnica. Ove školske jedinice, iz sastava naše škole, bile su na moje traženje za ovaj zadatak upućene da bi mogle prikupiti praktična iskustva, koja su im za dogniju obuku imala da budu od velike koristi.

Tek posle Hitlerove konferencije sa komandantima armija u Obersalzbergu, na kojoj nisam prisustvovao, dobio sam preko komandanta 4 armije, general-pukovnika fon Klugea, moj prvi zadatak. Tada sam saznao da je moj 19 armiski korpus u sastavu 4 armije. Južnije i desno od mene bio je 2 korpus generala Štrausa, a severno i levo su bile jedinice za zaštitu granice pod komandom generala Kaupiša. Ovim jedinicama je neposredno pred izbijanje neprijateljstava pristigla još i 10 oklopna divizija, koja je od marta vršila okupacione zadatke u Pragu i okolini. Pozadi mog korpusa nalazila se, kao armiska rezerva, 23 pešadijska divizija iz Potsdama (vidi Prilog 1).

Zadatak mog korpusa glasio je: između Sempolna (desno) i Hojnice (levo) preći reku Brdu (Brahu), a zatim što pre izbiti na Vislu u cilju otsecanja i uništenja poljskih snaga koje se nalaze u takozvanom »Poljskom koridoru«. Za produženje pokreta sledovaće novo naređenje. Strausov korpus desno imao je u isto vreme da nadire ka Visli, a levo od mene, jedinice generala Kaupiša, na Gdansk (Dancig).

Poljske snage u »Koridoru« cijene su na tri pešadijske divizije i »Pomorsku« konjičku brigadu. Sem toga, računalo se na izvestan mali broj tenkova tipa »Fijat-Ansaldo«. Granica je bila sa poljske strane utvrđena u tipu poljske fortifikacije. Zemljani radovi su se mogli lepo videti. Na reci Bredi trebalo je računati sa drugom utvrđenom linijom.

Početak napada je bio predviđen za 26 avgust ujutro. Zaključenim tajnim sporazumom sa Sovjetskim Savezom ovih dana, Hitler je za slučaj rata bio obezbedio potrebnu pozadinu. U vezi s pitanjem reagiranja zapadnih sila, pod štetnim uticajem Ribentropa, Hitler je gajio iluzije, verujući da ga ove sile neće napasti.

U svakom slučaju, ja mogu tvrditi, i to ne samo sada pošto su se stvari odigrale, da je raspoloženje u vojsci bilo ozbiljno i, bez pakta sa Sovjetskim Savezom, verovatno bi postalo vrlo sumnjivo. Nismo laka srca pošli u rat, i nije bilo nijednog generala koji ne bi bio protiv njega. Svi stariji oficiri i mnoge hiljade naših vojnika učestvovali su u Prvom svetskom ratu i znali su šta znači rat, pogotovo ako se ne bude mogao da ograniči samo na Poljsku. A baš se toga trebalo i plašiti, jer je Engleska u martu, posle obrazovanja češkog Protektorata, garantovala Poljacima samostalnost njihove zemlje. Svaki je od nas pomicao na majke i žene nemačkih vojnika i na teške žrtve koje će one i pri srećnom ishodu rata morati da daju. I naši rođeni sinovi takođe su bili na frontu. Moj stariji sin, Hajnc Ginter, bio je pukovski ađutant u 35 tenkovskom puku, a moj drugi sin Kurt postao je

1 septembra potporučnik u 3 izviđačkom tenkovskom bataljonu 3 oklopne divizije i tako je bio u sastavu mog korpusa.

Moj poslednji stan, pred rat, bio je u Dobrinu, kod Pruskog Fridlanda, gde su nas naši ljubazni domaćini fon Vilkens veoma lepo primili.

Noću 25/26 avgusta 1939 došlo je do odlaganja napada. Neke su jedinice već bile počele da izlaze na polazni položaj, ali su vraćene. Bilo je jasno da su diplomatski pregovori još u toku. Čak se bio pojavio i zračak nade da će se očuvati mir. Ali, ipak, ništa sigurno nije došlo do trupa na frontu. 31 avgusta je naređena nova uzbuna. Ovoga puta je bila istinska. Divizije su zauzele svoje polazne položaje duž granice. Raspored mog 19 armiskog korpusa bio je prema skici 1a):

desno, 3 oklopna divizija, pod komandom generala barona Gejra fon Švepenburga, imala je zadatak da između rečica Sempolna i Kamjonka izbije na reku Brdu, forsira ovu reku istočno od Prušća kod Koronova (Hammernila), a potom da produži udar u pravcu Visle, kod Svjecja;

na centru, 2 motorizovana pešadijska divizija, pod komandom generala Badera, imala je zadatak da nadire severno od Kamjonke, između Grunaua i Firhaua, sa ciljem da probije poljske granične položaje, a potom da prodire u pravcu Tuhola;

levo, 20 motorizovana pešadijska divizija, pod komandom generala Viktorina, bila je zapadno od Hojnice, sa zadatkom da zauzme ovaj grad, a potom preko Tuholjskog Pašnjaka i Qše da nadire na Gruđonc (Graudenc).

Težište napada je bilo kod 3 oklopne divizije, ojačane korpusnim delovima, pozadi koje se kretala 23 pešadijska divizija iz armiske rezerve.

1 septembra 1939 u 4.45 časova prešao je ceo korpus u razvijenom poretku jednovremeno preko granice. Pri zemlji je bila gušta magla koja je u početku isključivala rad vazduhoplovstva. Ja sam pratio 3 tenkovsku brigadu u prvom borbenom ešelonu do rejona severno od Sem-

polna (Cempelburg), gde je došlo do prvih borbi. Teška artiljerija 3 oklopne divizije, nažalost, smatrala je potrebnim uprkos izričitim naređenja, da otvorи vatru u maglu. Prva granata je udarila na 50 metara ispred mojih komandnih kola, a druga na 50 metara pozadi. Očekivao sam da će sledeći pogodak pasti tačno u cilj, pa sam naredio vozaču da skrene kola u desno. Vozač, međutim, zbumen neobičnim praskom eksplozije, natera kola punim gasom u jedan rov. Prednja osovina mog polugušeničara se iskrivila toliko da je dalje upravljanje kola bilo jako ograničeno. Na taj način, moj dalji marš je privremeno bio dostigao svoj cilj. Stoga sam se probio do korpusnog komandnog mesta, uzeo drugo vozilo i objasnio se sa suviše ambicioznim artiljercima. Ovom prilikom neka bude pomenuto i to da sam bio prvi korpusni general koji je upotrebo oklopna komandna kola da bi na bojištu pratio svoje tenkove. Kola su bila snabdevena radio stanicama i omogućavala su stalnu vezu sa korpusnim komandnim mestom i potčinjenim divizijama.

Severno od Sempolna, u rejonu Velike Klonje, došlo je do prvog ozbiljnijeg sukoba. Magla se najedaredigla i razvijeni tenkovi u pokretu odjedared su se našli pred poljskim odbranbenim položajem. Poljski protivtenkovski topovi postigli su mnoge direktnе pogotke. Tu smo izgubili 1 oficira, 1 zastavnika i 8 vojnika.

Velika Klonja je nekada bila svojina mog pradeda, barona Hilera fon Gertringena. On, kao i moј deda Guderijan, tu su i sahranjeni. Moj otac je tu rođen. Prvi put u životu došao sam na ovo nekada tako dragо mesto mojih predaka.

Pošto sam uspeo da zamenim moja kola, opet sam se vratio na front 3 oklopne divizije, čiji su prednji delovi već bili izbili na reku Brdu. Glavnina divizije se nalazila između Prušča i Male Klonje i imala je namenu da se tu odmori. Komandant divizije je bio otsutan, jer je bio pozvan kod komandanta 4 grupe armije, general-pukovnika fon Boka. Stoga sam se obavestio od prisutnih

oficira 6 tenkovskog puka o situaciji na reci Brdi. Komandant puka nije verovao da će još istog dana biti mogućno forsiranje ove reke, pa je pohitao da sprovede u delo dobrodošlu zapovest za odmor. Korpusna zapovest da se reka još prvog dana napada ima preći, bila je zaboravljena. Jako ljut, udaljio sam se nastranu da malo razmislim na koji bi se način ova nemila situacija mogla popraviti. Tuda je naišao potporučnik Feliks. Bio je svukao bluzu i imao je visoke zavrнуте rukave od košulje. Lice i ruke su mu bile crne od gara. »Gospodine generale«, raportirao mi je, »ja dolazim sa Brde. Neprijateljska posada na obali je slaba. Poljaci su bili zapalili most kod Hamermila (Koronovo), ali sam ga ja iz tenka ugasio. Most je upotrebljiv. Naš je pokret zaustavljen samo zato što nije imao ko da ga povede napred. Vi biste morali lično poći tamo.«

Sa divljenjem sam posmatrao ovog mladog čoveka. Činio je vrlo dobar utisak, a iz očiju mu je sijalo poverenje. Zašto da nije mogao i jedan potporučnik da nađe Kolumbovo jaje?

Postupio sam po njegovom savetu. Projurio sam kroz mešavinu poljskih i nemačkih vozila, koja su se nalazila na uskom i peskovitom šumskom putu za Hamermile. Tamo sam dospeo između 16 i 17 časova. Pozadi jednog velikog hrasta, oko 100 m ispred reke, stajalo je nekoliko viših oficira, koji su me dočekali uzvikom: »Gospodine generale, ali se ovde gađa!« I to je bila stvarna istina. Tenkovi 6 puka i strelci 3 puka gađali su najvećom mogućom brzinom. Neprijatelj je bio na suprotnoj strani reke u svojim rovovima i nije se mogao uočiti. Odmah sam zaustavio besciljnu pucnjavu pri čemu mi je mnogo pomogao komandant 3 streljačke brigade, pukovnik Angern, koji je tek bio naišao. Odmah sam naredio da se ustanovi protezanje poljskog posednutog položaja. A 3 motorizovani streljački bataljon, koji je bio još neangažovan, dobio je naređenje da pređe reku pomoću gumenih čamaca na delu koji je bio van dometa neprijateljske vatre. Kada je prelaz motociklista uspeo, naredio

sam tenkovima da pređu preko mosta. Oni su zarobili jednu poljsku biciklističku četu. Gubici su bili minimalni.

Sve raspoložive trupe odmah su upotrebljene za obrazovanje mostobrana na suprotnoj obali reke. 3 izviđački tenkovski bataljon dobio je naređenje da odmah nastavi nadiranje kroz Tuholski Pašnjak i što pre izbjije na Vislu u rejonu Svjecja i tamo izvidi eventualan ostatak neprijateljskih glavnih snaga i rezervi. Oko 18 časova bio je završen prelaz preko reke Brde. U toku noći doštigla je 3 oklopna divizija svoj određeni cilj Svjekatovo.

Posle toga sam se vratio u štab korpusa u Zubu gde sam stigao u sumrak.

Dugi put je bio potpuno pust. Nigde se nije čuo ni jedan pucanj. Utoliko sam više bio začuđen kada sam svoje vojnike iz štaba zatekao u šlemovima pred Zubom, gde su postavljali jedno protivtenkovsko oruđe na položaj. Na moje pitanje, šta hoće sa tim topom tu, odgovorili su mi da je poljska konjica u pokretu i može se sva-kog trenutka pojaviti. Umirio sam ljude i predao se poslovima u štabu.

Izveštaji od 2 motorizovane pešadijske divizije su potvrđivali da je napad zaustavljen pred neprijateljskim žičanim preprekama. Sva tri pešadijska puka su bila frontalno upotrebljena. Divizija nema više nikakvih rezervi. Odmah sam naredio da se levokrilni puškarnici skine sa položaja i postavi pozadi desnog krila, gde će imati su-tradan da bude upotrebljen pozadi 3 oklopne divizije za obuhvat u pravcu Tuhola.

20 motorizovana pešadijska divizija uspela je posle izvesnih teškoća da zauzme Hojnice, ali nije mnogo od grada napredovala. Ona je dobila naređenje da produži svoj napad.

Za vreme noći još se nekoliko puta osetila nervozna prvog dana rata. Tako je 2 motorizovana pešadijska divizija posle ponoći izvestila da je od poljske konjice primorana na povlačenje. Upočetku sam bio prostо zanemeo, ali sam se potom pribrao i zapitao komandanta divizije, da li je on ikada čuo da su pomeranski grenadiri ustuk-

nuli pred neprijateljskom konjicom. On odgovori da nije i uveravao me da će moći sada da održi svoje položaje. Ali se ja odlučih da odmah izjutra obiđem ovu diviziju. Oko 5 časova zatekao sam štab ove divizije koji je još bio bespomoćan. Ja sam se tada stavio na čelo jednog puka, koji je bio noću izvučen, i lično ga vodio sve do prelaza Kamjonke, severno od Velike Klonje, da bi ga odatle uputio na Tuhol. Napad 2 motorizovane divizije postao je sada čitava bujica. Panika prvog dana rata bila je prošla.

3 izviđački tenkovski bataljon dospeo je u toku noći do Visle. Na poljskom dobru Poledno, u blizini Svjecja, imao je, nažalost, zbog neopreznosti veće gubitke u oficirima. Glavnina 3 oklopne divizije bila je rekom Brdom podeljena na dva dela, tako da su njene snage na istočnoj obali reke bile napadnute u toku prepodneva od strane Poljaka. Već je bilo podne kada se razvio protivnapad u kome je divizija mogla borborom u šumi sebi da prokrči put.

23 pešadijska divizija nastupala je za 3 oklopnom divizijom usiljenim marševima, dok su obe motorizovane divizije brzo napredovale kroz Tuholski Pašnjak.

3 septembra je došlo, upotrebom 23 pešadijske divizije, pod komandom generala grofa Brokdorfa, između 3 oklopne divizije koja je izbila na Vislu i 20 motorizovane pešadijske, posle mnogih kriza i teških borbi, do potpunog opkoljavanja svih neprijateljskih snaga koje su se nalazile na pošumljenom terenu severno od Svjecja i zapadno od Gruđonca. Poljska konjička »Pomorska« brigada, ne poznavajući ni prirodu ni dejstvo naših tenkova, jurišala je sa izvađenim sabljama i kopljima na tenkove i pretrpela užasne gubitke. Jedan neprijateljski artiljeriski puk, u svom povlačenju ka Visli, bio je dostignut od strane tenkova i uništen; samo su dva oruđa otvorila vatru. I poljska pešadija je pretrpela teške gubitke. Jedan deo transportnih kolona (komore) i mostovog trena dostignut je u svom povlačenju i uništen.

4 septembra je stegnut obruč oko opkoljenih neprijateljskih snaga. Koridorska bitka se bližila svome kraju. Jedna prolazna kriza kod 23 pešadijske divizije bila je otklonjena zalaganjem jednog pešadiskog puka 32 pešadijske divizije Štrausovog korpusa.

Trupe su se sjajno borile i moral je bio dobar. Gubici u ljudstvu su bili mali, dok su gubici u oficirima bili neobično veliki; oni su se sa najvećom predanošću zala-gali. General Adam, državni sekretar baron fon Vajcseker i pukovnik baron fon Funk izgubili su po sina.

Ja sam obišao 3 septembra 23 pešadisku i 3 oklopnu diviziju i tom prilikom ponovo video svog sina Kurta i uživao gledajući na kule Helma (Kulma), mog rodnog grada, koje su se presijavale sa istočne strane Visle. 4 septembra bio sam kod 2 i 20 motorizovane pešadijske divizije i posmatrao njihove borbe u šumi i predveče stigao na stari nemački trupni poligon zapadno od Gruđonca. Noću sam bio kod 3 oklopne divizije koja je, okre-nuta leđima Visli, zatvarala obruč sa istoka.

»Koridor« je bio probijen. Mi smo bili slobodni za izvršenje nekog drugog zadatka. Dok smo se mi bavili našim praktičnim delom, politička situacija se ozbiljno pogoršala. Engleska, a pod njenim pritiskom i Francuska, objavile su Rajhu rat; time su naše nade na skori mir bile porušene. Mi smo se našli u Drugom svetskom ratu. Bilo je svakom jasno da će on dugo trajati i da ćemo morati podneti sve što nas snađe.

5 septembra je moj korpus bio iznenaden Hitlerovom posetom. Ja sam ga dočekao na putu od Tuhola za Svjecj, kod Plevna, seo u njegov auto i odveo ga putem kuda je vršeno gonjenje, pored uništene poljske artiljerije, za Svjecj, a odatle duž naše prednje linije obruča sve do Gruđonca, gde se neko vreme zadržao kod porušenog mosta na Visli. Videći uništenu artiljeriju, Hitler je upi-tao: »To su počinile naše štuke?*) Ja sam odgovorio: »Ne, naši tenkovi!« Našto se on očevidno iznenadio. Iz-

*) Skraćenica od *Sturzkampfflieger* — obrušavajući avion.
— Prim. prev.

među Svjecja i Gruđonca postrojili su se za doček delovi 3 oklopne divizije, koji nisu bili zauzeti okružavanjem, među kojima i 6 tenkovski puk i 3 izviđački tenkovski bataljon sa mojim sinom Kurtom. Povratak nas je vodio kroz delove 23 pešadijske i 2 motorizovane divizije.

Za vreme vožnje razgovarali smo o toku događaja koji su se odigrali u okviru mog korpusa. Hitler se interesovao za gubitke. Ja sam mu rekao za broj koji su mi dotada bile javile sve četiri divizije, a koji je za vreme borbi u »Koridoru« iznosio 150 mrtvih i 700 ranjenih. On se veoma iznenadio ovako malim brojem i uporedio ga sa gubicima iz njegovog puka »List« iz Prvog svetskog rata posle prvog dana akcije, kada su gubici iznosili 2.000 mrtvih i ranjenih u jednom jedinom puku. Ja sam na to upozorio da se ovako mali gubici u borbama protiv tako hrabrog i upornog neprijatelja najvećim delom imaju da pripisuju efikasnosti dejstva tenkova. Tenkovi su rod vojske koji štedi prolivanje krvi. Poverenje vojnika u nadmoćnost njihovog roda vojske mnogo je poraslo sa uspehom u »Koridoru«. Neprijatelj je potpuno izgubio 2 do 3 pešadijske divizije i jednu konjičku brigadu. Hiljade zarobljenika i stotine topova palo je u naše ruke.

Približavanjem Visli videla se silueta grada na horizontu. Hitler je zapitao, da li je to Helmno (Kulm)? Odgovorio sam: »Da, to je Helmno. U martu prošle godine sam imao čast da Vas pozdravim u Vašem rodnom mestu; danas ste sa mnom u mom. Helmno je moje mesto rođenja«. Hitler se dugo posle toga sećao ovog slučaja.

Posle toga, naš se razgovor vodio u vezi sa tehničkim pitanjima. Hitler je htio da zna, šta se na našim tenkovima pokazalo kao naročito dobro, a šta je još trebalo poboljšati. Ja sam mu rekao da je sada najnužnija stvar da se tenkovi III i IV što pre dobiju na frontu i da treba njihovu proizvodnju povećati. Ipak, pri daljem usavršavanju trebalo je imati u vidu: da brzina zadovoljava, ali da je važno da čelni oklop bude pojačan a domet i probojna moć topa povećani, to jest potreбno je da to-

povska cev bude duža, a barutno punjenje veće. Isto je važno i za naše protivtenkovske topove.

Predveče Hitler se pozdravio sa nama, odajući jedinicama priznanje za njihove postignute uspehe, i vratio se u svoj štab.

Značajno je bilo još i to da je stanovništvo posle borbe poizlazilo iz svojih skrovitih mesta, srdačno pozdravljalо Adolfa Hitlera i donosilo mu cveće. Grad Svјecj je bio okičen crno-belo-crvenim zastavama. Poseta je ostavila na trupe vrlo lep utisak. Nažalost, u daljem toku rata Hitler je sve ređe posećivao front dok nije u poslednjim godinama rata ovu praksu sasvim napustio. Na taj način, on je izgubio dodir sa vojnicima i više nije bio u stanju da shvati njihove podvige i stradanja.

Štab korpusa i diviziske prethodnice su prešli Vislu 6 septembra. Štab se smestio u Finkenštajnu, u divnom dvorcu grofa Dohna Finkenštajna, koji je Fridrih Veliki poklonio svom ministru grofu fon Finkenštajnu. Isti dvorac je u dva maha služio i Napoleonu I za smeštaj svog štaba. Prvi put je bilo to kada je Napoleon 1807 godine preuzeo rat protiv Prusa i Rusa, preko Visle, ka Istočnoj Pruskoj. Pošto je prošao monotoni i siromašni Tuholski Pašnjak i primetio ovaj dvorac, Napoleon je uzviknuo: »Enfin, un chateau!«*) Njegovo raspoloženje je bilo razumljivo. U tom dvorcu je stvorio plan za produženje operacija u pravcu Pruske Ilave. Tragovi njegovog boravka i danas se vide po ogrebotinama od mamuza na parketu. Pre pohoda na Rusiju 1812 godine, on je ponovo stanovao u ovom dvorcu i u njemu proveo nekoliko nedelja sa lepom groficom Valevskom.

Mene su smestili baš u Napoleonovu sobu.

Nažalost, naš domaćin, grof Dohna, ležao je bolestan na klinici u Berlinu tako da nisam imao čast da upoznam ni njega ni groficu Dohnu. On je bio tako ljubazan da mi je u pismu ponudio da ulovim jednog jelena. Kako mi nismo bili još dobili nikakvo naređenje, mada smo samo znali da izlazimo iz sastava 4 armije i prelazimo u

*) Najzad, dvorac! — Prim. prev.

neposredan sastav fon Bokove grupe armija, smatrao sam da mogu prihvati ovaj ljubazan poziv bez ikakve štete za izvršenje mog vojnog zadatka. Za vreme dok su moje divizije prelazile Vislu, ja sam 7 u veče i 8 u zoru bio u lovnu, gde sam uspeo da oborim jednog izvanrednog dva-naestogodišnjaka. Šumar, upravnik grofovog imanja, ponudio se da me lično prati u lovnu.

Moje divizije su 8 septembra završile prelaz Visle kod Mevea i Kezemarka, posle čega su događaji uzeli brži tempo. Uveče sam dobio naređenje da odem po zapovest u štab Grupe armija u Olštin (Alenštajn). Napustio sam Finkenštajn u 19.30 i primio od 21.30 do 22.30 časova novu direktivu. Štab Grupe armija je prvo bitno imao namjeru da potčini korpus 3 armiji generala fon Kihlera, da sa čvrstim osloncem na levo krilo ove armije, iz rejona Arise preko Lomže, udari na istočni front Varšave. Meni je izgledalo da ovako čvrsto povezivanje za pešadisku armiju neće odgovarati glavnim osobinama mog roda vojske. Predviđao sam da bi mi ovo privezivanje onemogućilo da iskoristim brzinu mojih motorizovanih divizija, a usled našeg sporog nadiranja, poljske snage kod Varšave dobile bi priliku da se povuku na istok i organizuju na istočnoj obali Buga novi otpor. Stoga sam predložio načelniku štaba Grupe armija, generalu fon Salmutu, da moj oklopni korpus zadrži pod neposrednom komandom Grupe armija i da ga upotrebi levo, pored fon Kihlerove armije, preko Vizne, istočno od Buga sa ciljem zauzimanja Brest-Litovska.

Na taj način bi svi pokušaji Poljaka da još jedared brane rejon Varšave bili u korenu uništeni. Generali Zalmut i fon Bok usvojili su moj predlog i ja sam dobio odgovarajuću zapovest. Posle toga sam odmah otišao na trupni poligon kod Arisa, gde sam naredio da se upute diviziski organi za prijem zapovesti. Od mojih starih divizija prvo sam dobio 3 oklopnu i 20 motorizovanu pešadisku diviziju, dok je 2 motorizovana pešadiska divizija bila privremeno zadržana kao rezerva Grupe armija. 10 oklopna divizija, koja je dotada bila pridata fon Kih-

lerovoј armiji, i Tvrđavska pešadiska brigada »Lecen« (Lötzen), jedna nova formacija od starijih godišta, koje su obadve bile u borbi na Narevu i severno od Vizne, sada su prvi put ušle u sastav 19 armiskog korpusa.

U vremenu od 2 do 4.30 časova, 9 septembra dobine su zapovesti obe divizije kod Arisa, koje su dosada bile u sastavu mog korpusa. Posle toga, otišao sam kod svog desnog suseda, generala fon Falkenhorsta, komandanta 21 armiskog korpusa, u Korzenište, 19 km severno od Lomže, da bih se obavestio o njegovom stanju i o jedinicama koje su imale da dođu pod moju komandu. Tamo sam stigao između 5 i 6 časova izjutra, probudio neke oficire i obavestio se o proteklim borbama kod njih. Tu sam saznao da je naš pokušaj da se Lomža zauzme na prepad naišao na ogorčen otpor Poljaka i da je usled nenaviknutosti na borbu naših vojnika propao. 21 armiski korpus bio je zadržan na severnoj obali Nareva.

U 8 časova sam stigao u Viznu i tu zatekao štab 10 oklopne divizije, koja je sada zbog jednog udesa komandanta divizije, generala Šala, bila pod komandom generala Štumpfa koji me je obavestio da je njegova pešadija prešla reku i da je zauzela poljske bunkere koji su branili taj otsek. Borba se razvijala uspešno. Umiren ovakvim stanjem, otišao sam kod brigade *Lötzen*, koja je u početku bila predviđena za posedanje ove tvrđave, ali je sada bila upotrebljena za napad preko otvorenog polja na utvrđeni Narev. Brigada i njen komandant, pukovnik Gal, ostavljali su izvanredan utisak. Prelaz reke je uspeo i napad se uspešno razvijao. Potpuno zadovoljan merama koje je komandant brigade preuzeo, vratio sam se 10 oklopnoj diviziji.

Kada sam stigao natrag u Viznu, morao sam sa razočaranjem konstatovati da se jutarnji izvještaj pogrešno zasnivao na uspehu diviziske pešadije. Istina je da je pešadija bila prešla reku, ali ona nije dostigla betonske bunkere na obalskim utvrđenjima niti je u to vreme izgledalo da će ih dostići. Stoga sam se i ja prebacio preko reke i potražio komandanta puka. Ali mi nije uspelo

da nađem pukovsko komandno mesto. Takođe su i bataljonska komandna mesta bila dobro maskirana. Sišao sam s kola u prednjim linijama. Od diviziskih tenkova nije bilo ni traga; oni su još bili na severnoj obali Nareva. Stoga sam poslao svog pratioca natrag da ih doveđe. U prednjim linijama se odigrao jedan neobičan događaj koji mi je na pitanje objašnjen kao smenjivanje četa sa prednje linije. To je izgledalo kao neka paradna smena straže. O nekoj zapovesti za napad ljudi nisu imali ni pojma. Jedan artiljeriski osmatrač iz teškog diviziona ležao je pored pešaka bez ikakvog zadatka.. O neprijatelju nije niko ništa znao. Borbeno izviđanje pred frontom nije postojalo. Prvo sam naredio da se obustavi taj veličanstveni manevr paradnog smenjivanja i pozvao da mi dode komandant puka i komandant dotočnog bataljona. Potom sam naredio artiljeriskom osmatraču da traži otvaranje vatre od teškog diviziona na poljske bunkere. Čim je, posle izvesnog vremena, prispeo komandant puka, odmah sam s njim pošao u izviđanje prednje neprijateljske linije. Pri tome smo išli toliko napred dok nismo dobili neprijateljsku vatru. Legli smo blizu ispred neprijateljskih bunkera gde smo zatekli jedan nemački protivtenkovski top, čiji je hrabri komandir odeljenja samoinicijativno dotle dospeo, odakle smo nastavili dalje napad. Ne mogu kriti da sam bio vrlo nezadovoljan ovim, što sam video.

Vrativši se natrag, na Narev, zatekao sam tenkovski puk još na severnoj obali reke. Komandantu puka sam naredio da što je moguće brže pređe reku. Kako most još nije bio gotov, tenkovi su morali da se prevoze skelama. Bilo je, najzad, 18 časova, kada je napad ponovo preduzet. On se sada razvijao brzo i uz sasvim male gubitke. Međutim, energičnim i odlučnim vođenjem ovi su rezultati mogli još pre podne da se postignu.

Pre nego što sam otišao na svoje novo komandno mesto, u Viznu, naredio sam usmeno i pismeno pionirskom oficiru, koji je rukovodio podizanjem mosta, da ratni most preko Nareva bude što pre gotov, jer je bio

hitno potreban za prelaz 10-te, a odmah za njim i 3-će oklopne divizije.

Po dolasku na komandno mesto, izdao sam zapovest za sutrašnji dan, koja je predviđala da 20 motorizovana pešadijska divizija pređe Narev desno, pored 10 oklopne divizije, a 3 oklopna, pozadi 10 oklopne divizije. Noć smo proveli u novosagrađenom parohiskom domu u Vizni, jednoj nedovršenoj i skoro neupotrebljivoj zgradi za stanovanje, ali su druge bile još gore.

10 septembra u 5 časova saznao sam, pre svega, da je most preko Nareva, koji je bio gotov u ponoć, po naredjenju komandanta 20 motorizovane pešadijske divizije, skinut i dalje nizvodno, za prelaz njegove divizije, ponovo podignut. Prema tome, prelaz oklopnih divizija bio je ograničen samo na skele. To je bilo očajno! Pionirski oficir nije bio obavestio komandanta divizije o mom naredjenju, te je ovaj radio po svom najboljem nahodenju. Stoga se moralo čekati čak do uveče dok se za tenkove nije podigao drugi most.

20 motorizovana pešadijska divizija, pod komandom generala Viktorina zapala je ovog dana u teške borbe kod Zambrova. Jaki delovi ove divizije nastupali su na Bug u pravcu Nura. Ja sam uputio ispred ovih snaga Školski izviđački bataljon na mesto prelaza Buga (kod Nura). Izviđački bataljon je dospeo, bez borbe, do ovog mesta. 10 oklopna divizija je prodrla do Branska, vodeći usput čitav niz borbi. Predveče sam bio kod ove divizije i prenasio u zapaljenoj Visokoj Mazoviskoj. Moj štab-korpusa koji je sinoć prešao preko Nareva i nastupao za mnom, došao je u sumrak do jednog sela u plamenu, severno od Visoke Mazoviske i tu zanoćio ne dospevši domene, tako da sam bio primoran da provedem noć odvojen od štaba što je bilo vrlo nezgodno sa gledišta izdavanja naredjenja. Pokazalo se da sam prerano naredio program komandnog mesta, jer bi bolje bilo da se još tu noć ostalo u Vizni.

11 septembra, pre podne, proteklo je u nestrpljivom očekivanju na dolazak korpusnog štaba. Poljske snage

koje su hteli da se povuku od Lomže na jugoistok, udarile su na 20 motorizovanu pešadisku diviziju južno od Zambrova i ovu diviziju dovele u tešku situaciju. Komandant divizije se odlučio da vrati svoje delove, koji su bili skoro dostigli Bug, da bi izvršio opkoljavanje i uništavanje neprijatelja. Ja sam mu uputio u pomoć delove 10 oklopne divizije. U međuvremenu se raširila vest u 3 oklopnoj diviziji, koja je nastupala ulevo od 10 oklopne divizije, da sam ja kod Visoke Mazoviske u opasnosti da budem opkoljen od Poljaka. Stoga je 3 motociklistički streljački bataljon upućen na Visoku da me izbavi. Vojnici su bili jako obradovani kada su me videli gde čitav stojim na ulici u ovom mestu. Bilo je lepo videti ovaj često pokazivani osećaj drugarstva od strane motociklista.

Štab korpusa je ostao preko noći u Visokoj Mazoviskoj.

13 septembra je uspela 20 motorizovana pešadiska divizija, uz podršku delova 10 oklopne divizije, da izvrši opkoljavanje Poljaka kod Andržejeva. 10 oklopna divizija je dospjela Visoku Litovsku, a 3 oklopna Bjelsk. Ja lično bio sam sa prednjim izviđačkim delovima i s njima stigao u Bjelsk, gde sam primio njihove izveštaje iz prve ruke. To popodne sam video i svoga sina Kurta.

Komandno mesto korpusa je premešteno za Bjelsk. 2 motorizovana pešadiska divizija je izšla iz rezerve Grupe armija i ponovo mi stavljena pod komandu. Ona je dobila naređenje da se kreće pravcem Lomža — Bjelsk gde treba da se priključi korpusu. Zapovest je sadržavala jednu posebnu odredbu: »Komandant divizije da dođe napred«. Kako je 13 septembra rano izjutra ovo naređenje izvršavao general Bader, praćen jednom radio stanicom, to je zapao između Branska i Bjelska u poljske trupe, koje su bile uspele da se probiju iz obruča kod Andržejeva. Stoga je general Bader morao provesti nekoliko neugodnih časova u neprijateljskoj vatri, dok mi nismo uspeli da od njegove radio stanice saznamo za njegov opasan položaj i da ga potom oslobođimo. I ovaj

slučaj je bio jedna pouka iz ratovanja sa brzim jedinicama.

Ovog dana su kapitulirale poljske trupe, okružene kod Andržejeva. Komandant 18 poljske divizije bio je zarobljen. 3 oklopna divizija je dostigla Kaminjec-Litovski. Izviđanje je vršeno do Brest-Litovska. Zapovest za napad na ovu tvrđavu bila je izdata. Noć smo proveli u Bjelsku.

Mi smo saznali da su se poljske snage povukle ka čuvenoj šumi Bjelovice. Međutim, ja sam htio da izbegnem borbe u šumi, jer bi nas one skrenule od našeg glavnog zadatka — da dostignemo Brest—Litovsk — i angažovali bismo jake snage. Stoga sam se zadovoljio samo osmatranjem šumskog predela.

14 septembra su delovi 10 oklopne divizije — iz sastava izviđačkog bataljona i 8 tenkovskog puka — prodri u utvrđenu liniju Brest—Litovska. Odmah sam ceokorpus uputio na Brest—Litovsk da iskoristim postignuto iznenađenje.

Noć smo proveli u Visokoj Litovskoj.

15 septembra je zatvoren obruč oko Brest—Litovska na istočnoj obali Buga. Naš pokušaj da na prepad sa tenkovima prodremo u citadelu, propao je jer su Poljaci bili postavili jedan stari tenk tipa »Reno« ispred ulaznih vrata tako da naši tenkovi nisu mogli da prođu.

Korpusno komandno mesto je zanoćilo u Kaminjec—Litovsku.

20 motorizovana pešadiška i 10 oklopna divizija su preduzele 16 septembra koncentričan napad na citadelu. Juriš je dospeo do ogradnog zida, ali je tu propao, jer pešadijski puk 10 oklopne divizije, prema postojećoj zapovesti, nije neposredno pratio artiljeriski vatreni val. Kako je ovaj puk, u čije sam prednje redove došao, zadocnios sa napadom, on je sada preuzeo napad i bez naređenja, te je pretrpeo, nažalost, teške gubitke, a cilj ipak nije dostigao. Moj adutant, potpukovnik Braubah, ovom prilikom je teško ranjen i posle nekoliko dana podlegao ranama. On je pokušao da zaustavi vatru naših pozadnjih

jedinica koja je padala na naše prednje delove. Pri tome ga je jedan poljski snajper sa vrha bedema pogodio sa daljine od svega 100 m. To je bio težak gubitak.

3 oklopna divizija je prodirala istočno od Brest—Litovska na Vlodavu, a s njom je išla 2 motorizovana divizija na istok, za Kobrin.

Korpusno komandno mesto je ostalo u Kaminjec—Litovsku.

17 septembra, u rano jutro, 76 pešadijski puk, koji je pod komandom pukovnika Golnika bio za vreme noći prešao na zapadnu obalu Buga, zauzeo je ovu ogromnu citadelu u trenutku kada je poljska posada htela da se preko neoštećnog mosta probije na zapad. Zauzimanjem tvrđave Brest—Litovska praktično je završen rat protiv Poljske. Štab korpusa je premešten u Brest—Litovsk i smešten u zgradu Vojvodstva. Tu smo saznali da Sovjeti nastupaju sa istoka.

Rat protiv Poljske je bio vatreno krštenje za moje oklopne jedinice. Ja sam stekao uverenje da su se one odlično pokazale i da se isplatio sav raniji trud oko njihovog stvaranja. Na Bugu smo stajali okrenuti frontom na zapad, spremni da dočekamo poljske ostatke. Pozadinu korpusa je obezbeđivala 2 motorizovana pešadijska divizija koja je još vodila teške borbe pred Kobrinom. Očekivali smo svakog trenutka da dođemo u vezu sa oklopnim snagama koje su prodirale sa juga. Naši najistureniji izviđački delovi dostigli su Luboml.

U međuvremenu je štab 4 armije, pod komandom general-pukovnika fon Klugea, naišao za nama tako da smo sada bili ponovo potčinjeni njemu. Tvrđavska brigada Lötzen, koja se na Narevu tako hrabro pokazala, imala je još nekoliko dana da obezbeđuje naš levi bok, posle čega je potčinjena 4 armiji. Sada je 4 armija naredila da 19 armiški korpus uputi jednu diviziju na jug, jednu na istok ka Kobrinu i jednu na severoistok ka Bjalistoku. Ovakav raspored korpusa bi učinio nemogućim svakokomandovanje. Pojava Sovjeta je omela izvršenje ovog naređenja.

Kao prvi sovjetski glasnik došao je jedan mlad oficir u izviđačkom tenku koji nam je javio da dolazi jedna sovjetska oklopna brigada. Posle toga, dobili smo vest o utvrđenoj demarkacionoj liniji od strane Ministarstva inostranih poslova, koja je tvrdavu Brest—Litovsk ostavljala Sovjetima tako da je granica odatle išla Bugom. Mi smo ovo rešenje primili kao nepovoljno za nas. Najzad, bilo je predviđeno da mi do 22 septembra evakuišemo rejone istočno od demarkacione linije. Ovaj rok je bio toliko kratko odmeren da nismo imali dovoljno vremena ni sve svoje ranjene da prebacimo ni oštećene tenkove da prevučemo. Bilo je očevidno da nijedan vojnik nije učestvovao kako u pregovorima u vezi sa određivanjem demarkacione linije tako i primirja.

Iz Brest—Litovska vredno je pomenuti još jednu malu scenu. Biskup gdanski, O'Ruk, bio je pobegao iz Varšave na istok, zajedno sa poljskim crkvenim poglavarem, kardinalom Hlondom. Kada su oba crkvena dobrostojnika stigla u Brest—Litovsk, oni su naišli, na svoje iznenađenje, na Nemce. Kardinal je pobegao na jugoistok i dalje za Rumuniju, dok je gdanski biskup izabrao severoistočni pravac i direktno uleteo u naše ruke. Molio je da ga primim. Želju sam mu ispunio u Brest—Litovskom. Kako nije znao gde da se sigurno skloni, jer nije htio ni po koju cenu da bude predat Rusima, ja sam mu predložio da se priključi jednoj mojoj transportnoj koloni koja nam je iz Kenigsberga*) doturala potrebe. Odatle bi lako mogao da dođe do biskupa fon Ermlanda i da bude pod njegovim pokroviteljstvom. Biskup je prihvatio ovu ponudu i srećno se sa celom svojom pratnjom spasao iz ratne zone. Docnije mi je uputio ljubazno pismo u kome je hvalio tradicionalno riterstvo nemačkog oficirskog kora, zahvaljujući mi za uslugu koja mu je učinjena.

Na dan predavanja grada Sovjetima došao je general-major Krivošin, tenkista, koji je govorio francuski, tako da sam se s njim mogao dobro sporazumeti. Ono što je bilo propušteno u instrukciji Ministarstva inostranih

*) Danas Kalinjingrad. — Prim. prev.

poslova, bilo je sada sa ovim Rusom odmah i na opšte zadovoljstvo rešeno. Sva naša oprema mogla je da se evakuiše, sem zaliha koje su od Poljaka zaplenjene, koje su morale ostati Sovjetima, jer se njihovo prevlačenje nije moglo brzo obaviti. Sa ispraćajnom paradom trupa i izmenjenim pozdravom zastavama, u prisustvu generala Krivošina, završen je naš boravak u Brest—Litovskom.

Pre nego što smo napustili tvrđavu, koja nas je toliko krvi stala, otpratismo 21. septembra do večne kuće mog adutanta, potpukovnika Braubaha. Duboko sam ožalio gubitak ovog vrlog i hrabrog saradnika. Zadobivene rane, kojima je podlegao, nisu bile smrtonosne, ali je nastupila sepsa koja je oslabelo srce odvela u smrt.

22. septembra uveče stigli smo u Zambrov. 3. oklopna divizija je već bila upućena za Istočnu Prusku, kuda su je i ostale divizije sledile. Korpus je rasformiran.

23. septembra smo se smestili u Galingenu, divnom posedu grofa Boto Vend od Ojlenburga. I sam grof je bio u ratu. Zato nas je primila njegova ljubazna supruga sa lepom kćeri. Tu smo proveli nekoliko dana na opravku koji nam je bio neophodan posle burnih dana provedenih u ratu.

Moj sin Kurt je dobro izdržao ovaj rat. Od svog starijeg sina Hajnca nisam imao nikakvih vesti, jer za sve vreme ovog rata nijedna vojna pošta iz zemlje nije stigla trupe. Ovo je bio veliki nedostatak. No, sada smo se nadali da ćemo uskoro biti premešteni u svoje mirnodopske garnizone gde je trebalo brzo dovesti jedinice u ispravno stanje.

Tada smo se takođe nadali da će brza pobeda u Poljskoj imati i političkih posledica i uticaće na zapadne sile da se privole na jedan razuman mir. Verovali smo da će se Hitler, ako do ovog ne dođe, odlučiti na brzu ofanzivu na Zapad. Obe su ove nade, nažalost, izneverile. Nastao je period koji je Čerčil nazvao *Drole de guerre.**)

*) Čudan ili neobičan rat, koji se odnosi na sovjetsko-finski rat i nemački prepad na Norvešku. Detaljnije, vidi u *Istoriji Drugog svetskog rata* od Šasena, str. 28—42 izdanje »Vojnog dela«, 1955. — Prim. prev.

Dobiveno otsustvo sam proveo u posetama istočno-pruskim rođacima, gde sam našao na jednog sinovca iz Zapadne Pruske koji je morao da bude poljski vojnik i sada, pošto je otpušten iz zarobljeništva, htio je da stupi u službu svom narodu.

9 oktobra je štab mog korpusa prešao u Berlin. Na putu za Berlin zaustavio sam se i ponovo video svoje rođake iz Zapadne Pruske, koji su preživeli teška vremena, među kojima i »krvavu nedelju« u Bidgošću (Bromberg). Takođe sam malo svratio i u svoje rodno mesto Helmno (Kulm) i video kuću u kojoj su moji roditelji i moja baba živeli. To je zacelo bilo moje poslednje viđenje sa rodnim krajem.

Po povratku u Berlin, imao sam sreće da vidim mog starijeg sina, odlikovanog Gvozdenim krstom I i II reda. On je učestvovao u teškim borbama u Varšavi.

Ja ne mogu da završim opis rata u Poljskoj a da ne spomenem i moj štab, koji je pod rukovodstvom načelnika štaba, pukovnika Neringa, izvanredno funkcionisao i, blagodareći njegovoj inteligenciji i odličnoj tehničkoj obradi zapovesti, ogromno doprineo uspesima korpusa.

IZMEĐU RATNIH POHODA

27 oktobra 1939 bio sam pozvan u kancelariju Rajha. Tamo sam sreo grupu od 24 oficira, koji su bili odlikovani ordenom Riterskog gvozdenog krsta. Bilo je to veliko zadovoljstvo dobiti ovaj orden tako brzo. Ja sam u njemu u prvom redu gledao priznanje za moju borbu oko stvaranja oklopnih jedinica. Ovaj rod je, besumnje, izvanredno mnogo doprineo da se rat u Poljskoj za tako kratko vreme i sa toliko malo gubitaka završi.

Za vreme zakuske, priređene u čast podele odlikovanja, sedeо sam desno od Hitlera, i vodili smo živi razgovor u vezi sa daljim razvojem oklopnih jedinica i stečenih iskustava u ratu. Pred kraj on me je neposredno zapitao: »Da li bih mogao znati, kako je u narodu i vojsci primljen pakt sa Sovjetskim Savezom?«

Na ovo pitanje sam mogao samo odgovoriti da smo mi u vojsci odahnuli dušom kada smo krajam avgusta čuli da je ovaj pakt potpisana. Ovim paktom mi smo dobili osećaj osigurane pozadine i bili smo srećni što smo ostali pošeđeni straha od rata na dva fronta, koji nas je u Prvom svetskom ratu vremenom doveo do poraza. Hitler me je veoma začuđeno gledao, a ja sam imao osećaj da ga moj odgovor nije zadovoljio. On, ipak, ništa ne odgovori i prekide ovu temu razgovora. Tek daleko docnije morao sam uvideti da je u Hitleru ležala duboko ukorenjena mržnja prema Sovjetskoj Rusiji. On je svakako očekivao da čuje moje zaprepašćenje što je pristao na pakt sa Staljinom.

Kratka pauza mira, koju sam proveo kod kuće, završila se porodičnim nevoljama. 4 novembra 1939 umrla je moja draga tašta u našoj kući u Berlinu. Sahranili smo je u grobnicu u Goslaru, pored mog tasta. Tada je stiglo novo naređenje koje me je odvojilo od kuće.

Sredinom novembra se moj štab nalazio prvo u Düsseldorfu, ali je odatle promenom odluke brzo premešten za Koblenz. Tamo sam potpao pod komandu general-pukovnika fon Rundšteta, komandanta Grupe armija »A«.

Da bi se postiglo političko jedinstvo oficirskog kora, naročito generaliteta, bio je u Berlinu obrazovan jedan informativan kurs na kome su držali predavanja, između ostalih, i: Gebels, Gering, a na kraju, 23 novembra, i sam Hitler. Slušaoci su bili, uglavnom generali i admirali ali je bilo i izvesnih nastavnika i nadzornih oficira sa Ratne škole sve do poručničkog čina.

U predavanjima tri pomenute ličnosti ponavljala se skoro u istom obliku, uglavnom, ova misao: »Vazduhoplovni generali su pod svesnim voćstvom partiskog druga Geringa politički potpuno pouzdani; admirali će takođe biti sigurno vođeni u Hitlerovom duhu, ali se u generale vojske od strane Partije nema bezuslovno poverenje.«

Posle uspeha u tek završenom ratu protiv Poljske ovako težak prigovor nama je bio neshvatljiv. Stoga sam po povratku u Koblenz potražio načelnika štaba Grupe

armija »A«, mog dobrog poznanika generala fon Manštajna, da se posavetujem o merama koje treba preduzeti. On je delio moje mišljenje da generalitet ne sme dopustiti da se preko pomenutog sumnjičenja tako pređe. On je već govorio sa svojim komandantom, ali kod njega nije naišao na raspoloženje da se ma šta preduzme. On me je upućivao da ponovo pokušam kod Rundšteta, te da se štograd učini. U tom cilju sam odmah otišao kod Rundšteta. General-pukovnik fon Rundštet je bio potpuno o svemu obavešten i rekao mi je da je spreman da ode kod vrhovnog komandanta vojske i da ga obavesti o izraženoj sumnji. Ja sam ga upozorio da su prigovori upućeni, u prvom redu, na vrhovnog komandanta vojske koji je i sam bio prisutan i da bi trebalo sa neke druge strane doći do Hitlera i tu neopravdanu sumnju otkloniti. General fon Rundštet nije bio raspoložen da ma šta drugo preduzme. Narednih dana sam obišao nekoliko drugih starijih generala da bih i njih zainteresovao za ovo pitanje, ali je sve bilo uzalud. Poslednji u ovom redu bio je general-pukovnik fon Rajhenau, čiji su dobri odnosi sa Hitlerom i partijom bili uopšte poznati. Ali mi, na moje iznenađenje, Rajhenau izjavlja, da on nije ni u kakvim dobrim odnosima sa Hitlerom, već naprotiv, da je s njim imao veoma oštredih razmimoilaženja. Stoga njegov izlazak pred Hitlera ne bi imao nikakvog smisla. Ali je on smatrao da hitno i neophodno treba reći Hitleru o raspoloženju generala, pa je predložio da ja sam uzmem tu ulogu na sebe. Moj prigovor da sam ja jedan od najmlađih korpusnih generala i da mi je nemoguće da govorim u ime toliko starijih drugova, on je odbio i rekao da baš zbog toga može da bude i dobro da ja idem. Istog trenutka me je prijavio kancelariji Rajha, i već mi je bilo sutradan naređeno da se javim Hitleru. Za vreme referisanja saznao sam mnoge značajne stvari.

Bio sam primljen u četiri oka. Hitler me je prvo pušio da govorim dvadeset minuta, bez prekidanja. Opisao sam mu sve tri predavanja, koja su nam održana u Berlinu, sa istim prigovorima protiv generala vojske, pa

sam nastavio: »Svi su generali sa kojima sam se otada video, zapanjeni i ogorčeni izraženim nepoverenjem koje prema njima imaju merodavne ličnosti Rajha, mada su se u eto tek svršenom ratu protiv Poljske zalagali do krajnjih granica moći i svoj život davali za Nemačku i tako ovaj rat pobedonosno završili za nešto više od tri nedelje. S obzirom da nam protiv zapadnih sila pretstoji tako strašan rat, ja smatram da jednu tako opasnu pukotinu u vrhovnom voćstvu treba apsolutno likvidirati. Vi ćete, možda, biti iznenađeni da sam ja, kao jedan od najmladih korpusnih generala, zbog ovog pitanja kod Vas došao. Molio sam mnoge starije drugove da oni ovaj korak preduzmu, ali je to svaki odbio. Pa, ipak, Vi nećete moći docnije da kažete: »Rekao sam svojim generalima vojske da nemam poverenja u njih i oni su se saglasili s tim. Nijedan nije protestovao«. — Zato sam danas došao k Vama da protestujem protiv učinjenog prigovora, koji mi svi smatramo za neopravдан i vredajući. Ako Vi nemate poverenja samo u pojedine generale i ono što je rečeno ako se samo na njih odnosi, onda Vi treba od takvih generala da se odvojite. Pretstojeći rat će dugo trajati; mi ne smemo takav rascep u vojnom voćstvu trpeti i moramo povratiti poverenje pre nego što rat dostigne svoj kritičan stadijum, kakav je bio dostigao u Prvom svetskom ratu 1916 godine, pre nego što su Hindenburg i Ludendorf bili pozvani na čelo Vrhovne komande. Ovaj korak je tada bio isuviše zadocnio. Naše vrhovno voćstvo se mora dobro čuvati da i ovog puta ne odojni sa presudno važnim merama.«

Hitler me je s punom ozbiljnošću saslušao. Kada sam završio, on je otsečno rekao: »Radi se o vrhovnom komandantu vojske!« Ja sam odgovorio: »Ako Vi u vrhovnog komandanta vojske nemate nikakvo poverenje, Vi se morate od njega odyojiti i na čelo vojske dovesti generala u koga imate najveće poverenje.«

Na ovo je došlo Hitlerovo pitanje kojeg sam se pribavio: »A koga Vi predlažete?« Razmišljaо sam o čitavom nizu generala koji bi, po mom mišljenju, imali spo-

sobnosti da preuzmu ovu tešku dužnost. Kao prvog pomenuo sam general-pukovnika fon Rajhenaua. Hitler je odbio predlog ovim rečima: »On ne dolazi u obzir«. Njegov izraz lica je bio toliko protivan da sam ja odmah video da Rajhenau nije nimalo preterivao u našem razgovoru u Diseldorfu, kada mi je govorio o njegovim rđavim odnosima sa Hitlerom. Čitav niz daljih predloga sa general-pukovnikom fon Rundštetom na čelu, bio je takođe odbijen. Kada sam iscrpeo svoju listu, ja sam záutao.

Tada je Hitler uzeo reč: On je iscrpno izložio kako je došlo do njegovog nepoverenja u generale, počinjući od naoružanja, pri čemu su mu Frič i Bek pravili velike teškoće. Na njegovo traženje da se odmah formiraju svih 36 divizija, oni su predlagali da se zadovoljimo sa svega 21 divizijom. Od posedanja Rajnske oblasti njega su odvraćali generali. Oni su čak bili spremni da i na najmanje francusko mrgodenje evakuišu trupe iz Rajnske oblasti samo da se nije ovoj popustljivosti suprotstavio ministar inostranih poslova. Tada ga je jako razočarao maršal fon Blomberg, a Fričova kriza ga je mnogo ogorčila. Bek ga je odvraćao od rešavanja češkog pitanja, posle čega je, naravno, otiašao. Sadašnji vrhovni komandant mu je za vreme daljeg naoružavanja davao potpuno nedovoljne predloge. Najočitiji primer je bio njegov nedovoljan predlog za povišenje proizvodnje lakih poljskih haubica. Ovaj predlog se zaista sastojao u smešno malom broju oruđa. Čak i u vezi s pitanjem izvođenja operacija u Poljskoj došlo je do razmimoilaženja, a i u pogledu vođenja operacija na Zapadu, njegovi pogledi se razlikuju od gledanja Vrhovne komande vojske.

Na kraju, Hitler mi se zahvalio na iskrenosti i razgovor se završio bez ikakvih određenih rezultata. Ceo razgovor je trajao oko jednog časa. Vratio sam se u Koblenz pod pritiskom utisaka i izgleda koje sam tamo dobio.

V. RAT NA ZAPADU

(Skice od 3 — 7)

PRIPREME ZA RAT

Pre nego što su otpočele operacije protiv zapadnih sила, što smo svi jako želeli da izbegnemo, mi smo brižljivo izvukli pouke iz rata u Poljskoj. Za mene nisu bile nimalo iznenađujuće pouke da naše lake divizije pretstavljaju samo polujedinice. Stoga je bilo naređeno njihovo preformiranje u oklopne divizije sa rednim brojevima od 6 do 9. Motorizovane pešadiške divizije su se pokazale suviše glomazne. Sprovedeno je njihovo smanjenje za po jedan pešadijski puk. Ali je naročito bilo nužno hitno preoružanje tenkovskih pukova sa tenkovima III i IV, koje je sporo izvođeno delom zbog malog industrijskog kapaciteta proizvodnje, a delom zbog nastojanja Vrhovne komande vojske da prvo nagomila nove tenkove.

U cilju izvođenja nastave bilo mi je potčinjeno nekoliko oklopnih divizija i pešadijski puk »Velika Nemačka«. Pored toga, glavno mi je zanimanje bilo razmišljanje o planovima za operacije na Zapadu.

Vrhovna komanda vojske potsticana na napad od strane Hitlera, imala je namjeru da ponovo primeni takozvani Šlifenov plan iz 1914 godine. On je imao prednost u jednostavnosti, ali ne i draž noviteta. Stoga se odmah došlo na ideju za jedno drugo rešenje. Jednog dana, u novembru 1939, pozvao me je Manštajn da odem do nje-

ga. On mi je izložio svoj plan: sa jakim oklopnim snagama udariti kroz Luksemburg i južni deo Belgije ka Sedanu, kroz produženu Mažinovljevu liniju koju treba probiti na ovom delu, a potom dovršiti razbijanje francuskog fronta. Zamolio me je da ovaj plan proučim sa gledišta upotrebe oklopnih jedinica. Posle detaljnog proučavanja karte i na osnovu ličnog poznavanja terena, još iz Prvog svetskog rata, ja sam mogao da uverim Manštajna da je njegov zamišljeni plan potpuno ostvarljiv. Jedini uslov koji sam imao da postavim bio je da se za ovaj poduhvat obezbedi dovoljan broj oklopnih i motorizovanih divizija, najbolje sve što imamo!

Posle toga, Manštajn je sastavio jedan memoar koji je sa odobrenjem i potpisom general-pukovnika fon Rundšteta 4 decembra 1939 poslao Vrhovnoj komandi vojske. Memoar nije naišao ni na kakav prijem. Vrhovna komanda vojske je u početku htela da upotrebi samo 1—2 oklopne divizije za napad preko Arlona. Posle toga je došla do razmene mišljenja. Ja sam smatrao da će ove snage biti isuviše slabe i, prema tome, besciljne. Takvo rasparčavanje inače naših slabih oklopnih snaga bila bi najveća greška koju bismo uopšte mogli učiniti. Ali je Vrhovna komanda vojske baš to nameravala da učini. Manštajn je toliko navaljivao sa svojim planom da je kod Vrhovne komande vojske pao u nemilost i postavljen za komandanta korpusa. Molio je da se odredi bar za komandanta jednog oklopног korpusa, ali mu molba nije usvojena. Tako je naš naj sposobniji operativac otišao u rat na čelu jednog streljačkog korpusa u trećem ešelonu, za čiji sjajan tok opet ima da se zahvali njegovoj inicijativi. Njegov naslednik kod general-pukovnika fon Rundšteta bio je mnogo krotkiji general fon Zodenstern.

U međuvremenu se dogodio jedan vazduhoplovni udes koji je primorao vрhovno voćstvo da napusti Šlifenvan plan. Jedan vazduhoplovni oficir za vezu leteo je noću 10 januara 1940, uprkos izdatih naređenja, preko belgijske granice, pri čemu je bio primoran da se spusti

na belgisku tle, noseći sobom važna dokumenta iz kojih je mogao da se otkrije nameravani strategiski razvoj prema Šlifenovom planu. Nije se moglo saznati da li je uspeo da uništi svoje papire. U svakom slučaju, moralo se računati s tim da bi naš nameravani operacijski plan bio poznat Belgijancima, a verovatno i Francuzima i Englezima.

Sem toga, Manštajn je prilikom svog javljanja Hitleru, povodom odlaska za komandanta korpusa, izložio ovome svoju zamisao za pretstajeće operacije. Na taj način je Manštajnov projekat plana postao otsada predmet ozbiljnog proučavanja koje se na ratnoj igri od 1 februara 1940 u Koblencu po mom shvatanju jasno potvrdilo u njegovu korist. Na ovoj ratnoj igri predložio sam da se jakim oklopnim i motorizovanim snagama petog dana operacije forsira reka Meza kod Sedana sa ciljem izvršenja proboga fronta koji potom da se širi u pravcu Amjena. Načelnik Generalštaba vojske, general Halder, koji je prisustvovao ratnoj igri, smatrao je ovu zamisao besmislenom. On je htio da se sa oklopnim jedinicama dostigne Meza i na svaki način obezbede mostobrani, pa da se tu sačeka dolazak armije (pešadije), a potom, tek 9 ili 10 dana od početka operacija, da se preduzme jedan »objedinjeni napad«. On je to nazvao »jedan objedinjeni opšti napad«. Ja sam se oštro suprotstavio, ističući da je bitno: da se sve raspoložive oklopne jedinice, a koje su inače ograničene, upotrebe koncentrično i sa iznenađenjem na odlučujućem pravcu; da se postigne što dublji prođor duboko ešeloniranim klinom, koji da se proširi u cilju obezbedenja bokova, a potom, bez ikakvog čekanja na pristizanje pešadijskih korpusa, da se što brže početni uspeh iskoristi.

Svoje mišljenje o vrednosti graničnih utvrđenja učvrstio sam detaljnom studijom majora fon Štiota, inžineriskog savetnika u štabu Grupe armija. Major Štiota se u svom proučavanju graničnih utvrđenja, uglavnom, oslanjao na minuciozno korišćenje vazdušnih snimaka, te su mu argumenti bili osnovani i pouzdani.

Jedna druga ratna igra je izvedena 14 februara 1940 u Majenu (Mayen), u štabu 12 armije general-pukovnika fon Lista, na kojoj je takođe prisustvovao general fon Halder. I ovom se prilikom raspravljalo o forsiranju reke Meze. Glavno pitanje, koje je bilo meni postavljeno, odnosilo se na to, da li oklopne divizije treba da pokušaju da sopstvenim sredstvima izvrše prelaz preko reke Meze, ili je bolje da sačekaju dolazak pešadije; i dalje, da li u poslednjem slučaju one treba da učestvuju u prelazu reke, ili je bolje da ih pešadijske divizije smene? Poslednje je rešenje smatrano nemogućim zbog terenskih teškoća u Ardenima, severno od Meze. Diskusija je bila toliko deprimirajuća da smo general fon Vintershajm, komandant 14 motorizovanog korpusa, koji je imao da se kreće za mojim korpusom, i ja na kraju izjavili da mi pod takvim uslovima nemamo nikakvo poverenje u vođenje operacije. Mi smo rekli da bi takva upotreba oklopnih jedinica bila pogrešna i da bi dovela do krize poverenja, ako bi bila naređena.

Situacija je bila još zapletenija kada se ispoljilo da i general-pukovnik fon Rundštet nema jasnu pretstavu o mogućnostima tenkova, i kada se izjasnio za opreznije rešenje. Sada nam je nedostajao Manštajn!

Naročito je duga diskusija vođena u vezi sa pitanjem mogućnosti komandovanja velikim brojem oklopnih jedinica. Posle mnogih kombinacija, najzad je izbor pao na generała fon Klajsta, mada se on dosada nije pokazao kao neki veliki pristalica oklopnih jedinica.

Pošto je sada bilo jasno da je moj okloplni korpus u svakom slučaju bio određen za udar kroz Ardene, počeо sam da užurbano pripremam svoje generale i više oficire za pretstojeći zadatak. Tada su pod mojom komandom bile 1, 2 i 10 oklopna divizija, motorizovani Pešadijski puk »Velika Nemačka«, kao i čitav niz korpusnih delova, među kojima i jedan divizion merzera. Izuzimajući pešadijski puk »Velika Nemačka«, sve sam ove jedinice poznao iz vremena mira ili rata, i imao sam u njihovu sposobnost neograničeno poverenje. Sada je trebalo da ih

pripremim za teške zadatke, koji su im pretstojali, a u čiji uspeh stvarno niko nije verovao sem Hitlera, Manštajna i mene. Borba za usvajanje ove ideje zahtevala je mnogo živaca. Stoga mi je bio potreban jedan kraći odmor koji mi je dodeljen u drugoj polovini marta 1940 godine.

Pre odlaska na odmor, održano je 15 marta savetovanje u kancelariji Rajha, u prisustvu Hitlera, na komē su uzeli učešća svi komandanti armija iz sastava Grupe armija »A« sa svojim komandantom na čelu, kao i general fon Klajst i ja. Svaki od prisutnih izložio je svoj zadatak i način kako misli da ga izvrši. Ja sam došao poslednji na red. Moj zadatak je glasio: naređenog dana preći luksemburšku granicu a potom, preko južnog dela Belgije prodirati na Sedan, gde preći reku Mezu (Mas) i na nje noj levoj obali obrazovati mostobran, koji će omogućiti pešadijskim korpusima, koji budu nadirali za mnom, da je pređu. Ukratko sam izložio da bih korpus kretao kroz Luksemburg i južni deo Belgije u tri kolone; da računam da će još prvog dana dostići belgiska granična utvrđenja i da se nadam da će ih istog dana savladati; da će drugog dana nastaviti prodiranje preko Nešatoa, a trećeg će stići na reku Semoa kod Bujona; četvrtog dana će dostići Mezu, a petog preduzeti napad za prelaz preko ove reke. Uveče ovog dana računao sam da će imati obrazovan mostobran. Tada je Hitler zapitao: »A šta ćete posle toga da radite?« On je bio prvi koji je ovo odlučujuće pitanje postavio. Ja sam odgovorio: »Ako ne bi došlo neko suprotno naređenje, ja bih narednog dana nastavio prodiranje pravcem na zapad. Vrhovno voćstvo će imati da odluči, da li će se ići na Amjen ili Pariz. Po mom mišljenju, najefikasniji je pravac preko Amjena na Lamanš.« Hitler klimnu glavom i više ne reče ništa. Jedino je general Buš, komandant 16 armije, koja je imala da dejstvuje levo od mene, uzviknuo: »Ja ne verujem da ćete uspeti sa prelazom reke Meze!« Hitler je sa vidljivim nestrpljenjem očekivao moj odgovor, koji je glasio: »Vi

nemate potrebe da u to sumnjate». Hitler ni na ovo ne odgovori ništa (skica 3).

Nikada docnije nisam dobio zapovest za dalja dejstva posle obrazovanja mostobrana preko reke Meze. Sve sam odluke do izbijanja na Atlantik, kod Abevila, sam donosio. Više voćstvo se na izvođenje moje operacije ispoljjavalo pretežno kao neka kočnica.

Po isteku mog kratkog otsustva, opet sam se odao pripremama za veliki poduhvat. Duga zima je prelazila u čarobno proleće, a često ponavljani probni znaci za vazdušnu uzbunu pretili su da postanu stvarnost. Pre nego što predemo na opisivanje pretstojećih operacija, smatram za potrebno da objasnim zašto sam pred težak pretstojeći napad imao toliko samouverenja. Za ovo ću morati da se malo više vratim unazad.

Prvi svetski rat je na Zapadnom frontu prešao, posle kratkog manevarskega perioda, u rovovski rat. Nikakvo nagomilavanje ratne tehnike, ma koliko bilo veliko, nije moglo da ponovo pokrene frontove sve dok se u novembru 1916 godine nisu pojavili na bojnom polju »tenkovi« naših protivnika. Snabdeveni oklopom i gusenicama, a naoružani topovima i mitraljezima, tenkovi su mogli dotada nezaštićene borce da povedu kroz žice i zaprečnu vatru, preko rovova i rupa od rasprsnutih artiljeriskih zrna, žive i za borbu sposobne i s njima da prodiru u nemačke rovove, dajući napadu ponovo za pravo.

Stoga je pojava tenkova bila veoma značajna i zaslужivala je osobitu pažnju. Nažalost, Nemci su za vreme rata potcenjivali tenkove, a današ nije toliko važno da li je ovome bio uzrok nedovoljno razumevanje tehnike od strane merodavnih faktora, ili je taj uzrok ležao u nedovoljnoj moći nemačke industrije naoružanja.

Pravi značaj tenkova shvaćen je tek iz činjenice da je Versajskim ugovorom Nemcima bilo najstrože zabranjeno kako držanje tako i proizvodnja tenkova, ili ma kakvih sličnih oklopnih vozila, koja bi mogla da posluže u ratne svrhe.

Ovo je bio dokaz da je kod naših protivnika »tenk« važio kao jedno odlučujuće borbeno sredstvo, pa je stoga njegovo držanje nama i bilo zabranjeno. Ja sam iz toga izvukao zaključak da treba brižljivo da proučim istoriju ovog odlučujućeg borbenog sredstva i sa najvećom pažnjom da pratim njegov dalji razvoj. Iz tog objektivnog teoriskog proučavanja, čoveka po strani izvršenog bez ikakvih tradicionalnih opterećenja, došlo se do saznanja o njihovoj konstrukciji i organizaciji, formaciji i upotrebi tenkovskih jedinica, koje je prevazilazilo usvojenu doktrinu u inostranstvu. Posle dugogodišnje i uporne borbe, uspeo sam da svoju teoriju privедем u praksu pre nego što su slična shvatanja usvojena u drugim vojskama. Stoga je ovo izmicanje u odnosu na inostrane armije, u organizaciji i upotrebi tenkova bio prvi faktor na kome sam ja zasnivao svoje uverenje u pobedu. Sa ovim uverenjem bio sam još i 1940 godine prilično usamljen u nemačkoj vojsci.

Studiozno proučavanje Prvog svetskog rata dalo mi je dubok uvid u psihu borca. Iz ličnog iskustva već sam mnogo štošta u vezi sa ovim pitanjem znao iz naše vojske. O našim zapadnim neprijateljima formirao sam svoje određeno mišljenje koje se 1940 godine pokazalo kao tačno. Poziciski rat je vladao duhovima uprkos novog tenkovskog roda vojske, kome su neprijatelji 1918 godine imali da zahvale za svoju pobedu.

Francuska je imala najjaču kopnenu vojsku u zapadnoj Evropi. Ona je takođe bila brojno najjača i u tenkovima.

Anglo-francuske snage na zapadu imale su u maju 1940 nešto preko 4.800 tenkova, dok su Nemci u to vreme imali nešto preko 2.800; računajući sa tenkovima za izviđanje.

Za sam napad, međutim, Nemci su raspolagali samo sa okruglo 2.200 tenkova. Prema tome, mi smo bili duplo slabiji. Ova se slabost odražavala, pored broja, i u jačem oklopu i većem kalibru topova francuskih tenkova, mada su u sredstvima veze i brzini kretanja francuski tenkovi

bili slabiji (vidi *Prilog 2*). Prema tome, iako je Francuska raspolagala najjačim pokretljivim snagama, ona je stvarala »Mažinovljevu liniju« koja je bila najjače utvrđena linija na svetu. Zašto nije uloženi novac na utvrđivanje dat na motorizovanje i jačanje pokretnih snaga?

Činjeni predlozi od strane de Gola, u ovom smislu, kao i od strane Daladjea i drugih ostali su kao glas vapijućeg u pustinji. Stoga se može zaključiti da francusko vrhovno voćstvo ili nije moglo ili nije htelo da shvati značaj tenkova u pokretnom ratu. U svakom slučaju, svi su francuski manevri i veće vežbe trupa pokazivali, ukoliko je to meni bilo poznato, da je francusko vrhovno voćstvo išlo za tim da vođenje svojih trupa zasniva na sigurnom planiranju pokreta i planskom preduzimanju svih mera kako za napad tako i za odbranu. Pre svake odluke se tražila puna jasnoća u vezi sa pitanjem rasporeda i jačine neprijateljskih snaga. Jedared doneta odluka, sprovodila se planski, skoro bi se reklo šablonski, kako u podilaženju, tako i za vreme zauzimanja polaznog položaja, izvođenja artiljeriske pripreme i izvršenja napada, a tako isto i ako bi se radilo o organizovanoj odbrani. Ova manija za planiranjem, pri čemu se nije ništa prepuštalo slučaju, doveća je do uključivanja pokretnih tenkovskih snaga u sastav divizija samo da se ne remeti ustaljeni metod rada. Na taj način, samo je jedan neznan deo tenkovskih snaga ostao za operativnu upotrebu.

Što se tiče Francuza, nemačko voćstvo je sa sigurnošću računalo da će odbrana Francuske počivati na sistematskom korišćenju utvrđenja i da će biti izvođena po krutoj doktrini, koja je u Francuskoj nasleđena iz Prvog svetskog rata, na osnovu iskustva iz rogovskog rata, koja je pridavala veliki značaj vatri, a potcenjivala pokret.

Ovi francuski principi strategije i taktike iz 1940 godine, koji su nama bili dobro poznati, bili su u potpunoj suprotnosti sa mojim shvatanjem novog načina rata, te su obrazovali drugi faktor mog uverenja u pobedu.

Do proleća 1940 godine na nemačkoj strani se imala jasna slika o rasporedu neprijateljskih snaga i utvrđenja. Mi smo znali da je »Mažinovljeva linija« od Monmedija do Sedana bila mnogo slabije izrađena. Utvrđenja, međutim, od Sedana do Kanala, mi smo zvali »produženje Mažinovljeve linije«. Takođe smo poznavali raspored, a najvećim delom i jačinu belgiskih i holandskih utvrđenja. Ona su sva bila okrenuta samo prema Nemačkoj.

Dok je »Mažinovljeva linija« bila slabo posednuta, gro francuskih snaga, uključujući i oklopne divizije, i britanske ekspedicione snage su bile prikupljene u francuskoj Flandriji, između Meze i Lamanša, okrenute frontom na severoistok. Belgiske i holandske trupe, s druge strane, bile su razvijene za odbranu svojih granica od napada sa istoka.

Iz ovakvog se rasporeda može zaključiti da je neprijatelj računao da će Nemci i ovog puta primeniti Šlifenov plan iz 1914 godine, pa se htelo sa glavnim savezničkim snagama da parira obuhvat kroz Holandiju i Belgiju. Nije se moglo utvrditi da li je za nameravani upad u Belgiju bilo predviđeno dovoljno osiguranje pomoću rezervi pivoa u rejonu Šarlvila i Verdena. Izgleda da francuska Vrhovna komanda uopšte nije računala sa nekom drugom mogućnošću napada, sem po starom Šlifenovom planu.

Nama je bio poznat ovaj raspored neprijateljskih snaga, kao i njihov očevidan način dejstva u početku nemačkih pokreta, pa je to bio treći faktor mog uverenja u našu pobedu.

Ovome treba dodati još neke činjenice, koje su, iako ne toliko pouzdane, ipak vredne pomena pri opštoj oceni našeg protivnika.

Mi smo poznavali i cenili Francuze iz Prvog svetskog rata kao hrabre i uporne borce, koji su nesalomljivom energijom branili svoju zemlju. Nismo sumnjali u to da se neće i ovog puta takvi pokazati. Što se, pak, tiče vrhovnog voćstva, ono nas je zaprepastilo propuštanjem tako povoljne prilike za napad kakva je bila u jesen 1939 godine, kada su nemačke glavne snage, naročito sve

oklopne jedinice, bile angažovane u Poljskoj. Razlog da se ovo ne učini, nama je tada bio neshvatljiv. Moglo se samo nagadati. U svakom slučaju, preterana opreznost francuskog vrhovnog voćstva dovodi nas do zaključka da je ono išlo za tim da se na svaki način izbegne ozbiljniji sudar snaga.

S druge strane, donekle neaktivno držanje Francuza u toku zime 1939/40 godine pokazivalo je da kod njih ne postoji neko veliko raspoloženje za ovaj rat.

Iz svega iznetog moglo se zaključiti: da će jedan smislen i iznenadno izveden udar jakim oklopnim snagama preko Sedana na Amjen i Atlantik pogoditi duboko u bok i pozadinu neprijateljske glavne snage koje budu u pokretu ka Belgiji; da će neprijatelj protiv ovog udara raspolagati samo nedovoljnim rezervama, te će udar imati veliki izgled na uspeh; i da će brzim iskorišćenjem početnih uspeha dovesti do opštег otsecanja glavnih neprijateljskih snaga upućenih u Belgiju (vidi skicu 3a).

Sada se radilo samo još o tome da se moji pretpostavljeni i potčinjeni takođe ubede u ispravnost moje zamisli i da se za njeno izvođenje dobije puna sloboda rada ozgo i pouzdana saradnja ozdo. Prvo mi je uspelo samo delimično, dok je drugo uspelo baš zato utoliko bolje.

Za slučaj napada, zapoveštu je bilo predviđeno da 19 armiski korpus prodre kroz severni Luksemburg i južni deo Belgije do Meze kod Sedana, gde da pređe reku i obrazuje mostobran, čime da omogući pešadijskim divizijama, koje nailaze, da pređu reku. Za slučaj iznenadnog uspeha, nisu bila data nikakva uputstva.

Sadejstvo sa vazduhoplovstvom je bilo organizovano. Ja sam bio upućen na avijaciju za podršku, radi sadejstva, koja je bila pod komandom izvanredno hrabrog generala fon Štuterhajma, i na vazduhoplovni korpus (ustvari na jednu vazduhoplovnu grupu) generala Lercera. Da bismo što pre precizirali uspešno sadejstvo, pozvao sam vazduhoplovce na jednu moju komandnoštabnu vežbu, a potom sam učestvovao na vazduhoplovnoj ratnoj igri

koju je organizovao general Lercer. Glavna tema je bila prelaz preko Meze. Posle detaljnog proučavanja, došli smo do jednoglasnog zaključka da treba dejstvo iz vazduha proširiti na sve vreme trajanja prelaza, tj. da se ne svede samo na jedan jedini zajednički udar bombardera i »štuka«, već da se od početka prelaza stalno udara po neprijateljskim baterijama, koje su bile na otkrivenim vatrenim položajima, i da se one parališu time što će posluga biti primorana da se zaklanja kako od stvarno bačenih bombi, tako i od onih koje se u stalmom strahu očekuju. Tačan plan izvršenja napada, po vremenu i ciljevima, bio je ucrtan na radnim kartama.

Neposredno pred početak napada, bilo je rešeno, po želji Geringovoj, da se jedan bataljon pešadijskog puka »Velika Nemačka« ukrca u avione zvane »roda« sa zadatkom da se u rano jutro, sa prvim početkom napada, spusti neposredno pozadi belgiskog fronta, kod Vitrija, zapadno od Martelangea, i time unese panika kod branilaca graničnih utvrđenja.

Za naređeni brzi prodor kroz Luksemburg i južni deo Belgije bile su naporedo raspoređene sve tri oklopne divizije mog korpusa, stim što je 1 oklopna divizija bila u sredini, za kojom se kretala korpusna artiljerija, komanda korpusa i gro protivavionske artiljerije. Za početak, kod ove je divizije bilo težište napada. Desno od 1-ve, nastupala je 2-ga, a levo 10 oklopna divizija sa pešadijskim pukom »Velika Nemačka«. 1-vom oklopnom divizijom komandovao je general Kirhner, 2-om general Fajel, dok je 10-om komandovao general Šaal. Svu trojicu sam dobro poznavao. Imao sam puno poverenje u njihovu sposobnost i odanost. Oni su poznavali moje poglede na vođenje borbe i znali su da oklopne jedinice, kada jednom pođu u napad, ne treba zaustavljati sve do krajnjeg cilja. Taj krajnji cilj, u našem slučaju, bio je Lamanš! Ovo je bilo toliko jasno svakom našem vojniku da se moglo duže vremena nadirati ka postavljenom cilju i bez ikakvih daljih zapovesti (skica 3 i 3a).

PRODIRANJE DO KANALA LAMANŠA

9 maja 1940 u 13.30 časova dobili smo avizo naređenje za uzbunu. U 16 časova sam napustio Koblenz i preveče stigao na komandno mesto korpusa, u Zonenhofu, kod Bitburga. Jedinice su zauzele polazne položaje, kako je već bilo naređeno, duž granice, od Vjandena do Eternaha.

10 maja u 5.35 časova prešao sam luksemburšku granicu sa 1-om oklopnom divizijom kod Valendorfa i isto popodne izbio na belgisku granicu kod Martelanža. Prethodnica 1 oklopne divizije probila je do večeri granična utvrđenja i uspostavila vezu sa iz vazduha spuštenim delovima pešadijskog puka »Velika Nemačka«, ali, zbog velikog rušenja komunikacija, koja se na ovom brdskom terenu nisu mogla obići i koja su jako usporavala pokret, prethodnica nije mogla da prodre duboko na belgisku teritoriju. Putevi su morali da budu prekonoć osposobljeni za saobraćaj. 2 oklopna divizija je vodila borbu kod Strenšampa, dok je 10 nadirala preko Habe la Neva i Etala protiv francuskih snaga (2-ge konjičke i 3-će kolonijalne pešadijske divizije). Štab korpusa se premestio za Rambruh, zapadno od Martelanža.

11 maja prepodne su savladana rušenja i miniranja duž belgiske granice. Oko podne nastavila je svoje prodiranje 1-va oklopna divizija. Sa tenkovima na čelu, divizija je udarila na utvrđenja sa obe strane Nešatoa (Neuvechateau), koja su bila posednuta od strane ardenških lovaca (*chasseurs ardennais*) iz prigraničnih belgiskih položaja i francuske konjice. Posle kraće borbe i uz vrlo male gubitke savladani su neprijateljski položaji i zauzet Nešato. 1 oklopna divizija je gonila nezadrživo, zauzela Bertriks i do mraka dostigla grad Bujan u kome su se Francuzi ipak još preko noći zadržali. Kod obe druge divizije nastupanje je izvedeno uz neke manje borbe u svemu po planu. 2 oklopna divizija je zauzela Libramon. 10 oklopna divizija je imala nešto gubitaka kod Habe la

Neva. Komandant 69 pešadiskog puka, potpukovnik Ehlerman, poginuo je 10 maja kod Sv. Marije.

U toku noći 10/11 maja naredio je komandant Oklopne grupe fon Klajst da 10 oklopna divizija, sa levog krila, radi obezbeđenja levog boka Oklopne grupe, odmah skrene za Longvi, pošto je bilo javljeno da je francuska konjica u pokretu s tog pravca. Ja sam tražio da se ovo naređenje povuče, jer bi rashodovanje jedne trećine mojih snaga za eventualnu pojavu neprijateljske konjice moglo ugroziti prelaz preko Meze a time i uspeh opšte operacije. Da bih izbegao sve teškoće u vezi sa čudnim strahom od francuske konjice, uputio sam 10 oklopnu diviziju paralelnim putem, severno od dosadašnjeg, preko Rila na otsek reke Semoa (od Kijona do Mortehana) i naredio joj da produži pokret. Neposredna opasnost od zaustavljanja i skretanja ove divizije bila je otklonjena. Najzad se i Oklopna grupa saglasila s tim. Francuska konjica se nije ni pojavila (vidi Prilog 3).

Pešadiski puk »Velika Nemačka« je predveče povučen preko Sen Medara u korpusnu rezervu. Komanda korpusa je provela noć u Nešatou.

12 maja 1940, u 5 časova, krenuo sam sa štabom preko Bertriksa, Fej le-Venera i Belvoaa za Bujon, na koji je u 7.45 časova preduzeo napad 1-vi streljački puk pod komandom potpukovnika Balka i brzo ga zauzeo. Most na reci Samoa su Francuzi digli u vazduh, ali je voda za tenkove bila na više mesta gazna. Diviziski pioniri su odmah počeli sa podizanjem novog mosta. Pošto sam bio zadovoljan preduzetim merama, produžio sam za tenkovima preko reke u pravcu Sedana, ali sam morao, ipak zbog miniranog puta da se opet vratim za Bujon. U južnom delu grada doživeo sam prvi neprijateljski vazdušni napad na tek podignuti most 1-ve oklopne divizije. Srećom, most nije pogoden, ali je nekoliko zgrada zapaljeno.

Odatle sam produžio, kroz šumu, ka 10 oklopnoj diviziji koja je izvršila prelaz reke Semoa na otseku Kinjon — Herbemon. Dospevši do njenih prednjih delova, lično

sam bio svedok borbe koju je vodio njen izviđački odred za ovlađivanje graničnim utvrđenjima. Neposredno za izviđačkim delovima nastupali su strelci sa hrabrim komandantom brigade, pukovnikom Fišerom, na čelu, za kojim je ubrzo išao i komandant divizije, general Šaal. Smelo nastupanje divizije pod komandom njenih oficira činilo je najbolji utisak. Posle kraćeg vremena zauzeli smo u šumi utvrđene položaje. Nastupanje je produženo preko La Šapele na Bazej Balan. Mogao sam se spokojno vratiti na korpusno komandno mesto u Bujon.

Moj načelnik štaba, pukovnik Nering, u međuvremenu se instalirao u hotelu »Panorama« odakle se imao divan pogled na živopisnu dolinu reke Semoa. U zajedničkoj radnoj sobi moj sto je bio postavljen u uglu koji je bio sav ukrašen lovačkim trofejima. Čim smo otpočeli rad, odjeknuo je čitav niz eksplozija. Opet napad iz vazduha! Kao da ovo ne beše dosta, jer se zapalila i jedna inžinjeriska transportna kolona koja je nosila upaljače, eksploziv, mine i ručne bombe tako da se nastavila detonacija. Od silnog potresa otkačila se od zida ogromna glava divljeg vepra, koja je iznad mene visila, i za dlaku što se nije sa ostalim trofejima sručila na mene. Od prozora sa lepim pogledom, kraj koga sam sedeо, poleteli su parćići na mene. Dalji opstanak tu, zaista je postao neugodan, te smo odlučili da promenimo mesto stovanja. Izabrali smo jedan mali hotel, na uzvišenju severno od Bujona, u kome je bio smešten štab 1-vog tenkovskog puka. Kada sam otišao da ga vidim, upozorio me komandant taktičkog vazduhoplovstva, general fon Šuterhajm, koji tek što je bio prispeo, da je ova zgrada jako izložena. Još dok smo nas dvojica razgovarali, pojavi se jedna belgiska eskadrila i bombama zasu bivak tenkovskog puka. Gubici su, istina, bili neznatni, ali smo mi bili spremni da slušamo Šuterhajmova upozorenja. Zato smo se odatile pomerili dalje na sever, u obližnje selo, Belvo Noarfonten.

Pre nego što je otpočelo ovo naše novo preseljenje, doletela je naša »roda« sa naređenjem da s njom odmah odletim na komandno mesto Oklopne grupe generala

fon Klajsta radi prijema zapovesti. Tamo sam dobio zapovest da idućeg dana, 13 maja 1940, u 16 časova, preduzmem napad za prelaz preko Meze. Moja 1 i 10 oklopna divizija, do tog časa, mogle su biti spremne za napad, ali to nije bilo sigurno za 2 oklopnu diviziju koja je imala teškoće na reci Semoa. Ja sam izvestio o ovoj okolnosti, koja je, s obzirom na slabe snage za napad, bila vrlo važna. No general fon Klajst je ostao pri svojoj odluci i ja sam morao priznati da će, možda, biti korisnije da se odmah iz marša pređe u napad, bez ikakvog čekanja na završetak prikupljanja i razvoj snaga. Međutim, dalja zapovest je bila mnogo neugodnija: general fon Klajst i vazduhoplovni general Šperle, ne znajući za moj sporazum sa generalom Lercerom, odlučili su da se na početku artiljeriske pripreme izvrši samo jedan nalet sa masovnim bombardovanjem. Na taj način, ceo moj plan je bio doveden u pitanje, jer je izostalo ono dugotrajno neutralisanje neprijateljske artiljerije koje je bilo naročito ugovoreno. Zato sam odlučno bio protiv i molio da se ostane pri mom prvobitnom planu, na kome je ceo napad baziran. General fon Klajst je i ovaj moj zahtev odbio i ja sam se vratio opet »rodom« na svoje komandno mesto samo sa drugim pilotom. Ovaj mladi čovek mi je tvrdio da zna »rodino« uzletište odakle sam poleteo, ali ga u sumrak nije mogao naći, tako da sam se vrlo brzo našao sa druge strane Meze, leteći pozadi francuskih položaja sa nelagodnim osećanjem u jednom nenaoružanom i sporom aviončiću. Tada sam oštro podviknuo svome pilotu da udari na sever i da me odmah vodi na moje uzletište, što mu je sada potpuno uspelo.

Kada sam stigao na svoje komandno mesto, sa velikom brzinom sam preduzeo razradu zapovesti. S obzirom na vrlo kratko vreme, koje smo za ovo imali na raspolaganju, pomogli smo se elaboratom za ratne igre iz Koblenca, u kome smo već imali gotove zapovesti, te smo u njima udarili samo nov datum i čas, i potom ih razaslali. One su u svemu odgovarale stvarnoj situaciji. Sam početak napada bio je predviđen za 10 časova, dok je sada

stvarno mogao početi tek u 16 časova. 1 i 10 oklopna divizija su na isti način postupile, te je izdavanje zapovesti, blagodareći ovoj okolnosti, bilo brzo i lako (vidi Prilog 4).

Uveče, 12 maja, 1 i 10 oklopna divizija su zauzele severnu obalu reke Meze i istoriski grad i tvrđavu Sedan. Noć je upotrebljena za pripreme i postavljanje na vatrene položaje korpusne i grupne artiljerije. Težište napada je ležalo na 1 oklopnoj diviziji, koja je bila ojačana: pešadijskim pukom »Velika Nemačka«, korpusnom artiljerijom, kao i teškim artiljerijskim divizionima obeju krilnih divizija. 2 i 10 oklopna divizija su raspolagale, na taj način, za prvi dan napada, samo sa po dva diviziona luke artiljerije. Ovako slaba artiljerija na krilima mora se imati u vidu pri oceni uspeha ovih dveju divizija na dan 13 maja.

Za 13 maj je bilo naređeno premeštanje korpusnog komandnog mesta u La Šapel (vidi Prilog 5).

Pre podne sam prvo otisao do komandnog mesta 1 oklopne divizije da se uverim o stanju priprema. Posle toga sam otisao preko delimično miniranog zemljišta, koje su šoferi moje pratnje raščišćavali, i kroz artiljerisku vatru sa francuskih utvrđenja, do 2 oklopne divizije u Siniju. Čelo ove divizije je bilo dostiglo francusku granicu. U podne sam bio u La-Šapeli, gde je u međuvremenu prispeo i štab korpusa.

U 15.30 časova otisao sam kroz vatru francuske artiljerije do jedne istaknute osmatračnice 10 oklopne divizije da bih osmotrio dejstvo svoje artiljerije, kao i rad vazduhoplovstva. U 16 časova otpočeo je napad sa zavidnom vatrenom pripremom, bar za naše ondašnje prilike. Sa osobitom napetošću čekao sam napad vazduhoplovstva. Avioni su se pojavili tačno na vreme, ali je moje ushićenje bilo neopisivo kada sam video samo nekoliko eskadrila bombardera i »štuka«, pod zaštitom lovaca, koje su otpočele da dejstvuju u svemu onako kako je to bilo ugovorenno na ratnoj igri sa generalom Lercerom. Da nije general fon Klajst ipak izmenio svoju odluku, ili, da li je uopšte dobivena njegova zapovest o izmenjenom na-

čini dejstva? No, s obzirom da su vazduhoplovci dejstvovali, po mom mišljenju, sasvim u korist našeg napada, meni je lagnulo.

No, sada sam želeo da posmatram prelaz pešadije preko Meze. Kako se njen prelaz privodio kraju, otišao sam za Sen Manž (St. Menges), a odatle preko Floinga, do mesta predviđenog za prelaz 1 oklopne divizije. S prvim jurišnim čamcima, koji su spušteni na vodu, i ja sam prešao reku. Na onostranoj obali sam našao energičnog i hrabrog komandańta 1 streljačkog puka, potpukovnika Balka sa štabom. Tu sam bio dočekan veselim dobacivanjem da je »zabranjeno prevoženje u gondolama preko Meze«. Istina je da sam i ja bio upotrebio ove reči za vreme pripremnih vežbi za prelaz preko ove reke, jer su mi shvatanja nekih mladih oficira izgledala isuviše lakkomislena. Sada se, međutim, pokazalo da su oni pravilno cenili situaciju.

Napad 1 streljačkog puka i dalje ulevo pešadiskog puka »Velika Nemačka« odvijao se svemu kao na nekoj smotri na egzercirištu. Francuska artiljerija je bila neprekidnim napadima »štuka« i bombardera skoro potpuno onemogućena. Bunkeri na Mezi su pomoću protivtenkovskih i protivavionskih oruđa učutkani, a neprijateljski mitraljezi su bili pritisnuti našim teškim naoružanjem i artiljerijom. Mada je teren bio pretežno od livada, bez ikakvog prirodnog zaklona, naši su gubici bili vrlo mali. Do pada mraka je u utvrđenjima napravljen dubok prođor. Jedinice su dobine zadatak da produže napad i noću, bez ikakvog zadržavanja, i ja sam mogao verovati da će one ovu zapovest u potpunosti izvršiti. Do 23 časa one su zauzele Ševež (Cheveuges) i jedan deo šume Marfe, a zapadno od Vadlenkura doprle su do francuske glavne linije odbrane. Zadovoljan i ponosan na sve ovo što sam video, otišao sam na komandno mesto korpusa u Garenšku šumu, gde sam stigao na vreme da preživim još jedan vazdušni napad na putu kod La Šapele, posle čega sam pregledao izveštaje sa krila.

Desno je 2 oklopna divizija bila stupila u borbu samo svojim prednjim delovima — izviđačkim odredom i motociklističkim bataljonom — kao i svojom teškom artiljerijom. Sa svojim nedovoljnim snagama i sredstvima ona nije uspela da izvrši prelaz. 1 oklopna divizija je bila sa celom streljačkom brigadom na desnoj obali reke Meze, kuda su imali da se prebace artiljerija i tenkovi čim most za prelaz bude gotov. Pešadijski puk »Velika Nemačka« takođe je bio sa one strane Meze. 10 oklopna divizija je prešla reku i obrazovala jedan manji mostobran, ali je usled slabe artiljeriske podrške imala težak dan. Naročito je bila teška flankirajuća vatrica sa »Mažinovljeve linije« južno od Duzi Karinjana. Iduće jutro joj je moralno do neti, kao i 2 oklopnoj diviziji, znatno olakšanje. Jaka korpusna protivavionska artiljerija bila je za vreme noći dovedena na vatrene položaje na mestu prelaza Meze, pošto se od 14 maja više nije moglo računati ni na kakvu pomoć vazduhoplovstva koje je moralno biti na drugoj strani angažovano.

U toku noći sam pozvao generala Lercera da me obavesti o razlozima za onaku upotrebu vazduhoplovstva i da mu se zahvalim za izvanrednu podršku, koja je toliko mnogo doprinela našem uspehu. Tada sam saznao da je Šperleova zapovest bila suviše kasno stigla da bi na vreme dospela do eskadrila, te ju je general Lercer zbog toga opravdano zadržao. Istog sam trenutka telegrafisao Bušu, koji je u svoje vreme, na konferenciji kod Hitlera, u Berlinu, izražavao sumnju da će ja uspeti da pređem Mezu. Javio sam mu za uspeh mojih jedinica i dobio vrlo srdačan odgovor. Na kraju, zahvalio sam se svojim saradnicima u štabu na njihovom požrtvovanom pomaganju (vidi *Prilog 6*).

14 maja ujutro izvestila je hrabra 1 oklopna divizija da je u toku noći uspela znatno da proširi svoj prođor i da prođe Šemeri. Tako sam se i ja uputio za Šemeri. Na Mezi je bilo na hiljade zarobljenika. U Šemeriju sam prisustvovao izdavanju zapovesti od strane komandanta 1 oklopne divizije svojim potčinjenim. Na vest da su

jake francuske tenkovske snage u pokretu, 1 oklopna divizija je uputila sve raspoložive tenkove u napad pravcem na Ston, dok sam se ja vratio na most na Mezi, gde sam naredio da mi dođe operativni deo štaba. Tu sam naredio da 2 oklopna brigada odmah pređe reku i uputi se za 1-vom oklopnom divizijom tako da se francuski napad može dočekati sa što više snaga. I zaista, napadi su odbijeni kod Bilsona, gde je uništeno 20, a kod Šemerija 50 tenkova. Pešadijski puk »Velika Nemačka« je zauzeo Bilson i odatle dalje otišao za Viler Mezonsel. Odmah po mom odlasku, napale su, nažalost, nemačke »štuke« na prikupljene trupe u Šemeriju i tom prilikom nanele im teške gubitke.

U međuvremenu je 2 oklopna divizija prešla Mezu kod Donšerija i sada vodila borbe za ovlađivanje platoom na njenoj južnoj obali. Ja sam se uputio ka mestu borbe da lično osmotrim situaciju, pri čemu sam sreo odgovorne komandante, pukovnike fon Fersta i fon Pritvica, na čelima svojih jedinica, a zatim se vratio na Mezu. Tu je sada došlo do žestokog neprijateljskog bombardovanja iz vazduha. Ali veoma hrabrim britanskim i francuskim vazduhoplovциma ipak nije uspelo da pogode most na Mezi, mada su pretrpeli vrlo velike gubitke. Naša protivtenkovska artiljerija, svojim odličnim gađanjem, imala je značajan dan. Do naveče imala je oko 150 oborenih neprijateljskih aviona. Komandant protivavionskog puka je docnije za ovaj uspeh dobio Riterski krst.

2 oklopna divizija je u međuvremenu produžila prelaz preko reke. U podne je na našu opštu radost došao komandant Grupe armija, general-pukovnik fon Rundštet da se lično uveri o situaciji. Na mostu sam mu raportirao, baš za vreme jednog novog vazdušnog napada. On me zapita ozbiljno: »Je li ovde stalno ovako? Mirne savesti sam mu dao potvrđan odgovor. Na to je on uputio veoma srdačne reči priznanja za hrabre trupe.

Posle toga ponovo sam otišao kod 1 oklopne divizije, gde sam zatekao komandanta divizije u pratnji njegovog prvog generalštabnog oficira, majora Venka, i postavio

mu pitanje, da li može cela njegova divizija da se okreće na zapad ili se jedan njen deo još mora zadržati istočno od Ardenskog kanala, kao bočno obezbeđenje sa juga? Za vreme razmišljanja, major Venk dobaci: »Klotzen, nicht Kleckern!«, kako sam ja često imao običaj u narečju da kažem (tj. udariti skupljenom pesnicom, a ne prestima). Sa ovim je i pitanje bilo rešeno. 1 i 2 oklopna divizija su odmah dobole zapovest da se celokupnim snagama okrenu na zapad, da pređu Ardenski kanal i da prodiru na zapad sa zadatkom da dovrše proboj francuskog fronta. U cilju usklađivanja pokreta obeju diviziju, prvo sam otišao u štab 2 oklopne divizije u Šato-Rokanu, na platou Meze, iznad Donšerija. Odatle se imala dobra preglednost kako na podilaženje, tako i na napad 2 oklopne divizije u toku 13 i 14 maja. Čudio sam se da francuska dalekometna artiljerija sa »Mažinovljeve linije« nije naše podilaženje jače tučla i ometala. Uspeh našeg napada, s obzirom na ovakve uslove neprijateljskog položaja, i danas mi izgleda kao neko čudo.

Popodne sam se vratio na komandno mesto korpusa da bih organizovao rad divizije za 15 maj. Neposredno pozadi mog korpusa, kretao se 41 armiski korpus generala fon Rajnharta, koji je od 12 maja bio postavljen udesno od mog 19 armiskog korpusa, na pravcu Mezijer — Šarlvil. On je forsirao Mezu 13 maja i sada je vodio borbe dalje prema zapadu. 14 armiski korpus generala fon Vittershajma bio je neposredno pozadi mog korpusa i morao je uskoro da izbije na reku Mezu.

1 oklopna divizija je uspela do večeri da prede sa jakim delovima Ardenski kanal i da zauzme Singli i Vendres uprkos jačeg neprijateljskog otpora. 10 oklopna divizija je sa svojim tenkovima prešla liniju Mezonsel — Rokur i Flaba, a glavnim snagama izbila na uzvišenje južno od linije Bilson — Telon, pri čemu je zaplenila preko 40 topova.

Zadatak 19 armiskog korpusa je bio u tome da ovlađa visovima kod Stona, te da neprijateљu onemogući svaki razvoj za napad na mostove južno od Meze, kao i da omo-

gući pristižućim snagama nesmetan prelaz preko reke. Napad na pomenute visove razvio se 14 maja u teške borbe kod pešadiskog puka »Velika Nemačka« i 10 oklopne divizije. Selo Ston je više puta prelazilo iz ruke u ruke. 15 maja su sve ove borbe bile okončane (vidi *Pri-log 7*).

15 maja u 4 časa došao je na moje korpusno komandno mesto general fon Vittershajm da traži smenjivanje mojih jedinica sa njegovim u mostobranu Meze, južno od Sedana. Posle kraćeg izlaganja situacije, otišli smo zajedno na komandno mesto 10 oklopne divizije u Bilson. General Šaal je bio napred, kod svojih jedinica. Prvi generalstabni oficir divizije, izvrsni potpukovnik baron fon Libenštajn, izložio nam je tešku situaciju i sa mnogo strpljenja je detaljno odgovorio na sva pitanja generala koji je došao da nas smeni. Najzad, u vezi sa pitanjem smene, bilo je rešeno da 10 oklopna divizija i pešadiski puk »Velika Nemačka« ostanu pod komandom 14 armiskog korpusa sve dok ih jedinice ovog korpusa ne budu smenile. Na taj način, ja sam idućih nekoliko dana u pogledu komandovanja bio ograničen samo na 1 i 2 oklopne divizije.

10 oklopna divizija sa pridatim joj pešadiskim pukom »Velika Nemačka« dobila je zadatak da obezbedi južni bok 19 armiskog korpusa na liniji: Ardenski kanal — Visovi kod Stona — brana na reci Mezi, južno od Vilmontrija. U toku 15 maja ova je divizija pojačana prednjim delovima 29 pešadijske motorizovane divizije.

Sa komandnog mesta 10 oklopne divizije otišao sam za Ston kod pešadiskog puka »Velika Nemačka«. Tu je bio baš jedan francuski napad u toku tako da nisam nikoga našao. Znaci nervoze su se prilično ispoljavali, ali je ipak položaj definitivno održan. Posle toga sam otišao na novo korpusno komandno mesto u jednom šumarku kod Saponja, već južno od reke Meze. Noć je protekla, suprotno mome očekivanju, veoma burno, ali ne zbog dejstva neprijatelja, već zbog sopstvenih teškoća u komandovanju. Klajstova oklopna grupa je bila naredila da se

obustave dalji pokreti i da se ostane u mostobranu. Ja se nisam htio niti mogao složiti sa ovakvom zapovešću, jer je ona vodila kompromitovanju iznenađenja i celog početnog uspeha. Stoga sam prvo stupio u vezu sa načelnikom štaba Oklopne grupe, pukovnikom Cajclerom, pa kako ovo nije pomoglo, zatražio sam neposrednu vezu sa generalom fon Klajstom i zahtevao da se povuče ova zapovest o obustavljanju daljeg pokreta. Razgovor je dobio veoma žustar karakter i mnoge su stvari više puta ponovljene. Najzad, general fon Klajst se saglasio da se pokreti nastave još 24 časa, kako bi se mostobran dovoljno proširio za potrebe pristižućih streljačkih korpusa. Najzad, morao sam da govorim i o Henčovoj misiji i da potsetim na »čudo na Marni« iz 1914 godine. Ovo potsećanje je verovatno bilo neprijatno Oklopnoj grupi.

Srećan što sam izborio dozvolu za dalje nadiranje, otišao sam u rano jutro 16 maja u štab 1 oklopne divizije. Put me vodio preko Vandreša za Omom. Situacija na frontu još nije bila jasna. Samo se znalo da su u toku noći vođene vrlo jake borbe za Buvelmon. Dakle, napad za Buvelmon! Na ulici zapaljenog Buvelmona sreo sam komandanta puka, potpukovnika Balka, koji mi je opisao događaje iz protekle noći. Trupe su zaista bile premorene, pošto od 9 maja one nisu imale nijednu slobodnu noć za odmor. Municipije je bilo ponestalo. Ljudstvo prednjih linija je formalno spavalo u svojim streljačkim zaklonima. I sam potpukovnik Balk, u kratkom kaputu za vetrar, sa čvornovatim štapom u ruci, ispričao mi je da je selo Buvelmon zauzeto noćas tek pošto je na prigovor svojih oficira što se produžuje napad, lično odgovorio: »Onda će ja sam poći da osvojim ovo selo!« i otišao je. Posle toga je njegovo ljudstvo pošlo za njim. Njegovo zaprašeno i izgaravljeni lice sa zakrvavljenim očima dokazivalo je da je preživeo jedan težak dan i neprospavanu noć. Za ovaj podvig on je dobio Riterски krst. Neprijatelj, koji se sastojao od jedne dobre normandiske divizije i jedne brigade afričkih spahijsa, vrlo se hrabro borio. Njegovi su mitraljezi još brisali po seoskim ulicama.

ma i putevima, ali je njegova artiljerija od pre izvesnog vremena skoro potpuno začutala. Balk se slagao sa mojom ocenom da je neprijateljski otpor bio na izdisaju.

To isto prepodne pala nam je u ruke i jedna francuska zapovest, ako se ne varam, sa potpisom baš generala Gamlena, koja je sadržavala ove reči: »Bujica nemackih tenkova se najzad mora zaustaviti!« Ova me je zapovest još više učvrstila u ubeđenju da treba nastaviti napad svim snagama, pošto je bilo očevidno da francuske snage odbrane zadaju ozbiljne brige njihovoј Vrhovnoj komandi. Stoga se sada nije smelo odugovlačiti niti čekati!

Naredio sam da se starešine i vojnici postroje po četama da ih upoznam sa zaplenjenom zapovešću i da im objasnim značaj i potrebu za brzim produženjem napada. U isto vreme sam im zahvalio za njihove napore i postignute uspehe i zahtevao da napregnu sve sile za potpuno dovršenje pobeđe. Posle toga sam naredio da odu ka svojim vozilima i produže pokret.

Ratna neizvesnost nas je držala jedno vreme, ali se ubrzo saznalo pravo stanje kod neprijatelja. Dobili smo punu slobodu akcije, i otpočelo je brzo gonjenje neprijatelja. U Poa-Teronu sretoh pomoćnika načelnika štaba 2 oklopne divizije, potpukovnika fon Kvasta, koji me je obavestio o situaciji, posle čega sam otisao za Novion Porsien a odatle za Monkorne. Za vreme ovog puta prestigao sam jednu kolonu na maršu 1 oklopne divizije. Ljudstvu je bilo jasno da se radilo o našem uspelom proboru i velikoj pobeđi. Vojnici su klicali i u prolazu mirovnikivali, što se često moglo čuti samo u drugim kolima mog štaba, koja su išla za mojim kolima: »Druže, videl' našeg starog?« »To je brzi Hajnc!« i slično. Moral je bio izvanredan.

Na trgu u Monkorneu sretoh se sa generalom Kemfom, komandantom 6 oklopne divizije Rajnhartovog korpusa, čije su trupe posle prelaza reke Meze ovde stigle jednovremeno sa mojim jedinicama. Stoga su putevi sada morali biti deljeni na tri oklopne divizije (6, 2 i 1 divizija),

koje su se u svom nezadrživom pokretu na zapad stekle u ovom mestu. Kako od štaba Klajstove oklopne grupe nije dobivena nikakva linija razgraničenja između korpusa, brzo smo se na licu mesta sporazumeli i nastavili dalje gonjenje do poslednje kapi benzina. Moji prednji delovi su stigli do Marla i Dersija.*)

U međuvremenu sam naredio mojim pratiocima da pretraže kuće na trgu, iz kojih su za tren oka isterali nekoliko stotina zarobljenika, Francuza iz raznih jedinica, kojima se zbog naše pojave ogledalo iznenadenje na licu. Jedna neprijateljska četa tenkova, koja je pokušala sa jugozapada da prodre u grad, bila je zarobljena. Ona je pripadala de Golovoj diviziji o kojoj smo dobili obaveštenja da se nalazila u rejonu severno od Lana (Laona). U malom selu Soazu, istočno od Monkornea, odmah smo postavili korpusno komandno mesto. Sa štabovima 1 i 2 oklopne divizije imao sam radiovezu. Oklopna grupa je takođe radijem izveštena o dnevnim događajima, kao i o nameri da se 17. maja nastavi gonjenje (vidi Prilog 8 i skicu 3a).

Posle sjajnog uspeha od 16. maja i istovremene pobjede 41. armiskog korpusa, bilo je neshvatljivo da su se moji pretpostavljeni još mogli zadovoljavati držanjem mostobrana na Mezi i čekati dolazak pešadijskih korpusa. Ja sam stalno bio u mislima, koje sam još u martu izložio na referisanju Hitleru, tj. da se proboj dovrši i da se nigde ne stane dok se ne izbjije na Lamanš. Zato nisam mogao sebi pretstaviti da se čak i Hitler, koji je bio usvojio smeli Manštajnov plan napada i koji nije nikakvu primedbu stavio na moju zamisao za izvršenje proboga, sada mogao dobiti neki strah pred svojom vlastitom hrabrošću i naređiti da se pokret odmah zaustavi! Međutim, ja sam te večeri bio u velikoj zabludi o čemu sam se tek idućeg jutra uverio.

17. maja u rano jutro izvešten sam iz štaba Oklopne grupe da se pokret trupa odmah zaustavi, a ja lično u

*) Znači, toga dana su prešli oko 65 km, a od Sedana oko 90 km — Prim. prev.

7 časova, da sačekam generala Klajsta na »rođinom« uzletištu i da mu podnesem raport o situaciji. Komandant je došao tačno na vreme i, ne pozdravivši se, počeo je oštro da mi prebacuje da se ja suprotstavljam operativnoj zamisli pretpostavljene komande. Uspesi trupa nisu ni-jednom reči pomenuti. Pošto je prvi »juriš« prošao i nastao jedan mali predah, ja sam zatražio da budem smenjen sa svog položaja komandanta korpusa. General fon Klajst je prvo ustuknuo, a potom se saglasio i naredio mi da predam komandu sledećem najstarijem generalu. Naš je razgovor time bio završen. Otišao sam natrag na svoje komandno mesto i zamolio generala Fajela da dođe u štab da mu predam komandu.

Odmah sam radijem izvestio komandanta Grupe armija, generala fon Rundšteta, da bih mu došao na raport oko podne, čim predam komandu korpusa. Međutim, odmah sam dobio odgovor da ostanem na svom položaju i dočekam dolazak generala fon Lista, komandanta 12 armije koja je nastupala za nama. On je imao nalog da raspravi slučaj. Do dolaska general-pukovnika fon Lista bilo je naređeno da se obustavi svaki pokret jedinica. Major Venk, koji je bio došao da primi zapovest za svoju diviziju, u povratku je potpao pod vatru jednog neprijateljskog tenka i ranjen je u nogu. Potom je general Fajel prispeo i ja sam ga upoznao sa situacijom. Odmah podne prispeo je i general-pukovnik fon List i upitao što se to zbilo. Ja sam ga o svemu obavestio. On mi je saopštio da, po naređenju general-pukovnika fon Rundšeta, ne predajem komandu i objasnio je da je Vrhovna komanda vojske naredila da se pokret obustavi, što se prema tome mora poslušati. On je potpuno shvatio moje razloge za produženje pokreta i saglasio se u ime Grupe armija da se bar borbena izviđanja nastave. Međutim, korpusno komandno mesto je moralо u svakom slučaju i dalje da ostane na svom dosadašnjem mestu, spremno za prijem novih zapovesti. To je ipak bilo nešto čime se moglo otpočeti, i ja sam bio jako zahvalan general-pukovniku fon Listu za sve što je učinio. Zatim sam ga

zamolio da raspravi moj konflikt sa komandantom Oklopne grupe, generalom Klajstom. Posle toga sam uputio svoja »borbena izviđanja«. Komandno mesto korpusa je ostalo na svom starom mestu, u Soazu. Ono je bilo telefonom vezano sa mojim istaknutim delom štaba tako da se pri izdavanju zapovesti nisam morao služiti radijem čime sam izbegao mogućnost da budem uhvaćen od prislušne službe Vrhovne komande vojske i Vrhovne komande oružanih snaga.

Još pre nego što je 17 maja ujutru dobivena zapovest za obustavljanje pokreta, 1 oklopna divizija je bila zauzela Ribemon na reci Oazi i Kreši na Seri (Serre). Prednji delovi 10 oklopne divizije, smenjeni južno od Sedana, dostigli su Frajikur i Sols Monklen. U veče 17 maja uspeло se još i sa obrazovanjem mostobrana na Oazi, kod Moja*) (vidi Prilog 9).

18 maja u 9 časova je stigla 2 oklopna divizija u Sen Kanten. Levo od 2 oklopne divizije nastupala je ovog dana jednovremeno preko Oaze u pravcu Perona i 1 oklopna divizija. 10 oklopna divizija je nadirala stepenom unazad i levo od prednjih divizija, takođe na Peron. 1 oklopna divizija je uspela 19 maja ujutru da obrazuje sebi na Somi mostobran kod Perona. Nekoliko francuskih štabova, koji su se radi izviđanja kretali ka Peronu, pali su u nemačko zarobljeništvo (vidi Prilog 10 i 11.).

Istaknuto komandno mesto je postavljeno u Viler le Sek.

19 maja izbili smo na poprište bitke na Somi iz Prvog svetskog rata. Za vreme dosadašnjeg nadiranja severno od reke Ene (Aines), Sere (Serre) i sada Some, ove su reke igrale ulogu bočnog obezbeđenja prema našem levom otvorenom boku, pored izviđačkih patrola, lovaca tenkova i pionira koji su ovu ulogu vršili.

Opasnost sa ovog boka nije bila velika. Mi smo znali za francusku 4 oklopnu diviziju, jednu novu formaciju pod komandom generala de Gola, za koju se saznalo 16

*) Selo Moj (Moy) se nalazi na 24 km zapadno od Dersija a 112 km od Sedana. — Prim prev.

maja i koja se, kako je već pomenuto, prvo pojavila kod Monkornea. Idućih nekoliko dana de Gol je ostao prema nama, a 19 maja su neki njegovi tenkovi prodrli do na 2 km od mog istaknutog komandnog mesta u šumi Holmon, koje je bilo obezbeđeno samo sa nekoliko lakih protitenkovskih oruđa kalibra 20 mm. Tada sam preživeo nekoliko nelagodnih časova, dok opasni posetioci ne skretoše sa našeg pravca. Takođe smo znali i za francusku rezervnu armiju, čija je jačina iznosila 8 pešadijskih divizija i koje se prikupljaju u rejonu Pariza. Mi nismo računali sa mogućnošću da bi general Frer mogao da se krene protiv nas sve dok smo i sami u pokretu. On je imao, prema francuskoj doktrini, svakako prvo da sačeka da se o neprijatelju iskristališu tačni podaci pre nego što bi ma šta preuzeo. Prema tome, trebalo ga je i dalje ostaviti u neizvesnosti. Ovo je uspelo blagodareći u prvom redu našem neprekidnom nastupanju.

19 armiski korpus je izbio 19 maja 1940 uveče na liniјu Kambre — Peron — Ham. 10 oklopna divizija je preuzeala obezbeđenje levog boka, koji je stalno postajao sve dublji, smenivši u toku noći 19/20 maja delove 1 oklopne divizije, koji su dosada vršili ovo obezbeđenje. Korpusno komandno mesto je premešteno za Marlevil. Ovoga dana je moj korpus, najzad, ponovo dobio slobodu kretanja sa zadatkom da 20 maja nadire u pravcu Amjena. Sada je 10 oklopna divizija dobila zadatak da proširi obezbeđenje levog boka do Korbija, istočno od Amjena. Njene dosadašnje položaje preuzela je 29 motorizovana pešadijska divizija. 1 oklopna divizija je upućena na Amjen sa zadatkom da odmah obrazuje mostobran na južnoj obali Some. 2 oklopna divizija je dobila zadatak da preko Alberta nadire na Abevil i da tamo u isto vreme obrazuje mostobran na Somi, čisteći od neprijatelja teren sve do morske obale. Granica između 2 i 1 oklopne divizije isla je linijom: Kombl — Longval — Pozijer — Varen — Pišviler — Kanapl — Fliksekür — reka Soma.

Odbranbeni otseci na Somi su bili, i to:

— 2 oklopne divizije od ušća Some do Fliksekura (isključno);

— 1 oklopne divizije od Fliksekura do ušća Avre u Somu (istočno od Amjena); i

— 10 oklopne divizije od ušća Avre do Perona.

Po mom proračunu, 1 oklopna divizija je mogla biti oko 9 časova spremna za napad na Amjen. Stoga sam naredio za svoja kola polazak u 5 časova, jer sam želeo da prisustvujem ovom istoriskom činu. Moji oficiri štaba su smatrali da će to biti prerano, pa su predlagali jedno docnije vreme. No, ja sam ostao pri svome i bio sam u pravu (vidi Prilog 12 i 13).

Kada sam 20 maja u 8.45 časova stigao do severne ivice amjenskog predgrađa, 1 oklopna divizija je baš otpočinjala svoj napad. Još na putu za Amjen, u Peronu sam se uverio da je 10 oklopna divizija bila stigla. Tu sam čuo interesantan slučaj kako je 1 oklopna divizija smenjena. Njena posada mostobrana se povukla pre nego što je i stigla smena, jer je potpukovnik Balk, komandant mostobrana, smatrao da je važnije da na vreme stigne za napad na Amjen, nego da obezbeđuje mostobran. Pukovnik Landgraf, koji je imao da izvrši smenu, bio je strašno ljut na ovaku lakomislenost, kao i na Balkov odgovor na njegovo prebacivanje, koji je glasio: »Pa zauzmite mostobran ponovo. I ja sam ga morao osvajati!« Neprijatelj je, srećom, dozvolio Landgrafu da bez borbe ponovo posedne napušteno zemljište. Na daljem putu za Amjen, obišao sam naselje Alber, koje je neprijatelj još držao, pretičući bezbrojne kolone izbeglica.

Napad 1 oklopne divizije je dobro napredovao tako da su oko podne grad i mostobran 7 km dubine već bili u našim rukama. Bacio sam letimičan pogled na zauzeto zemljište i grad, naročito na njegovu veličanstvenu katedralu i brzo se vratio za Alber gde sam očekivao 2 oklopne divizije. Usput sam sreo reku izbeglica i mojih nastupajućih kolona, kao i čitav niz neprijateljskih vozila, koja su se, pod zaklonom oblaka od prašine, ubacila u

nemačku marševsku kolonu i nadala da se na ovaj način ipak nekako dokopaju Pariza i izbegnu odlazak u zaro-bljeništvo. Za tren oka sam tu zarobio 15 Engleza (vidi Prilog 14).

U gradu Alberu sreo sam generala Fajela. 2 oklopna divizija je zarobila jednu englesku bateriju na egzerci-rištu koja je bila snabdevena samo egzercirnom (mane-varskom) municijom, jer tog dana niko nije računao sa našim dolaskom. Zarobljenici raznih narodnosti ispunjava-vali su trg i prilaze ka njemu. Razmišljanja kod 2 oklopne divizije da li zbog oskudice u benzinu da produži marš, brzo su prestala, jer sam joj izdao zapovest da se odmah krene i još istog dana stigne u Abevil. Ovaj je cilj divizija dostigla oko 19 časova, krećući se pravcem: Dulen — Bernavil — Bomec — Sen Rikije*). Po dolasku u Abevil divizija je napadom naših aviona bila dovedena u neprijatnu situaciju. Pošto sam našao komandanta 2 oklopne brigade, hladnokrvnog pukovnika fon Pritvi-ca, i uverio se da je sve rešeno za odlazak u Abevil, otišao sam za Kverije, severoistočno od Amjena, gde je već bilo premešteno korpusno komandno mesto. I ovde smo izdržali napad od naših vlastitih aviona. Naši odani protiv-avionci su otvorili vatru i oborili jednog nesmotrenog nasrtljivca, što pretstavlja jedan nemio slučaj. Posada od dva čoveka se spasla padobranom i bila je vrlo iznenađena kada je videla da ih ja čekam na zemlji. Posle pr-vog i nelagodnog dela našeg razgovora, okrepio sam ove

*) Piščeva primedba u engleskom izdanju ovog dela, na str. 113, glasi: »Komandant divizije je bio u zabludi, misleći da mu jedinice nemaju goriva. Podelom benzina po jedinicama videlo se da se može nastaviti pokret. Ovo pokazuje da ne treba uvek verovati izveštajima: »Nemamo benzina!« Obična je pojava da ga još ima. Ali ga »nema«, ako je trupa premorena. Ovo je bila opštepoznata pojava kod prednjih odreda i prethodnica. Za vreme operacija u Francuskoj nije se oskudevalo u benzinu. Dobrim funkcionisanjem štabne službe ovo je izbegnuto. Međutim, u daljem toku rata mi smo često oskudevali u gorivu zbog rušenja naše industrije. Ali je u 1940 godini moglo biti samo pitanje transporta koje nije bilo teško rešiti.«

mladiće čašom šampanjca. Nažalost, svojim dejstvom iz vazduha oni su mi uništili na zemlji tek prispeli novi izviđački aparat.

Iste noći je bataljon »Špita« (po imenu svog komandanta) iz 2 oklopne divizije izbio preko Noajela, kao prva nemačka jedinica na Atlantik.

Uveče ovog značajnog dana nismo znali u kome pravcu treba nastaviti pokret. Ni štab Oklopne grupe generala fon Klajsta još nije bio dobio nikakvu zapovest za dalje izvođenje operacije. Tako je 21 maj izgubljen u čekanju naređenja. Ja sam ovaj dan iskoristio da osmotrim zauzete prelaze i mostobrane na Somi i da vidim Abevil. Usput sam pitao svoje vojnike kako im se svi dala dosadašnja operacija. »Sasvim dobro«, odgovorio mi je jedan Austrijanac iz 2 oklopne divizije, »samo smo eto ova dva dana protračili niušta«. Nažalost, ovaj vojnik je bio u pravu.

ZAUZIMANJE OBALSKIH PRISTANIŠTA

21 maja 1940 dobivena je zapovest da se nastavi pokret na sever radi zauzimanja obalskih pristaništa. Moja namera je bila da 10 oklopnu diviziju uputim preko Hezdina i Sent-Omera na Denkerk, 1-vu na Kale a 2-gu na Bulonj, ali sam morao odustati od ovog plana, jer je Oklopna grupa svojom zapovešću od 22 maja u 6 časova naredila da 10 oklopna divizija ulazi u rezervu Oklopne grupe. Na taj način, meni su za nastupanje 22 maja stajale na raspolaganju samo 1 i 2 oklopna divizija. Moja molba da se u interesu brzog ovlađivanja obalskim pristaništima ostave sve tri divizije bila je, nažalost, odbijena. Stoga se moralo odustati od brzog upućivanja 10 oklopne divizije za Denkerk. Ovo sam učinio zaista teška srca! 1 oklopna divizija sa u međuvremenu pristiglim pešadiskim pukom »Velika Nemačka« bila je sada upućena preko Samera i Devra na Kale, a 2 oklopna divizija duž obale za Bulonj.

Severno od nas odigrao se 21 maja još jedan važan događaj. Engleski tenkovi su pokušali da se probiju u pravcu Pariza. Oni su kod Arasa naišli na SS-diviziju »Mrtvačka glava« koja još nije bila u vatri, te je nastala prilična panika. Mada tenkovi nisu uspeli da prođu, ovo je dosta uticalo na štab Oklopne grupe fon Klajsta, u kome je došlo do izvesne nervoze, čije se dejstvo nije prenalo na potčinjene jedinice. 41 armiski korpus dostigao je 21 maja sa 8 oklopnom divizijom Hezdin, a sa 6 oklopnom divizijom Boal.

Pokreti su otpočeli u rano jutro 22 maja. U 8 časova je već bila pređena reka Oti u pravcu severa. Nastupanje na sever nije moglo da se nastavi sa svim snagama 1 i 2 oklopne divizije, jer je od obe divizije, a naročito od 2-ge, moralo ostati obezbeđenje mostobrana na Somi, dok ga ne smene jedinice 14 armiskog korpusa generala fon Vetershajma, koga smo u istoj ulozi upoznali i kod Sedenca (vidi Prilog 15 i 16).

22 maja popodne naše su jedinice vodile jake borbe kod Devra, Samera i južno od Bulonja. Pred nama su, uglavnom, bile francuske snage, ali je bilo takođe i britanskih, belgiskih, pa čak i poneki raspršeni Holandanin. Neprijatelj je bio odbačen. Njegovo je vazduhoplovstvo, međutim, bilo vrlo aktivno. Ono nas je bombardovalo i zasipalo vatrom iz svojih oruđa na avionima, dok se naše vazduhoplovstvo retko primećivalo. Njegova su uzletišta bila ostala daleko, a njihovo se brzo premeštanje unapred nije moglo ostvariti. Ipak nam je uspelo da prodremo u Bulonju.

Korpusno komandno mesto je premešteno za Rek.

10 oklopna divizija je sada vraćena pod komandu korpusa. Ja sam odlučio da 1 oklopnu diviziju, skoro prispuštu do Kalea, odmah uputim na Denkerk, a 10 oklopnu diviziju iz rejona Dulana da pošaljem na njeno mesto preko Samera za Kale, za čije se osvajanje još imalo vremena. U ponoć sam putem radija izdao 1 oklopnoj diviziji sledeću pripremnu zapovest: »Do 23. maja u 7 časova prikupiti se severno od potoka Kanš, jer za vama

dolazi 10 oklopna divizija. 2 oklopna divizija je prodrla u Bulonj, a njeni delovi su dospeli 23 maja preko Markiza do Kalea.

1 oklopna divizija ima da izbije na liniju Odrik — Ardr — Kale sa koje će potom da skrene u istočnom pravcu da bi preko Burburvila i Gravelina izbila na otsek Berg — Denkerk. Južno će nadirati 10 oklopna divizija. Izvršenje ove zapovesti ima da bude na ugovoren znak »Marš na istok«. Početak pokreta u 10 časova.

U rano jutro 23 maja izdao sam izvršnu zapovest: »Marš na istok u 10 časova. Udar južno od Kalea Sen Pjer Bruka i Gravelina«.

23 maja je preduzela 1 oklopna divizija svoje nastupanje u pravcu Gravelina pod jakom borbom, dok je 2 oklopna divizija vodila borbe za osvajanje Bulonja. Jurš na grad je imao svoje posebne odlike, jer su stare zidine sprečavale našim tenkovima i samohodnim oruđima da prodru u grad. Pomoću nekih kuhinjskih merdvinia i izvanrednog dejstva jednog protivavionskog topa 88 mm, uspelo se u blizini katedrale da se popne na zid i prodre u grad. Posle toga su vođene borbe u pristaništu za vreme kojih je jedan britanski torpedni čamac od strane jednog našeg tenka potopljen dok ih je više drugih oštećeno.

1 oklopna divizija je 24 maja izbila na Aa-kanal od Holka do morske obale i obrazovala mostobrane kod Holka, Sen Pjer-Bruka, Sen Nikole i Burburvila. 2 oklopna divizija je zauzela ceo Bulonj, dok je 10 oklopna divizija izbila svojim glavnim snagama na liniju Devr — Samer.

Korpusu je sada pridat i motorizovani puk (*Leibstandarte*) »Adof Hitler«. Ovu jedinicu sam uputio na Vaten da bi potpomogla napad 1 oklopne divizije u pravcu Denkerka.

2 oklopna divizija je dobila zapovest da iz Bulonja povuče sve raspoložive snage i da ih uputi pravcem za Vaten. 10 oklopna divizija je opkolila Kale i pripremala je napad na staru obalsku tvrđavu. Obišao sam ovu divi-

ziju to popodne i naredio joj da akciju izvodi planski te da izbegne gubitke. 25. maja je divizija ojačana teškom artiljerijom koja je mogla da se uputi iz Bulonja.

41. armiski korpus generala Rajnharta obrazovao je mostobran kod Sent-Omera na Aa-kanalu.

HITLEROVA SUDBONOSNA ZAPOVEST ZA OBUSTAVLJANJE POKRETA

Ovoga se dana (24. maja 1940) Vrhovna komanda oružanih snaga umešala u izvođenje operacija koje je bilo od kobnih posledica po tok celog rata. Hitler je zaustavio levo krilo oružanih snaga na Aa-kanalu. Prelaz preko ove rečice je bio zabranjen. Razlog za ovakvo naređenje nije nam bio poznat. Zapovest je sadržavala ove reči: »Denkerk se prepusta vazduhoplovstvu. Ako zauzimanje Kalea nađe na teškoće, i njega prepustiti vazduhoplovstvu«.

Ovu zapovest sam citirao po sećanju. Mi smo bili zapanjeni. Ne znajući razloge za ovaku odluku, nije bilo lako suprotstaviti se izvršenju zapovesti. Zato su oklopne divizije dobile naređenje: »Ostati na liniji Kanala. Zastoj iskoristiti za dovođenje u ispravnost ratne opreme«.¹⁾

Jaka neprijateljska aktivnost iz vazduha nije naišla ni ni kakav otpor u našem vazduhoplovstvu.

25. maja ujutru otišao sam u Vaten da potražim puk »Adolf Hitler« i da se uverim o izvršenju zapovesti za obustavljanje pokreta. Kada sam stigao u Vaten, zatekao sam puk gde prelazi preko rečice Aa. Na suprotnoj obali nalazi se uzvišenje od 72 m, zvano Mon de Vaten, koje je na ovom terenu bilo dovoljno visoko da je dominiralo nad celom okolinom. Na uzvišenju sam zatekao u jednoj staroj ruševini komandanta, Sep Ditriha. Na moje pitanje, zašto zapovest nije izvršena, odgovorio mi je da je

¹⁾ Uporedi ovo sa delom: *Im Wehrmachtsführungsstab fon Lossberg*, str. 81 (H. H. Nölke-Verlag, Hamburg).

ovo uzvišenje na suprotnoj obali reke omogućavalo neprijatelju da »sve vidi kao na tanjiru«. Zato se 24 maja Sep Ditrih, po svojoj inicijativi, odlučio da ga na brzu ruku zauzme. Ovaj puk kao i pešadiski puk »Velika Nemačka«, koji je bio ulevo, nastupali su pravcem na Vormhut i Berg. Videći ovako povoljan razvoj, potvrdio sam na licu mesta komandantovu odluku i preuzeo mere da ih 2 oklopna divizija svojim pokretom podrži.

Bulonj je ovog dana u celosti pao u naše ruke. 10 oklopna divizija je vodila borbu za ovlađivanje citadelom u Kaleu. Britanski komandant, brigadni general Nikolson, na poziv da se predava, dao je lakonski odgovor: *The answer is no, as it is the British army's duty to fight as well as it is the German's.*)* Prema tome, borba se morala nastaviti (vidi Prilog 17).

26 maja je pao Kale u ruke 10 oklopne divizije. U podne sam bio na diviziskom komandnom mestu gde sam zapitao komandanta divizije, generala Šaala, hoće li tvrđavu da prepusti vazduhoplovstvu, kao što je naređeno. On je odgovorio negativno, jer je držao da će dejstvo naših bombi biti nedovoljno protiv debelih zidova i zemljanih nasipa stare tvrđave. Sem toga, on bi za vreme vazdušnog napada morao da napusti tek zauzete položaje na ivici citadele, koje bi potom morao ponovo da osvaja. Ja sam se potpuno saglasio sa njegovim razlozima. U 16.45 časova su Englezzi kapitulirali. U naše ruke je palo 20.000 zarobljenika, od kojih je bilo 3—4.000 Engleza, a ostalo Francuzi, Belgijanci i Holanđani, koji se većinom nisu više hteli boriti i stoga od strane Engleza bili zatvoreni u tvrđavske podrume.

U Kaleu sam se prvi put od 17 maja video sa generalom Klajstom, gde mi je čestitao na postignutim uspešima trupa.

Ovog smu dana ponovo pokušali da produžimo napad u pravcu Denkerka i da stegnemo obruč oko ove

*) Odgovor je ne, jer je zadatak britanske vojske da se tako isto dobro bori kao i nemačka vojska. — Prim. prev.

pomorske tvrđave. Ali je i ovog puta naređeno da se u duhu dobivene zapovesti ostane na mestu. Mi smo morali da stanemo na domaku Denkerka! Posmatrali smo nemačke vazduhoplovne napade. Gledali smo kako se Englezi evakuišu iz tvrđave koristeći i velike i male brodove svih vrsta. Ovog dana je došao na moje komandno mesto general fon Vetershajm da pripremi smenu mog 19 armiskog korpusa sa 14 armiskim korpusom. Najisturenija divizija ovog korpusa, 20 motorizovana pešadiska, bila je stavljena pod moju komandu i postavljena desno, pored SS puka »Adolf Hitler« (vidi Prilog 18). Pre nego što je ovaj odgovor završen, dogodio se još jedan mali događaj. Komandant SS puka »Adolf Hitler«, Sep Dietrich, idući ka frontu, potpao je usput pod mitraljesku vatru Engleza, koji su se bili sklonili u jednoj usamljenoj kući i tako ostali pozadi našeg napadnog fronta. Oni su pogodili i zapalili njegova kola, a njega i njegovog adutanta primorali da potraže zaklon u cevi jednog propusta, pošto je blatom namazao lice i ruke da bi se zaštitio od zapaljenog benzina iz kola koji je goreo u rovu. Na poziv u pomoć, koji je uputila radio stanica, koja se kretala pozadi komandantovih kola, mi smo uputili na označeno mesto nekoliko tenkova iz 3 puka 2 oklopne divizije, sa ovog sektora, sa zadatkom da ga oslobole iz ove nelagodne situacije. Ubrzo zatim, on se pojavio na mom komandnom mestu, kaljav od glave do pete, tako da je pored svih muka morao biti i predmet šale.

Hitler je tek 16. maja izdao naređenje za slobodno nadiranje na Denkerk, kada je za jedan veliki uspeh sve bilo dockan (vidi Prilog 19).

Još u toku noći 26/27 maja korpus je preuzeo ponovni napad. 20 motorizovana pešadiska divizija, kojoj su SS puk »Adolf Hitler« i pešadiski puk »Velika Nemačka« potčinjeni uz pojačanja dovedena teške artiljerije, dobila je zadatak da zauzme Vormut. 1 oklopna divizija na levom krilu raspoređa, imala je zadatak da prodire napred sa težištem na svom desnom krilu, saobražavajući svoj rad razvoju napada.

Pešadijski puk »Velika Nemačka« je pod efikasnom podrškom 4 brigade 10 oklopne divizije dostigao svoj cilj, visoravan u rejonu Krošt — Pitgam. Izviđački odred 1 oklopne divizije zauzeo je Brukerk.

Jaki neprijateljski transporti od Denkerka preko mora bili su još vidljivi.

Do 28 maja smo dospeli do Vormuta i Burburvila. 29 maja je pao Gravelin u ruke 1 oklopne divizije. Kraj likvidacije Denkerka obavljen je bez našeg učešća. 19 armiski korpus bio je smenjen 29 maja od strane 14 armiskog korpusa (vidi *Prilog 20*).

Likvidiranje Denkerka bi uzelo znatno manje vremena, da Vrhovna komanda nije više puta zaustavljala 19 armiski korpus i time ga neposredno kočila u izvođevanju brze pobeđe. Kakav bi dalji tok rat uzeo, da se uspelo da se kod Denkerka zarobe britanske ekspedicione snage, teško je pogoditi. U svakom slučaju, jedna ovakva vojnička pobeda pružala bi veštaj diplomatiji velike šanse. Nažalost, ova je mogućnost Hitlerovom prenagljeničku proigrana. Razlog koji je on docnije dao — da je flandrijski teren zbog mnogih rovova i kanala nepodesan za tenkove — pa je zato zaustavio moj korpus, ne odgovara stvarnosti.

26 maja sam sa uzbudnjem izrazio svoju zahvalnost mojim hrabrim jedinicama za postignute uspehe, koja se vidi iz sledeće korpusne zapovesti:

Vojnici 19 armiskog korpusa!

Već je sedamnaest borbenih dana proteklo u Belgiji i Francuskoj. Put od oko 600 km nas odvaja od granice Rajha. Obala Lamanša i Atlantski Okean su dostignuti. Na ovom putu vi ste probili belgiska utvrđenja, prešli reku Mezu, probili »Mažinovljevu liniju« na istoriskom bojnom polju Sedana, gde ste zauzeli važan Stonski masiv, a potom brzim naletom preko Sen-Kantena i Perona, pod borbom, izbili na donju Somu kod Amjena i Abevila. Zauzimanjem obale Lamanša sa pomorskim tvrđavama Bulonja i Kalea vi ste krunisali vaša dela.

Ja sam od vas zahtevao da ne spavate 48 časova. Vi ste izdržali 17 dana! Prisiljavao sam vas da izlažete opasnosti bokove i pozadinu. Nikada se niste pokolebali.

U primernom samopouzdanju i verovanju u uspeh izvršavali ste predano svaku dobivenu zapovest.

Nemačka je ponosna na svoje oklopne divizije, a ja sam srećan da vama komandujem.

Mi se sećamo s poštovanjem palih drugova, svesni da njihove žrtve nisu bile uzaludne.

A sada spremajmo se za nova dela!

Za Nemačku i našeg vođu Adolfa Hitlera!

Guderijan, svojeručno.

Vinston Čerčil u svojim *Memoarima* iz Drugog svetskog rata (II tom, strana 100 i dalje, nemačkog izdanja, J. P. Toth-Verlag) izražava pomisao da se Hitler možda nadao da će zaustavljanjem oklopnih jedinica pred Denkerkom dati Englezima bolju priliku za mir ili poboljšati izglede za Nemačku da postigne povoljan mir sa Engleskom. Ja lično nisam ni tada ni docnije ništa čuo u vezi sa ovom pretpostavkom. Neodrživa je takođe i Čerčilova pretpostavka da je Rundštet iz sopstvenih pobuda odlučio da zaustavi oklopne jedinice. Kao komandant, koji je bio na licu mesta, ja mogu da tvrdim da opisani herojski otpor kod Kalea, iako zasluzuje svako priznanje, nije ispoljio nikakav uticaj na događaje kod Denkerka. Naprotiv, jedino je tačna pretpostavka da su Hitler, a naročito Gering, držali da će nemačko vazduhoplovstvo biti dovoljno da spreči evakuisanje britanskih trupa preko mora. U ovakvoj oceni stvari, oni su očevidno učinili veliku grešku, jer je samo zarobljavanje celokupnih britanskih ekspedicionalih snaga moglo pojačati naklonost Velike Britanije na zaključenje mira sa Hitlerom, odnosno povećati izglede na uspeh eventualnog nemačkog desanta u Englesku.

U Flandriji sam dobio vest da mi je stariji sin ranjen, ali rana, srećom nije bila opasna po život. Mlađi sin mi

je, međutim, u Francuskoj dobio Gvozdeni krst II i I reda. Mada je bio u jednom tenkovskom izviđačkom bataljonu, sve je srećno prošlo.

20 maja je general Kirhner dobio Ritterski krst. Posle njega su 3 juna odlikovani i : general Fajel, pukovnik Fišer (10 oklopna divizija), potpukovnik Balk (1 oklopna divizija), poručnik Etcold, motociklista, potporučnik Hanbauer, 86 streljački puk, i stariji vodnik Rubart, pionir iz 10 oklopne divizije. Nešto docnije usledila su i dalja odlikovanja.

PRODIRANJE DO ŠVAJCARSKE GRANICE

28 maja je Hitler naredio formiranje jedne oklopne grupe pod mojom komandom. Komandno mesto korpusa bilo je premešteno za Sinji le Peti, jugozapadno od Šarlivila, radi priprema za produžetak operacije. Tamo je stiglo 1. juna. Prvih dana juna meseca izvršeno je formiranje i prikupljanje Oklopne grupe »Guderijan« u rejoni jugozapadno od Šarlivila. Novi štab je formiran od dosadašnjeg štaba 19 armiskog korpusa. Načelnik štaba je ostao istaknuti pukovnik Nering, šef 1 otseka major Bajerlajn, a adžutant potpukovnik Ribel. U sastav Oklopne grupe ušle su ove jedinice:

— 39 armiski korpus (general Šmit) sa 1 i 2 oklopnom i 29 motorizovanom pešadiškom divizijom;

— 41 armiski korpus (general Rajnhart) sa 6 i 8 oklopnom i 20 motorizovanom pešadiškom divizijom, pored još nekih jedinica koje su stajale pod neposrednom komandom Grupe.

Oklopna grupa je bila potčinjena 12 armiji generała Lista.

Prikupljanje jedinica na novoj prostoriji zahtevalo je težak marš, naročito za 1 i 2 oklopnu diviziju sa obale Lamanša. Ukupna dužina marša je iznosila 250 km, dok je za neke jedinice zbog obilaska porušenih mostova za oko 100 km marš morao biti duži. Iscrpenost ljudstva i

jako naprezanje materijala bili su vidni. Srećom, jedinice su mogle dobiti nekoliko dana za odmor i dovođenje opreme u ispravno stanje. Tako odmorene i donekle materijalno osvežene, mogle su sada da krenu u izvršenje novih zadataka.

Uspesima u prvoj fazi operacija na Zapadu likvidirane su celokupne neprijateljske snage u Holandiji, Belgiji i severnoj Francuskoj. Na taj način, za dalje izvođenje operacija u pravcu juga, pozadina je bila slobodna. Ovom prilikom nama je uspelo da uništimo masu neprijateljskih tenkova i motorizovanih trupa. Prema tome, u pretstojećem drugom delu operacija moglo se, uglavnom, računati samo još sa ostacima francuskih snaga, računajući tu i dve britanske divizije, što je ukupno činilo oko 70 divizija, koje je trebalo tući, a potom zaključiti jedan povoljan mir — tako se to tada bar kod nas nasigurno računalo.

Prikupljanje snaga za produžetak operacija obavljeno je brže na desnom krilu, na Somi, nego na centru, na rekama Seri i Eni. Stoga je fon Bokova grupa armija mogla da otpočne napad 5. juna, dok je napad fon Rundštetove grupe armija bio utvrđen za 9. jun 1940.

U okviru Rundštetove grupe armija imala je 12 armija zadatak da forsira reku Enu i Enin kanal na otseku Šato Porsijen — Atinji, a potom da dalje prodire u pravcu juga. Prelaz preko reke i njenog kanala imao je na osam mesta da izvrši pešadijski korpus. Pošto se obrazuju mostobrani i podignu mostovi, imale su oklopne divizije moje grupe odmah da nastave napad kroz pešadiju, dok se ne probiju do slobodnog prostora, posle čega bi — prema razvoju situacije — prodirale u pravcu Pariza, ili Langra, ili Verdena. Kao prvi cilj bila mi je data visoravan Langra, gde je trebalo da najkasnije dobijem nova naređenja.

No ja sam zatražio od komandanta 12. armije da mi dozvoli da svoje divizije privučem u prve linije prema određenim mestima za prelaz i da ih pustim da same sebi izbore mostobrane, jer sam se bojao da će mi nji-

hovo provlačenje kroz pešadiske korpuze i njihove velike komore zakrčiti puteve i onemogućiti pokret. Komandant armije je, međutim, htio da sačuva oklopne jedinice za odlučujući probor i zato je odbio moje traženje. Stoga je Oklopna grupa raspoređena pozadi pešadiskog korpusa tako da je sa 4 oklopne divizije imala da pređe Enu preko 8 raznih mesta za prelaz čim mostovi budu postavljeni. Obe pešadiske motorizovane divizije imale su da se kreću pozadi oklopnih divizija svojih korpusa. Preduslov za uspeh ovog plana, pri svem tom, bio je u uspehu prelaza pešadiskih korpusa i njihovom obrazovanju mostobrana.

Granična linija između 39 i 41 armiskog korpusa išla je od Vasinjija preko Retela i dalje na Žinivil — Hovine — Oberiv — Suip — Sen Remi — Tiloj (sva mesta 39 korpusu) — Vaho — Sonji — Parnji (poslednja tri mesta 41 korpusu).

8 juna smo premestili komandno mesto Oklopne grupe u Benji.

9 juna, odnosno prvog dana napada 12 armije, otišao sam na jednu osmatračnicu, da bih lično posmatrao napredovanje pešadiskog napada i bio siguran da ne propustim trenutak za uvođenje oklopnih snaga. Kako se od 5 do 10 časova ništa nije moglo osmotriti, poslao sam svoje oficire — osmatrače do prednjih linija najbližeg mesta prelaza da se uvere da li je pešadija prešla preko Ene. U 12 časova dobio sam izveštaje od snaga sa obe strane Retela da je napad za prelaz reke kod Retela propao. Moji osmatrači su sa oba dela fronta izveštavali da je samo kod Šato-Porsijena uspelo sa obrazovanjem jednog malog mostobrana od 1 do 2 km dužine. Zatražio sam vezu sa načelnikom štaba 12 armije, mojim prijateljem, generalom fon Makenzenom i zamolio ga da izvesti komandanta armije da ja u ovakvoj situaciji predlažem da pod zaklonom mraka prebacim tenkove u jedini obrazovani mostobran, kako bih idućeg jutra izvršio probor na ovom mestu. Odmah sam potom otišao na komandno mesto 3 armiskog korpusa generala Hazea, gde sam se ukratko obavestio o situaciji kod Šato-Porsijena.

Pošto sam osmotrio mostobran, sreo sam nešto severnije od ovog gradića komandanta mog 36 armiskog korpusa, generala Šmita i komandanta Kirchnera i s njima ugovorio izvođenje 1 oklopne divizije u mostobran kod Šato-Porsijena. Pokreti su imali da otpočnu sa padom mraka.

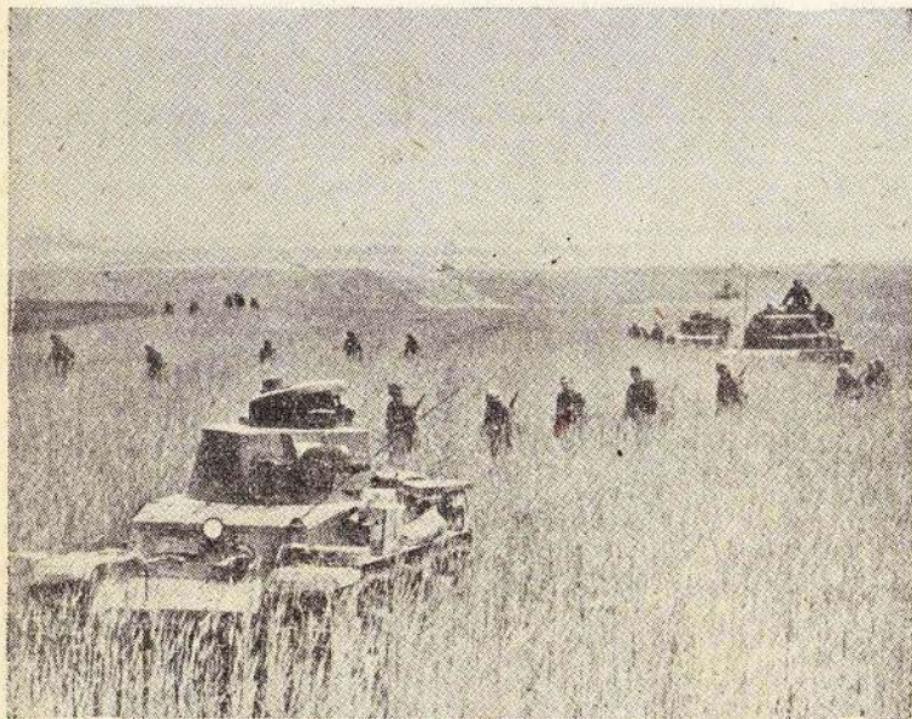
Nešto posle toga sreo sam komandanta 12 armije, general-pukovnika Lista, koji je, dolazeći sa severa, prošao pored delova 1 oklopne divizije i bio ljut kada je video izvestan deo tenkovske posluge sa skinutim bluzama, dok su se neki vojnici čak i kupali u obližnjem potoku. Oštro uzet na odgovor, zašto moje oklopne jedinice nisu već u mostobranima, odgovorio sam na osnovu ličnog izviđanja, koje tek što sam bio završio, da je oklopne jedinice nemoguće prebaciti preko reke pre nego što se obrazuju dovoljno veliki mostobrani, a sa ovim zadatkom one nisu zadužene. Priznanje je bila kavaljerska crta general-pukovnika fon Lista koji mi odmah pruži ruku i otpoče mirno sa mnom da diskutuje o načinu izvođenja daljeg napada.

Posle kraćeg zadržavanja na svom komandnom mestu, ponovo sam otišao u mostobran kod Šato-Porsijena da osmotrim prebacivanje svojih tenkova i da uspostavim tešnji dodir sa komandantom pešadijske divizije. U mostobranu sam našao komandanta 17 pešadijske divizije, sa kojim sam rešio sva pitanja sadejstva. Do 1 časa po ponoći ostao sam napred, u mostobranu, a potom sam obišao ranjene iz mojih tenkova i izviđačkih delova, koji su na mostu čekali da budu transportovani, izjavio im svoju zahvalnost za njihovo hrabro držanje i otišao nazad na svoje komandno mesto u Beniju radi izdavanja zapovesti.

U toku popodneva se uspelo sa obrazovanjem dva plitka mostobrana, istočno i zapadno od Šato-Porsijena, čime su 2 oklopna i zaostali delovi 1 oklopne divizije dobili mogućnost da pređu reku.

Napad mojih tenkova trebalo je da otpočne 10 juna u 6.30 časova. Ja sam bio sasvim napred i učinio sam da se daleko unazad zadržani bataljoni 1 streljačke brigade

pokrenu napred. U prednjim pešadiskim linijama su me, na moje iznenađenje, prepoznali. Iz razgovora sam saznao da se nalazim među delovima 55. pešadiskog puka iz Vircburga, čiji me oficiri i podoficiri poznaju još iz vremena kada sam bio komandant 2. oklopne divizije u ovom lepom gradu koji je sada, nažalost, potpuno razrušen. Obradovali smo se ponovnom viđenju. Napad ten-



Sl. 1. — Nastupanje u Šampanji juna 1940, kao na vežbi

kova i pešadije je otpočeo jednovremeno, nošen uzajamnim poverenjem. Napad se odvijao brzo preko Avansona i Tanjona ka Neflizu na Returni. Tenkovi su nadirali preko otvorenog polja skoro bez ikakvog otpora, jer je nova francuska taktika davala otpor samo po selima i šumarcima, dok je otvoreno polje iz bojazni od tenkova

bilo potpuno slobodno. Tako je naša pešadija nailazila na žilav otpor u naseljenim mestima u borbi oko zgrada i barikada, dok je udar tenkova — ometan jedino slabo efikasnom leđnom vatrom francuske teške artiljerije sa delova fronta koji su se još držali kod Retela — nezadrživo prodro do zajaženog i močvarnog potoka Returna koji je pređen kod Nefliza. 1 oklopna divizija je sada preduzela napad po obema obalama potoka Returna, sa 1 oklopnom brigadom južno, a Balkovim strelcima severno od njega. U ranim prepodnevnim časovima dostignut je Žinivil, kada je neprijatelj sa jakim tenkovskim snagama prešao u protivnapad. Južno od Žinivila došlo je do tenkovske borbe koja je posle dvočasovnog trajanja rešena u našu korist. U toku istog popodneva pao je u naše ruke i sâm Žinivil. Pukovnik Balk je ovom prilikom lično zarobio jednu pukovsku zastavu. Neprijatelj je otstupio za La Nevil. Za vreme tenkovske bitke ja sam uzalud pokušavao sa jednim zaplenjenim francuskim protivtenkovskim topom 47 mm da uništим jedan francuski tenk »B«. Svi su se pogoci odbijali od tvrdog oklopa bez ikakvog dejstva. Naši su protivtenkovski topovi 37 i 20 mm takođe bili nemoćni protiv ovog neprijatelja. Stoga smo u ovoj bici pretrpeli teške gubitke.

U poznim popodnevnim časovima odigrale su se takođe i severno od Žinivila žestoke borbe sa francuskim tenkovima koji su bili preduzeli protivnapad pravcem Anel — Pert, ali su bili odbijeni.

Za to vreme uspela je 2 oklopna divizija da pređe preko Ene zapadno od Šato-Porsijena i da prodre na jug. Do večeri je uspela da dostigne liniju Udilkur — Sent Etijen. Korpus generala fon Rajnharta, koji još nije bio uspeo da pređe reku Enu na predviđenom otseku, prešao je reku svojim delovima pozadi 1 oklopne divizije. Ipak se računalo da će se zauzimanjem Žinivila likvidirati svaki otpor kod Retela, a time će se i korpusu omogućiti sloboda kretanja.

Komandno mesto Oklopne grupe je bilo na Eni, u šummi Sevinji, jugoistočno od Šato-Porsijena. Tu sam proveo

noć. Veoma umoran, bacio sam se s kapom na glavi na jedan snop slame i odmah zaspao. Ribel, pažljiv kao i uvek, pobrinuo se da se nadamnom podigne šator i postavi stražar tako da sam imao tri časa mira.

11 juna ujutru bio sam kod La Nevila da bih pratio napad 1 oklopne divizije. Balk mi je pokazao zarobljenu neprijateljsku zastavu. Napad se odvijao kao na egzercirištu: artiljeriska priprema, napredovanje tenkova i pešadije, opkoljavanje naseljenog mesta, prodiranje u pravcu Betenivila (Béthéniville), koji mi je bio dobro poznat još iz Prvog svetskog rata. Na potoku Suip je neprijateljski otpor bio jači. Neprijatelj je uzalud napadao sa 50 tenkova, verovatno iz francuske 7 lake divizije. Sela Noroj, Bin i Sent Iler le Peti su zauzeta.

2 oklopna je dospjela Epoj, a 29 motorizovana pešadijska divizija šumu jugozapadno od ovog mesta.

41 armiski korpus generala Rajnharta, nastupajući ulevo od 39 armiskog korpusa, morao je da odbije protivudar francuske mehanizovane i 3 oklopne divizije, koje su iz Argona udarile u njegov levi bok, pa tek onda da produži svoje prodiranje na jug.

Popodne sam bio obavešten da će vrhovni komandant vojske obići oklopne jedinice, te sam otišao nazad na svoje komandno mesto. Po povratku sam već zatekao general-pukovnika fon Brauhiča na komandnom mestu i podneo mu raport o stanju na frontu i daljim namerama. Nikakva nova naređenja nisam dobio. Uveče sam premeštio komandno mesto za Žinivil.

12 juna je produžen napad. 39 armiski korpus je bio sa 2 oklopnom divizijom u Šalonu na Marni, dok su 29 motorizovana i 1 oklopna divizija bile upućene na Vitri le Fransoa. 41 armiski korpus je svojim desnim krilom trebalo da nadire preko Som Pija na Suip.

Naši pokreti su bili ometani neumornim nadiranjem pešadije koja je sada uspela da pređe Enu i na ponekim mestima dospjela tenkovske jedinice, koje su vodile borbu, i zbog nedovoljno ograničene zone za borbu mešala se s njima. Traženja od armiske komande da reguliše pokret,

ostala su bezuspešna. Na nekim mestima prelaza preko Suipa došlo je do uzbudljivih scena. Delovi i jednih i drugih trupa su hteli da se bore u prvoj liniji. Hrabra pešadija je maršovala i dan i noć da bi došla do neprijatelja. Ujutru toga dana smo prešli Šampanjska brda koja su mi poznata još iz jeseni 1917 godine. Otišao sam kod 29 motorizovane pešadijske divizije generala barona fon Langermana koja je tada prvi put stupala u borbu i zatekao je na severnoj ivici logora Murmelon le Gran. Baš se izdavala zapovest izviđačkom odredu za napad na neprijatelja koji je bio poseo poligon. Svi su komandanti bili prisutni na ovom dosta isturenom mestu. Zapovest je bila kratka i jasna. Sve je činilo vrlo dobar utisak. Zato sam zadovoljan produžio dalje do 2 oklopne divizije u Salonu na Marni.

U trenutku mog dolaska, trupe su baš zauzimale Salon. Naši izviđački delovi su zauzeli neoštećen most na Marni, ali, nažalost, nisu odmah izvideli da li je bio miniran, mada je bilo izričito naređeno da se sa puno opreznosti pristupa ovom poslu. Tako se desilo da je most odleteo u vazduh čim su naši vojnici naišli na njega i tako prouzrokovao besciljne gubitke.

Još dok sam se sa generalom Fajelom dogovarao o produženju nastupanja, pozvali su me da odem nazad na svoje komandno mesto da dočekam komandanta Gruppe armija, general-pukovnika fon Rundšteta koji je javio da će doći.

1 oklopna divizija je do pada mraka dospjela Bisi le Šato. Njoj je bilo naređeno da nadire na Etrep na kanalu Rajna — Marna.

Kod Rajnhartovog korpusa su vođene i ovog dana odbrambene borbe protiv neprijateljskih snaga sa kojima je neprijatelj iz Argona udario na zapad. Isto popodne sam obišao divizije ovog korpusa u rejonu Mašoa gde sam se uverio o potrebnim merama koje su one preuzele. Sela Suen, Tair i Manr su pala u naše ruke. Na povratku na komandno mesto Oklopne grupe na pravcima nastupanja ponovo sam naišao na teškoće oko ukrštanja

naših i pešadijskih divizija koje su žurile kroz naš rasporед. I ovog sam puta uzalud tražio od štaba 12 armije da se ovo pitanje reši.

Otsada je oklopna grupa svakog dana dobijala po nekoliko međusobno protivurečnih naređenja, od kojih su jedna zahtevala skretanje na istok, a druga produženje na jug. Tako je prvo bilo naređeno da se prepadom zauzme Verden, pa je došlo naređenje da se prodire na jug; potom je opet naređeno da se skrene na Sen Mijel, posle čega je naređeno da se produži na jug. Rajnhartov korpus je morao da iskuši sam sva ova kolebanja, dok sam Šmitov korpus konstantno držao u svom prodiranju na jug i na taj način bio u mogućnosti da bar polovini moje Oklopne grupe obezbedim stalnost u izvršenju zadataka.

13 juna sam prvo obišao štab Rajnhartovog korpusa i njegove 6 i 7 oklopne divizije, koje su se još morale nositi sa neprijateljem, koji je dolazio iz rejona Verdene i od Argona. Predveče sam stigao do štaba 1 oklopne divizije koja je bila izbila kod Etrepija na kanal Rajna — Majna. Komanda 39 armiskog korpusa bila je naredila da se kanal ne prelazi. Ja nisam znao za ovo naređenje koje je, uostalom, bilo u suprotnosti sa mojom zamisli. Kod Etrepija sam video potpukovnika Balka, neumornog vođu prednjih delova 1 oklopne divizije, i zapitao ga da li ima u svojim rukama mostove na kanalu? On mi je odgovorio potvrđno. Na pitanje, da li ima mostobran, posle izvesnog ustezanja, takođe je rekao da. Čudilo me njegovo ustezanje. Na dalje moje pitanje, da li se može s kolima na mostobran, odgovorio je neuverljivo i bojažljivo da može. Onda idemo! rekao sam. U mostobranu sam našao odvažnog inžinjerca, poručnika Vebera, koji je, izlažući se smrtnoj opasnosti, uspeo da spreči rušenje ovog mosta, kao i komandanta streljačkog bataljona, kapetana Ekingera, koji je zauzeo most i obrazovao mostobran. Radovao sam se što sam mogao ovim hrabrim oficirima na licu mesta da predam orden Gvozdenog krsta I reda. Potom sam zapitao potpukovnika Balka, zašto dalje ne nadire, kada mu je, tek sada, rečeno za

pomenutu zapovest 39 armiskog korpusa. Time je postalo jasno i ono gornje Balkovo ustezanje, koji je već bio samoinicijativno prekoračio dobiveno naređenje pa se bojao mog prigovora.

Sada smo ponovo stajali pred potpunim probojem, kao kod Buvelmona. Ponovo se nije smelo dozvoliti nikakvo odugovlačenje ni čekanje. Pukovnik Balk mi je izložio svoje utiske o neprijatelju: on je imao pred sobom crnačke jedinice koje su sa malo artiljerije branile kanal. On je dobio moje naređenje da odmah produži za Sen Dizije. Ja sam mu obećao da će o tome obavestiti kako njegovog komandanta divizije tako i komandanta korpusa. Tako je Balk krenuo. Pošto sam otišao na divizisko komandno mesto, naredio sam da celá divizija otpočne pokret. Posle toga sam upoznao generala Šmita sa zapověšću koju sam izdao 1 oklopnoj diviziji.

Najzad, u sumrak sam prošao kroz rejon 29 motorizovane pešadijske divizije koja je izbila na kanal kod Brisona, posle čega sam nešto severnije od Vitri le Fransoaa naišao na 5 izviđački bataljon 2 oklopne divizije koji me je upoznao sa situacijom na ovom otseku i pokretima koje je njegova divizija izvršila.

14 juna su u 9 časova nemačke trupe ušle u Pariz.

Od Oklopne grupe »Guderijan« dostigla je 1 oklopna divizija još u toku noći Sen Dizije. Francuski zarobljenici su pripadali 3 francuskoj oklopnoj diviziji, zatim 3 severnoafričkoj i 6 kolonijalnoj pešadijskoj diviziji. Zarobljenici su ostavljali utisak premorenosti. Dalje na zapad, kanal su prešli ostali delovi 39 armiskog korpusa. Istočno od Etrepija, Rajnhartov korpus je izbio kod Revinjija na kanal Rajna — Marna.

U podne sam, posle pretresanja situacije sa komandanatom 1 oklopne divizije, ušao u Sen Dizije, gde sam zatekao mog starog prijatelja Balka kako sedi na stolici na jednom trgu. On je računao da će ovu noć, posle toliko napora poslednjih dana i noći, provesti na miru. Međutim, ja sam morao da ga u tome teško razočaram. Bilo je jasno da će naši uspesi biti utoliko jači ukoliko

više uspemo da ubrzamo naše pokrete. Stoga je Balk dobio zapovest da odmah produži nastupanje za Langr. Za njim je krenula i cela 1 oklopna divizija. Marš je nastavljen i za vreme noći tako da je 15 juna ujutru došlo do kapitulacije stare tvrđave Langra gde je zarobljeno 3.000 vojnika.

29 motorizovana pešadiska divizija je upućena preko Vasija na Žiznankur, a 2 oklopna divizija preko Monrendar Sulena za Bar na Obi. Rajnhartov korpus je dobio zapovest da produži svoje prodiranje na jug.

Namera Vrhovne komande vojske da Oklopnu grupu »Guderijan« skrene preko Žoanvila i Nešatoa na Nansi, bila je već izdatim zapovestima sprovedena, ali je ipak još bilo vremena da se jedinicama dostave nova naredenja.

15 juna ujutru otišao sam za Langr gde sam stigao oko podne i uputio: 1 oklopnu diviziju preko Greja na Soni za Bezanson, 29 motorizovanu pešadisku diviziju na Sonu, jugozapadno od Greja, 2 oklopnu diviziju za Til Šatel, dok je 41 armiski korpus imao da produži svoje nadiranje istočno od Marne, pravcem na jug. Desno od nas je bio 16 armiski korpus iz sastava Klajstove oklopne grupe koji je nadirao na Dižon. 1 oklopna divizija je otpočela pokret u 13 časova. Tada sam sa svojim malim borbenim delom štaba ušao u francusku oficirsku menzu iz čijeg se parka imao divan pogled na istok. Kako je moj prodor postajao sve dublji, počeo sam se ozbiljno brinuti za moj otkriveni levi bok, naročito otkada su počeli pristizati izveštaji o francuskim snagama u pokretu sa istoka. U toku popodneva stigla je u Langr 20 motorizovana pešadiska divizija pod komandom generala Viktorina i preuzeala ulogu obezbeđenja levog boka svojim nadiranjem u pravcu Vezula. Zapadno od Langra nastupala je 29 motorizovana divizija. Situacija je svakog časa postojala sve jasnija. Do uveče su bili zauzeti gradovi: Bar na Obi, Grej na Soni i Bar le Dik.

Francuski komandant grada Greja (Gray), general de Kurzon, poginuo je u odbrani ovog grada.

Moje komandno mesto je predveče premešteno za Langr. Kako dotada nisam bio dobio od Vrhovne komande vojske nikakvu zapovest za dalja dejstva Oklopne grupe, posao sam avionom oficira za vezu sa Vrhovnom komandom vojske, koji se nalazio pri mom štabu, da izvesti Vrhovnu komandu vojske o mojoj nameri da sa Grupom produžim nastupanje ka švajcarskoj granici.

Mi smo se udobno razmestili po imućnijim kućama i uživali u prijatnom odmoru posle zaista napornih poslednjih dana. 29 motorizovana pešadiska divizija dostigla je Pontaje na Somi. 16 juna je ona upućena za Pontarlige, a 2 oklopna divizija za Okson Dol. 41 armiski korpus je produžio pokret sa svojim oklopnim divizijama za 20 motorizovanom pešadiskom divizijom.

16 juna je 1 oklopna divizija zauzela neporušen most kod Kitera (Quitter), severno od Greja, kao i preko Sone. Naši avioni su zatim bombardovali mesto podizanja mosta kod Greja što je izazvalo zakašnjenje. Kako su ovi, izgleda, bili iz sastava Grupe armija fon Leba, nismo se mogli s njima sporazumeti i objasniti zabunu. Srećom nije bilo gubitaka.

39 armiski korpus je popodne dospao liniju Bezanson — Avan; 41 armiski korpus je nastupao za svojom 20 motorizovanom pešadiskom divizijom i zauzeo Por na Soni, Vezul i Burbon. Zarobljeno je na hiljade vojnika, među kojima je bilo prvi put i Poljaka. U Bezansonu je zaplenjeno 30 tenkova.

17 juna je pukovnik Nering, moj odani načelnik štaba, skupio štab na terasi između našeg stana i bedema stare tvrđave, da bi mi toplim rečima čestitali rođendan. On je bio u srećnoj situaciji da je mogao uz lepe želje da potvrди da je 29 motorizovana pešadiska divizija zaista izbila na švajcarsku granicu. Svi smo se obradovali ovom uspehu, a ja sam odmah krenuo trupama da im povodom ovog njihovog svečanog dana izrazim svoja čestitanja.

Oko 12 časova sam našao generala barona fon Langermana u Pontarligeu. Za vreme ove duge vožnje prošao

sam pored najvećeg dela njegove divizije na maršu, svuda od vojnika radosno pozdravljan. Na naš izveštaj o izbjeganju na švajcarsku granicu kod Pontarlijea, Hitler je reagovao pitanjem: »Vaš izveštaj počiva na jednoj zabludi. Vi verovatno mislite na Pontaje na Soni«. Ja sam odmah odgovorio: »Nije greška. Lično se nalazim u Pontarlijeu, na švajcarskoj granici«. Posle toga je nepoverljiva Vrhovna komanda oružanih snaga bila smirena.

Napravio sam kratak izlet do granice i porazgovarao sa nekoliko hrabrih starešina iz izviđačkih delova, čijoj smo neumornoj aktivnosti imali da zahvalimo za izvanredne izveštaje o neprijatelju. Jedan od najboljih među njima bio je poručnik fon Binau koji je, nažalost, docnije morao i svoj život da položi za Nemačku. Još iz Pontarlijea sam preko radija naredio da 39 armiski korpus odmah skrene na severoistok s tim da njegova 29 motorizovana pešadijska divizija iz Pontarlijea podje duž granice do njenog preloma kod Pruntruter sa ciljem čišćenja Jure od razbeglih delova. 1 oklopna divizija iz Bezansona imala je da krene u Bezansona preko Monbelijera za Belfor, a 2 oklopna divizija, presecajući u pozadini pravce kretanja ove dve divizije, da izbije kod Remirmona na gornji Mozel. U isto vreme je 41 armiski korpus imao da skrene na Epinal i Šarm.

Linija razgraničenja između 39 i 41 armorskog korpusa išla je preko ovih tačaka: raskrsnica puteva jugozapadno od Langra — Šalendri — Pjerkur — Mambri — Maji — Velfo — Lir — Planše (sve zaključno za 41 korpus).

Cilj ovih pokreta je bio da se uspostavi veza sa 7 armijom generala Dolmana, koja se očekivala iz Gornjeg Alzasa, kako bi se francuskim snagama u Alzasu i Lorenu presekle veze sa Francuskom. Ovaj teški manevr u promeni pravca za 90° izведен je sa očekivanom tačnošću kojom su se odlikovali svi dosadašnji pokreti mojih oklopnih jedinica. Naređeni pokreti za presecanje marševskih pravaca izvršeni su bez ikakvih poteškoća. Uveče sam imao zadovoljstvo da dobijem u mom štabu naređenje iz fon Lebove grupe armija, kojim se moja Oklopna grupa

stavlja pod komandu ove Grupe armija sa zadatkom da krene pravcem Belfor — Epinal. Odmah smo mogli da izvestimo da su naređeni pokreti već u toku.

Posle šest godina bio sam u istoj čeliji u nirmberškom zatvoru sa feldmaršalom riterom fon Lebom. Sedeći na ovom sumornom mestu, došli smo na razgovor o 1940 godini. Feldmaršal riter fon Leb nije mogao u svoje vreme da shvati kako je njegovo naređenje za nastupanje na Belfor i Epinal moglo tako neočekivano brzo da se izvrši. Ja sam mu još tada mogao dati željena objašnjenja. Jedinstvo pogleda je omogućilo Oklopnoj grupi da donosi iste odluke kao i Grupa armija.

U našem divno smeštenom štabu u Avanu, sa veličanstvenim pogledom na dolinu reke Duba, kod Bezsona, imao sam sreće da se za večerom ponovo vidim sa mojim mlađim sinom Kurтом, koji je, pošto je bio premešten iz 3 izviđačkog tenkovskog bataljona u Hitlerov prateći bataljon, prolazeći kurirskom vezom, iskoristio priliku da me poseti ovog dana.

Oko ponoći me pozvao major Venk, šef Operativnog otseka Štaba 1 oklopne divizije, i izvestio da je divizija tog trenutka stigla u Monbelijar i time dostigla cilj koji joj je 39 armiski korpus postavio. Jedinice su imale još dovoljno goriva da bi mogle nastaviti pokret. Kako nije mogao uhvatiti vezu sa komandantom korpusa, obratio se neposredno na mene sa molbom za dozvolu da se marš za Belfor još u toku noći produži. Razume se da je od mene dobio traženu dozvolu, utoliko pre što ja nikada nisam predviđao da se ova divizija zadržava u Monbelijaru. Međutim, do ovog je došlo otuda što je 39 armiski korpus mislio da ova divizija neće moći da dostigne Belfor, kako sam ja naredio, pa joj je odredio ovo bliže mesto. Sem toga, u tom se trenutku premeštalo korpusno komandno mesto, te ga zato divizija nije mogla dobiti. Uostalom, ovde se radilo samo o »voznoj karti« do krajnje stanice. Neprijatelj je bio potpuno iznenaden.

Posle kratkog odmora, krenuo sam rano 18 juna za Belfor kuda sam već u 8 časova stigao. Od Monbelijara

do Belfora stajale su duž puta duge francuske kolone vozila, koje su se već bile predale, a među kojima je bilo mnogo i teške artiljerije. Na ulazu u staru tvrđavu bilo je zatvoreno na hiljade zarobljenika. Na forovima se ipak nisu videle nemačke ratne zastave, dok se u varoši još čula pucnjava. Na trgu, pred spomenikom Belforskog lava, zaustavio sam jednog motociklistu iz 1 oklopne divizije i zapitao ga gde se nalazi diviziski komandno mesto. Okretni mladić je znao da je njegov general u hotelu »Pariz« i tamo me odveo. Tu me dočekao major Venk, veoma začuđen da sam tako rano stigao, i na moje pitanje gde je komandant, odgovorio da se kupa. Imao sam puno razumevanje za higijenske potrebe štaba posle žega od poslednjih dana. Zato sam iskoristio vreme dok ne dođe general Kihner, da probam spremljeni doručak za francuske oficire. Posle toga, podnet mi je izveštaj o situaciji pri čemu sam doznao da divizija drži samo deo grada i da su forovi još u neprijateljskim rukama. Pregovori o kapitulaciji doveli su do predaje samo trupa iz kasarni, dok su forovi odbili da se predaju bez borbe. Zato je morao da se preduzme napad.

Divizija je formirala jednu borbenu grupu za osvajanje forova i citadele, koja je oko podne otpočela napad. Prvi for koji je pao bio je »Bas perš« (Basses perches), a posle njega su u mom prisustvu pali for »Ot perš« (Hautes perches) i citadela. Primjenjen način napada bio je vrlo jednostavan: posle kratke artiljeriske pripreme, koju je vršila artiljerija 1 oklopne divizije, na for je jurišao Ekingerov streljački bataljon na svojim oklopnim transporterima, dok je jedan protivavionski top 88 mm zauzimao vatreći položaj prema grkljanu foru. Strelci su bez gubitaka dospevali do glasije, silazili sa vozila, prebacivali se preko rova i peli se na zid, dok je top 88 mm dejstvovao svojom vatrom na grkljan foru. U tom je trenutku zahtevana predaja fora koja je pred opasnošću od brzog napada usvajana. Posle toga je isticana ratna zastava u znak da se for predao, a jurišne trupe su isle na sledeći for. Naši su gubici bili minimalni.

Ostali delovi 1 oklopne divizije su pod komandom pukovnika Netviga dostigli ovog dana Žiromanju, severno od Belfora. Tamo je zarobljeno 10.000 vojnika i zaplenjeno 40 merzera i 7 aviona, pored mnogobrojnog ostalog ratnog materijala.

Štab Oklopne grupe se ovog dana premestio za Monbelijar.

U međuvremenu je pala francuska vlada i sedi maršal Peten (Pétain) je obrazovao nov kabinet koji je 16 juna zatražio primirje.

Naš glavni zadatak je sada bio uspostavljanje veze sa generalom Dolmanom i zatvaranje obruča oko neprijateljskih snaga u Alzasu i Lorenu.

Dok je 29 motorizovana pešadiska divizija pod borbom prodirala kroz Juru pravcem za Lomon i granični ispust Prunruter, 2 oklopna divizija je dostigla gornji Mozel kod Rupta i Remirmona. 6 oklopna divizija, pod komandom generala Kemfa, zauzela je Epinal na sličan način kao što je i 1 oklopna divizija zauzela Belfor. U svakoj od ovih tvrđava palo je u naše ruke po 40.000 zaroobljenika.

Prednji delovi 7 armije su dostigli donji Azbah, južno od Zenhajma, u gornjem Alzasu.

19. juna su nastavljeni pokreti i veza je uspostavljena sa 7 armijom kod Šapele, severoistočno od Belfora. Sa istočnim forovima Belfora bilo je još nekih teškoća dok nisu i oni kapitulirali. Delovi 1 oklopne divizije su zauzeli na juriš Belhenski vis i Balon de Servans, a u ponoći su zauzeli Le Tijo. 2 oklopna divizija je zauzela for Rupt na Mozelu. Kroz Vogeze je preduzet marš širokim frontom. Ovde su morale da se zadrže pešadiske divizije 1 armiskog korpusa koje su nadirale sa severa, jer bi njihovo dalje nadiranje dovelo do zagušivanja već zauzetih komunikacija od strane jedinica Oklopne grupe. Ovo je dovelo od strane pešadije do žestokih protesta kod štaba Grupe armija, jer je i ona želela da dođe do neprijatelja. Stoga sam odmah avionom poslao svog načelnika Operativnog odeljenja, majora Bajerlajna, general-pukovniku

riteru fon Lebu da ga obavesti o razlozima za zaustavljanje pešadiskih divizija. Bajerlajn je stigao baš u pravi čas da izglađi svaki konflikt.

Štab Oklopne grupe je premešten u Plombijer, banjsko mesto u Vogezima, čija je lekovitost poznata još od Rimljana, u kome smo udobno proveli tri dana.

Francuski otpor je svuda prestao. 20 juna je zauzet Kornimon a 21-og Busang u Vogezima. 2 oklopna divizija je stigla u Sent Ame i Toli, a 29 motorizovana pešadiska divizija u Del i Belfor. Oko 150.000 zarobljenika palo je u naše ruke. Kod izvesnog broja generala iz Grupe armija »C« došlo je do spora u vezi s pitanjem koliko je ko zarobio francuskih vojnika. Spor je na solomonski način rešio lično general-pukovnik riter fon Leb koji je ceo gornji broj pripisao meni. On je, sem toga, sa puno pohvale istakao da nije Oklopna grupa uspela u svom zauzimanju Belfora i Epinala, nikada broj zarobljenih ne bi bio tako veliki.

Ukupan broj zarobljenika, koji pripada Oklopnoj grupi od njenog prelaza reke Ene, iznosi okruglo 250.000 ljudi. Ovome broju treba dodati nepregledne količine ratnog materijala svih vrsta.

22 juna je francuska vlada zaključila primirje. Uslovi su nam bili u početku nepoznati. 23 juna sam otišao preko Šluhta i Kajzersberga u Vogezima u štab generala Dolmana u Kolmaru. Tada sam ponovo video gradove u Alzasu u kojima sam proveo srećno detinjstvo.

Posle toga je moj štab prešao u Bezanson u kome smo bili prvo smešteni u hotelu a potom u zgradu francuskog štaba korpusa. Sada sam iskoristio ovaj završetak operacije da zahvalim svojim generalima i generalštabnim oficirima za njihova izvanredna pregnuća. Naša saradnja nije bila ničim pomućena. Hrubre trupe su svoje teške zadatke sa najvećom odanošću izvršavale. One su zaista mogle biti ponosne na svoje uspehe.

30 juna sam se od njih oprostio ovakovom dnevnom zapovešću:

Grupa »Guderijan«

Bezanson, 30 juna 1940.

DNEVNA ZAPOVEST

U trenutku kada Grupa »Guderijan« svoj dosadašnji sastav menja, od srca pozdravljam sve starešine i vojnike, koji se na nove zadatke upućuju, sa živelj!

Bobedonosni tok od Ene do švajcarske granice i Vogeza uči će u istoriju i ostaće kao sjajan primer proboga koji su oklopne jedinice postigle.

Ja vam svima zahvaljujem za ova dela koja prestavljaju najlepše dostignuće mojih desetogodišnjih napora i borbe.

Pođite na nove zadatke sa istim poletom i istim uspesima do konačne pobeđe Velike Nemačke!

Živeo Vođa!

Guderijan, svojeručno

PRIMIRJE

Iz Bezansona su mi ostala u uspomeni još dva posetioca. 27. juna uveče došao je general riter fon Ep, počasni komandant 19. pešadijskog puka, koji se nalazio na proputovanju tražeći svoj puk, a koga sam ja poznavao još iz zajedničkog lova u Spesartu. Imali smo dug i iscrpan razgovor o primirju sa Francuskim i produženju rata sa Engleskom. Iskoristio sam ovu priliku utoliko radije što nisam imao na svom usamljenom mestu nikakvu mogućnost da sa nekim izmenjam svoje misli.

Drugi posetilac, sa kojim sam 5. jula istu temu raspravljao, bio je ministar Rajha za naoružanje i ratnu proizvodnju, dr Tot, koji je bio došao da prikupi sa fronta nova iskustva za dalji razvoj i proizvodnju tenkova.

Meni se nisu mnogo sviđali ni radovanje nemačkog naroda ni Hitlerovo zadovoljstvo povodom zaključenog primirja. Posle potpune pobeđe nemačkog oružja nad Francuskim imali smo više mogućnosti na raspolaganju. Mogli smo tražiti potpuno razoružanje Francuske, okupaciju cele metropole, predaju ratne flote i kolonija. Ali

smo mogli uzeti i sasvim drugi pravac. Mogli smo Francuskoj ponuditi takav sporazum po kome bi joj ostao neokrnjen integritet kako metropole i kolonija, tako i potpuna nezavisnost pod uslovom da nam pomogne da sto pre dođemo do mira i sa Engleskom. Između ove dve krajnosti postojale su razne varijante. Bilo kako bilo, izabrano rešenje je moralno Nemačkom Rajhu omogućiti uslove za što skoriji završetak rata, uključujući tu i rat protiv Velike Britanije. Da bi se završio rat protiv Velike Britanije, svakako prvo je diplomacija morala da otpočne svoje pregovore. Hitlerove poruke sa skupštinske tribine Rajha svakako nisu mogle zadovoljiti. Sada mi je potpuno jasno da je bilo više nego u pitanju, da li bi se uopšte Velika Britanija upuštala u neke pregovore sa Hitlerom. Pa ipak se to moralno pokušati, ako ni zbog čega drugog, a ono da se bar izbegne mogućnost docnijih prigovora da je ma koje miroljubivo sredstvo propušteno da se upotrebi. Ako diplomatski koraci ne bi doneli željene rezultate, morala bi se primeniti oružana sredstva, i to odmah i svom snagom! Sigurno je da su kako Hitler tako i njegov Štab mislili na produženje rata protiv Velike Britanije. Najbolji dokaz za ovo jeste poznati plan za invaziju Engleske koji je imao šifru *Seelöwe* (»Morski lav«). No, s obzirom na nedovoljnost naših priprema na moru i u vazduhu, koje niukom slučaju ne bi omogućile iskrcavanje na Britanska Ostrva, moralno se pribeci drugim rešenjima, kako bi se jako nadmoćniji protivnik na moru primorao na pregovore za mir.

Ja sam tada smatrao da je za dobijanje skorijeg mira najbolje rešenje u neodložnom produženju operacija do ušća Rone, čime bismo ovladali francuskim sredozemnim pristaništima, i u sadejstvu sa Italijanima, izvršili desant u Afriku, uzimajući usput sa vazduhoplovstvom i njegovim odličnim padobranskim trupama Maltu. Ako bi nam se u ovom planu pridružili i Francuzi, bilo bi utoliko bolje. U protivnom, rat bismo morali nastaviti sami sa Italijanima i to odmah. Tadašnje engleske sla-

bosti u Egiptu bile su već poznate. U Etiopiji su još postojale jake italijanske snage. Protivavionska odbrana Malte bila je nedovoljna. Sve mi je govorilo u prilog produženja naših operacija u ovom pravcu, a ništa protiv. Prebacivanjem 4—6 oklopnih divizija u Afriku postigla bi se tamo vrlo brzo velika nadmoćnost nad Englezima, da bi dovlačenje britanskih pojačanja moralo zaksniti. Rezultati jednog nemačko-italijanskog desanta u Severnu Afriku još 1940 godine svakako bi za nas bili daleko povoljniji nego oni koje smo imali 1941 godine, posle prvog italijanskog poraza.

Moguće je da je italijansko nepoverenje tada zadržalo Hitlera da prenese rat u Afriku. Ali je ipak verovatnije da je Hitler, obuzet mislima kontinentalnog rata, potpuno izgubio iz vida odlučujući značaj Sredozemlja za Veliku Britaniju.

Bilo jedno ili drugo, ja o svojim predlozima nisam više nikada ništa čuo sve do 1950 godine, kada sam saznao da se generalu riteru fon Epu pouzdano pružila prilika da upozna Hitlera sa mojim mislima. Prema izjavi pratioca generała Epa, kapetana bojnog broda Veniga, Hitler je uopšte odbio pomisao da se detaljnije pozabavi ovim predlogom.

Moje bavljenje u Bezansonu pružilo mi je priliku da upoznam Juru. 1. jula sam mogao da uživam u divnom pogledu sa Mon-Ronda na Ženevsko Jezero koje sam već od ranije dobro poznavao. Pored toga, obišao sam Lion da bih tamo video svog starijeg sina koji je u ovom ratu na Zapadu bio i drugi put ranjen i koji je za svoje hrabro držanje dobio dekret o antidatiranom rangu svoga čina.*)

Sa okružnim načelnikom i pretdsednikom opštine grada Bezsonona bili su uspostavljeni korektni odnosi. Oba su se gospodina isticala velikom korektnošću i učitivošću.

*) Za istaknuta dela nemački oficiri su mogli dobijati, posred odlikovanja, i nagrade u priznavanju ranga od nekog ranijeg datuma, čime su sticali pravo na brže unapređenje u novi čin.
— Prim. prev.

Početkom jula je rasformirana moja oklopna grupa. Nekoliko divizija je upućeno za Nemačku, dok su ostale divizije prebačene u okolinu Pariza a sa kojima je otišao i štab Grupe, jer je trebalo pripremiti veliku paradu za Hitlera do koje, srećom, nije došlo.

Iz Pariza sam obišao Versaj i Fontenbleau (Fontainebleau) sa njegovim divnim, starim dvorcem, punim istoriskih uspomena i lepota. Sa osobitim interesovanjem sam obišao Napoleonov muzej u Malmezonu. Stari i do stojanstveni direktor muzeja svuda me je ljubazno pro veo i za mene je bilo veoma poučno i interesantno izlaganje ovog izvanrednog poznavaoца istorije velikog Korzikanca. Da sam obišao i sve znamenitosti Pariza, ukoliko su usled rata bile dostupne, to se razume samo po sebi. Upočetku sam bio smešten u hotelu »Lankaster«, a danije sam se nastanio u jednoj divnoj privatnoj vili u Bulonjskoj Šumi.

Moj boravak u Parizu je prekinut zasedanjem Rajhstaga od 19. jula 1940., gde sam i ja sa većinom generala dobio naređenje da prisustvujem. Na zasedanju je Hitler pročitao i moj ukaz kojim sam unapređen u čin general-pukovnika.

Pošto je parada bila otkazana, to je otpao i razlog za dalji boravak Oklopne grupe u Parizu. Zato sam početkom avgusta premešten za Berlin, posle čega smo dobili nešto otsustva i odmora.

Jedinice, ostavljene u Francuskoj, zanimale su se u međuvremenu pripremama za poduhvat desanta Seelöwe, koji ni od svog početka priprema nije bio ozbiljno shvaćen, a po mojoj oceni, s obzirom na nedovoljno vazduhoplovstvo i nedovoljan brodski prostor, kao i na evakuaciju britanskih ekspedicionalnih snaga kod Denkerka, bio je potpuno bez ikakvog izgleda na uspeh. Pomenute slabosti u vazduhoplovstvu i floti najbolji su dokaz da Nemačka nije nikakav rat protiv Zapada niti nameravala niti uopšte pripremala. S početkom jesenjih bura 1940. godine plan za desant u Englesku, Seelöwe, koji je već bio mrtav, sada je definitivno i pokopan.

Plan Seelöwe je koristio oklopnim jedinicama utoliko što je doveo do ispitivanja podvodnih tenkova za koju su svrhu bili prepravljeni naši tenkovi tipa III i IV. Do 10 avgusta 1940 su ova kola bila gotova za upotrebu i ispitivana u tenkovskoj školi gađanja u Putlosu u Holštajnu. Međutim, primenjena su 1941 godine u Sovjetskom Savezu pri prelazu Buga.

Na osnovu iskustva iz operacija na Zapadu, Hitler je postavio da se mesečna proizvodnja tenkova popne na 800—1.000 kola. Predračuni Ministarstva za naoružanje vojske zahtevali su izdatak od 2 milijarde maraka i angažovanje 100.000 obučenih radnika i raznih strucnjaka. Pred ovim ogromnim zahtevima Hitler je, nažlost, odustao od svoje namere.

Hitler je, sem toga, tražio uvođenje topa 50 mm L 60*) na tenk III umesto dosadašnjeg topa 37 mm. Međutim, uveden je top 50 mm ali je cev bila od 42 kalibra, dakle top sa znatno kraćom cevi. Izgleda da Hitler nije bio odmah obavešten od strane Ministarstva za naoružanje zašto je došlo do ove izmene. Zato je bio veoma ljut kada je u februaru 1941 godine primetio da njegova direktiva nije izvršena iako je za to bilo tehničke mogućnosti. Stoga, za ovu svojevoljnost, Hitler nikada nije oprostio odgovornim oficirima iz Ministarstva naoružanja. Godinama se docnije navraćao na ovo pitanje.

Posle završenih operacija na Zapadu, Hitler je naredio znatno povećanje oklopnih i motorizovanih pešadijskih divizija. Broj oklopnih divizija je uskoro bio udvostručen, mada je pri ovome bio prepolovljen broj tenkovskih jedinica koji je pripadao svakoj diviziji. Na taj način, mada je nemačka vojska formalno bila dobila duplo veći broj oklopnih divizija, njena probojna moć u broju tenkova nije bila niukoliko povećana, iako se na tenkove u prvom redu računalo. Jednovremeno dupliranje i motorizovanih pešadijskih divizija toliko je opteretilo našu proizvodnju motornih vozila da se Hitlerovom

*) Top 50 mm L60 znači da ima cev dugu 60 kalibara, tj. 3 m. — Prim. prev.

zahtevu moglo udovoljiti samo preuzimanjem svih raspoloživih zaliha, uključujući tu i plen iz zapadnoevropskih zemalja. Zaplenjena vozila su bila znatno slabija od nemачkih a naročito su zaostajala za potrebnim uslovima očekivane upotrebe na istočnom ili afričkom ratištu.

U ovo vreme sam bio jako zauzet staranjem oko organizovanja i izvođenja obuke kod nekoliko oklopnih i motorizovanih divizija. U časovima ono malo slobodnog vremena razmišljao sam o načinu daljeg vođenja pretstojećeg rata, koji se ipak mora na neki način završiti. Moje su se misli naročito vrzmale u pravcu juga. Ja sam smatrao, kao što je već u razgovoru u Bezansonu pomenuto, da je završetak borbe sa Velikom Britanijom najvažnija stvar, zaista jedina i najvažnija stvar.

Sa Vrhovnom komandom vojske, odnosno sa Generalstabom, nisam imao nikakve veze. Moja mišljenja nisu više tražena ni u vezi s pitanjem organizacije oklopnih jedinica, ni u vezi s pitanjem njihove upotrebe u pretstojećem ratu.

Prvi zrak svetlosti u ovom pogledu ukazao se 14. novembra 1940., posle Molotovljeve posete Berlinu. Bila je to zaista poražavajuća svetlost.